

ซีรีส์เรียงความ
ศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้ง
อย่างไร้ความรุนแรง (ICNC)

การขัดขึ้นของพลเมือง เพื่อต่อต้านรัฐประหาร

มุมมองเชิงเปรียบเทียบ
และมุมมองทางประวัติศาสตร์

ดร. สตีเฟน ชุนส์

ซีรีส์เรื่องความ

ศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้ง อย่างไ้ความรุนแรง (ICNC)

บรรณาธิการซีรีส์: มาเชก บาร์ทคอฟสกี

ติดต่อ: mbartkowski@nonviolent-conflict.org

บรรณาธิการเรื่องความ: แอมเบอร์ เฟรนช์

ออกแบบโดย: เดวิด เรนโบล์ด

ติดต่อ: icnc@nonviolent-conflict.org

หนังสืออื่นๆ ในซีรีส์นี้:

People Power Movements and International Human Rights,
by Elizabeth A. Wilson (2017)

[ขบวนการพลังประชาชนและสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ
โดยอลิซาเบธ เอ. วิลสัน (2017)]

Making or Breaking Nonviolent Discipline in Civil Resistance
Movements, by Jonathan Pinckney (2016)

[ตัวชี้ชะตากระเป๋าวินัยการไม่ใช้ความรุนแรงในขบวนการต่อต้าน
ขัดแย้งของพลเมือง โดยโจนาธาน พินคินีย์ (2016)]

The Tibetan Nonviolent Struggle, by Tenzin Dorjee (2015)

[การต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรงของชาวทิเบต
โดยเทนซิน ดอร์จี (2015)]

The Power of Staying Put, by Juan Masullo (2015)

[พลังของการอยู่นิ่ง โดยฮวน มาซูลโล (2015)]

ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์

ศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรง

ศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรง

1775 ถนนเพนซิลเวเนีย ตะวันตกเฉียงเหนือ สวิตซ์เลขที่ 1200
วอชิงตัน ดี.ซี. 20006 สหรัฐอเมริกา

© 2017 ศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรง

ดร. สตีเฟน ชูนส์

สงวนลิขสิทธิ์ ISBN: 978-1-943271-11-5

ภาพปก: (ซ้าย) จากผู้ใช้ Flickr ยามิล กอนซาเลส (CC BY-SA 2.0) มิถุนายน 2009 กรุงเตกูซิกัลปา ประเทศฮอนดูรัส ประชาชนกำลังประท้วงอยู่หน้าทำเนียบประธานาธิบดีระหว่างการรัฐประหารในปี 2009 (ขวา) วิกิมิเดีย คอมมอนส์ สิงหาคม 1991 กรุงมอสโก อดีตสหภาพโซเวียต ผู้ประท้วงรวมตัวกันที่ทำเนียบขาวระหว่างการรัฐประหารในปี 1991

พิชญพิจารณา: เรื่องความของศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรงขึ้นนี้ผ่านการพิจารณาแบบปิดชื่อมีผู้ตรวจ 4 คน ผู้ตรวจ 3 คน เห็นชอบให้ตีพิมพ์ หลังจากแก้ไขจนน่าพึงพอใจแล้วศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรงจึงนำออกมาตีพิมพ์ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่อต้านขัดแย้งของพลเรือนและสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และนักปฏิบัติการด้านปฏิบัติการไ้ความรุนแรงทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจทานต้นฉบับเรื่องความของศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรง

หมายเหตุการตีพิมพ์: สมญานามต่างๆ ที่ถูกใช้และเนื้อหาที่น่าเสนอในการตีพิมพ์นี้ไม่ได้บ่งชี้ถึงการแสดงออกความเห็นใดๆ ในส่วนของศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรงเลยแม้แต่น้อย ผู้เขียนเป็นผู้รับผิดชอบการคัดเลือกและนำเสนอข้อเท็จจริงที่อยู่ในงานชิ้นนี้ เช่นเดียวกับความเห็นทั้งหมดที่แสดงออกอยู่ในงาน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกับศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งอย่างไ้ความรุนแรง และไม่มีผลผูกพันองค์กรไม่ว่าในทางใด

การขัดขืนของพลเมืองเพื่อต่อต้านรัฐประหาร

มุมมองเชิงเปรียบเทียบและมุมมองทางประวัติศาสตร์

ประชาชนฮอนดูรัสประท้วงบนท้องถนนระหว่างการรัฐประหารในปี 2009 ที่มา: ผู้ใช้ Flickr ยามิล กอนซาเลส

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชาติต่างๆ ไม่ได้สิ้นไร้หนทางหากกองทัพตัดสินใจทำการรัฐประหาร จากเหตุการณ์หลายสิบครั้งในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาพบว่า แม้ต้องเผชิญกับสภาพที่ผู้นำทางการเมืองถูกข่มขู่ คุกคามและความไม่แยแสของนานาชาติ แต่ประชาสังคมก็ลุกขึ้นมาท้าทายโจรปล้นอำนาจรัฐผ่านปฏิบัติการไร้ความรุนแรงทางตรงและการไม่ให้ความร่วมมือเป็นวงกว้างได้ พลเมืองที่ปราศจากอาวุธสามารถระดมคนได้รวดเร็วอย่างมากจนเอาชนะกองทัพที่ทรงพลังอำนาจและมุ่งมั่นตั้งใจยึดอำนาจการควบคุมของรัฐบาลได้อย่างไร อะไรเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการต่อต้านแบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อโค่นล้มการรัฐประหาร และสร้างความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่น

งานเรียงความชิ้นนี้นำเสนอกรณีศึกษาและการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์เชิงยุทธวิธีของการขัดขวางของพลเมืองเพื่อต่อต้านการยึดครองของกองทัพ ลักษณะของการระดมกำลังที่เกิดขึ้นในการขัดขวางของพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร และบทบาทที่การขัดขวางของพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหารมีผลต่อความพยายามในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา(หรือความล้มเหลวในเรื่องดังกล่าว) งานชิ้นนี้นำเสนอบทเรียนสำคัญสำหรับนักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยและสังคมต่างๆ ที่เปราะบางต่อการยึดอำนาจของกองทัพ กลุ่มข้าราชการพลเรือนและทหารระดับชาติ รัฐภายนอก หรือองค์กรไม่ใช่อำนาจที่สนับสนุนประชาธิปไตย และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหัวข้อนี้ในอนาคต

องค์ความรู้ต่างๆ ในปัจจุบัน มีช่องโหว่ขนาดใหญ่หลายจุดซึ่งส่งผลต่อความเข้าใจของตัวแสดงต่างๆ ข้างต้นเกี่ยวกับการปรากฏการณ์การขัดขวางของพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร ตัวอย่างเช่น หลายประเทศใช้ทรัพยากรมหาศาลไปกับการเตรียมสงครามเชิงรับและเชิงรุกเพื่อต่อต้านศัตรูจากต่างชาติหรือเพื่อปราบปรามผู้ก่อการร้ายในประเทศ แต่ไม่ได้เตรียมการต่อต้านภัยคุกคามจากการรัฐประหาร ซึ่งในทางประวัติศาสตร์แล้วเป็นภัยต่อความมั่นคงและสภาพของสังคมและประชาธิปไตยของชาติต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมและจับต้องได้กว่ามาก

ขณะเดียวกัน งานเขียนส่วนใหญ่เกี่ยวกับการรัฐประหารโดยกองทัพก็ล้นแล้วแต่เพิกเฉยต่อบทบาทของประชาสังคม การระดมกำลังแบบไม่ใช้ความรุนแรง และการต่อต้านขัดขวางของพลเมือง งานที่ศึกษาเกี่ยวกับการรัฐประหารที่ผ่านมาถูกรอบงำโดยสมมติฐานต่ออำนาจที่มองจากบนลงล่าง การต่อสู้กันระหว่างผู้มีอำนาจอย่างลับๆ โครงสร้างการปกครอง พันธมิตรทางภูมิรัฐศาสตร์ บุคลิกภาพของผู้นำ และการพิจารณาเชิงยุทธศาสตร์ของตัวแสดงชนชั้นนำภายในประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งถูกนิยามอย่างคับแคบ เรียงความชิ้นนี้พยายามเติมเต็มช่องโหว่เหล่านี้ด้วยการนำเสนอมุมมองการวิเคราะห์ใหม่ที่ใช้ข้อมูลจากกรณีศึกษาที่ถูกนำมาจัดแบ่งเป็นประเภท เพื่อทำความเข้าใจว่าการขัดขวางโดยพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหารในช่วงที่ผ่านมา มีวิธีการทำงานอย่างไร

ข้อค้นพบเชิงปฏิบัติของเรียงความชิ้นนี้คือเป้าหมายต่อต้านการรัฐประหารเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยเน้นไปที่การปกป้องสังคม ไม่ใช่สถานที่กายภาพแห่งใดโดยเฉพาะ การปกป้องสังคมที่ถูกคุกคามจากการรัฐประหารนั้นอาศัยการระดมกำลังอย่างกว้างขวาง การสร้างพันธมิตร วินัยของการไม่ใช้ความรุนแรง และการปฏิเสธไม่ยอมรับสิทธิอำนาจที่ไม่ชอบธรรม

เนื่องจากการระดมกำลังเพื่อต่อต้านการรัฐประหารในกรณีศึกษาต่างๆ ที่ถูกนำมาพิจารณาในงานชิ้นนี้ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากการวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นกิจจะลักษณะ จึงมีคำถามเกิดขึ้นว่าการรัฐประหารต่างๆ ที่เคยประสบความสำเร็จในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจะสามารถถูกยับยั้งไม่ให้เกิดขึ้นหรือถูกโค่นล้มได้อย่างรวดเร็ว และกลายเป็นแรงเสริมความพยายามในการพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นในช่วงหลังการรัฐประหารเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด หากประชาชนถูกเตรียมความพร้อมและได้รับการฝึกฝนทักษะความรู้เกี่ยวกับการต่อต้านขัดขวางของพลเมือง

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	5
บทนำ.....	9
ปฏิบัติการไว้ความรุนแรงเพื่อต่อต้านรัฐประหารต่าง ๆ ในอดีต.....	10
คำถามเชิงวิเคราะห์และเชิงประจักษ์.....	12
ทฤษฎีการก่อการต่อต้านของพลเมืองและการรัฐประหาร.....	14
วรรณกรรมเกี่ยวกับการป้องกันประเทศโดยไม่ใช้ความรุนแรง.....	17
วรรณกรรมเกี่ยวกับการรัฐประหารและการขัดขืนของพลเมือง.....	18
ส่วนที่ 1 สถานการณ์รัฐประหาร 6 แบบ ยกตัวอย่างผ่าน 12 กรณีศึกษา.....	22
1. การขัดขืนของพลเมืองหลังการรัฐประหารที่นำไปสู่การล้มล้างการรัฐประหาร.....	22
สหภาพโซเวียต กรกฎาคม ค.ศ. 1991.....	22
การต่อต้าน.....	23
หลังเหตุการณ์.....	24
ไทย พฤษภาคม ค.ศ. 1992.....	26
การต่อต้าน.....	26
หลังเหตุการณ์.....	29
สหภาพโซเวียตและประเทศไทย: เปรียบเทียบและสรุป.....	29
2. ยับยั้งการรวบอำนาจของรัฐประหารในระหว่างก่อการ.....	39
ฝรั่งเศส เมษายน ค.ศ. 1961.....	30
การต่อต้าน.....	31
หลังเหตุการณ์.....	32
อาร์เจนตินา เมษายน ค.ศ. 1987.....	34
การต่อต้าน.....	35
หลังเหตุการณ์.....	36
ฝรั่งเศสและอาร์เจนตินา: เปรียบเทียบและสรุป.....	38
3. ปกป้องประชาธิปไตยที่เพิ่งเกิดขึ้นจากการรัฐประหาร.....	38
โบลิเวีย พฤศจิกายน ค.ศ. 1978.....	39
การต่อต้าน.....	39
หลังเหตุการณ์.....	40
บูร์กินาฟาโซ กันยายน ค.ศ. 2015.....	42
การต่อต้าน.....	43
หลังเหตุการณ์.....	45
โบลิเวียและบูร์กินาฟาโซ: เปรียบเทียบและสรุป.....	47
4. รัฐประหารที่อ้างว่าปกป้องประชาธิปไตย.....	47

เวเนซุเอลา มกราคม ค.ศ. 1958.....	48
การต่อต้าน.....	48
หลังเหตุการณ์.....	50
มาลี มีนาคม ค.ศ. 1991.....	52
การต่อต้าน.....	52
หลังเหตุการณ์.....	53
เวเนซุเอลาและมาลี: เปรียบเทียบและสรุป.....	56
5. การรัฐประหารที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเกิดขึ้นหลังการรัฐประหารที่อ้างว่าสนับสนุนประชาธิปไตย และริเริ่มมาจากการต่อต้านชัดเจนของพลเมือง.....	57
ชูดาน เมษายน ค.ศ. 1985 และมิถุนายน 1989.....	57
การต่อต้าน.....	58
รัฐประหารและหลังเหตุการณ์.....	58
อียิปต์ กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 และกรกฎาคม ค.ศ. 2013.....	61
การต่อต้าน.....	61
รัฐประหารและหลังเหตุการณ์.....	62
ชูดานและอียิปต์: เปรียบเทียบและสรุป.....	66
6. การชัดเจนของพลเมืองที่ต่อต้านการรัฐประหารแล้วไม่สำเร็จ.....	67
ฮอนดูรัส ค.ศ. 2009.....	67
การต่อต้าน.....	68
หลังเหตุการณ์.....	70
มัลดีฟส์.....	72
การต่อต้าน.....	72
หลังเหตุการณ์.....	73
ฮอนดูรัสและมัลดีฟส์: เปรียบเทียบและสรุป.....	75
ส่วนที่ 2 ข้อค้นพบทั่วไปจากการวิเคราะห์กรณีศึกษา.....	76
ส่วนที่ 3 สำหรับนักปฏิบัติการเฉพาะกลุ่ม.....	87
นักกิจกรรมและกลุ่มภาคประชาสังคม.....	87
การสร้างขีดความสามารถของสังคมในการต่อต้านรัฐประหาร.....	87
กองกำลังความมั่นคงและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนของรัฐบาล.....	88
ตัวแสดงรัฐภายนอก ประชาคมระหว่างประเทศ.....	89
เรียงความชิ้นนี้ในฐานะเครื่องมือการศึกษาต่อต้านรัฐประหาร.....	89
บรรณานุกรม.....	91
สารบัญรูปแบบสถานการณ์และตาราง.....	96

บทนำ

ขณะที่รัฐบาลสามารถถูกโค่นล้มได้ด้วยการลุกฮือแบบไม่ใช้ความรุนแรงของพลเมือง รัฐบาลที่ชอบธรรมของประชาชนก็สามารถถูกโค่นล้มได้ด้วยกำลังของกลุ่มติดอาวุธที่เป็นเสียงส่วนน้อย เช่นผ่านการรัฐประหาร เป็นต้น การรัฐประหารบางครั้งเกิดขึ้นเพื่อตอบโต้การลุกฮือขนาดใหญ่ของประชาชนที่ต่อต้านระบอบซึ่งครองอำนาจอยู่ อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่แล้ว รัฐประหารเหล่านี้ก็มีลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบประชาธิปไตยอยู่ดี ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โลกได้เห็นขบวนการลุกฮือของประชาชนที่ออกมาโค่นล้มการก่อรัฐประหารภายในเวลาไม่กี่วันและนำไปสู่การฟื้นฟูประชาธิปไตย (บูร์กินาฟาโซ 2015) ได้เห็นการรัฐประหารที่ดูเหมือนจะออกมาสนับสนุนการลุกฮือของประชาชน แต่แล้วนำไปสู่การสร้างฐานอำนาจของระบอบทหาร (อียิปต์ 2013) และการต่อต้านของประชาชนที่ประสบความสำเร็จในการหยุดยั้งความพยายามก่อการรัฐประหาร แต่รัฐบาลพลเรือนนำการต่อต้านดังกล่าวมาใช้เพื่อสร้างฐานการปกครองแบบอำนาจนิยม (ตุรกี 2016)

เรียงความชิ้นนี้พิจารณาการขัดแย้งของพลเมืองเพื่อต่อต้านความพยายามของกองทัพและกองกำลังความมั่นคงอื่นๆ ที่ใช้กำลังโค่นล้มรัฐบาลต่างๆ ที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีเป้าหมายเพื่อบังคับใช้การปกครองแบบเผด็จการ จากการพิจารณากรณีรูปแบบต่างๆ ที่ต่อต้านรัฐประหารแล้วประสบความสำเร็จ กระบวนการสาเหตุของการต้านรัฐประหารรูปแบบต่างๆ และความแตกต่างระหว่างการต่อต้านรัฐประหาร 6 รูปแบบที่แตกต่างกัน เรียงความชิ้นนี้จะสำรวจตัวแปรสำคัญเพื่ออธิบายความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการต่อต้านแบบไม่ใช้ความรุนแรงในการรื้อถอนการก่อรัฐประหารและสร้างระบอบการปกครองอภิปาลแบบประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่น ข้อค้นพบหลักข้อหนึ่งก็คือ ไม่ว่าผู้วางแผนรัฐประหารจะมีแรงจูงใจอย่างไร และไม่ว่าประชาชนเคยผ่านความสำเร็จในการปกป้องหรือฟื้นฟูประชาธิปไตยมาในระดับใด การควบคุมอาคารสถานที่ของรัฐบาลในเชิงกายภาพ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเป็นเป้าหมายแรกๆ ของผู้วางแผนก่อการรัฐประหาร ก็เป็นคนละเรื่องกับการควบคุมอำนาจทางการเมืองของรัฐ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ผู้วางแผนก่อการรัฐประหารในหลายกรณีศึกษาได้เข้ายึดสถาบันหลักๆ ของรัฐบาลในเชิงกายภาพ และประกาศขับไล่รัฐบาลที่อยู่ในอำนาจออกไปพร้อมกับบอกว่าตนเองเป็นผู้ครองอำนาจรัฐคนใหม่โดยชอบธรรม แต่แล้วก็ต้องพบว่าประชาชนไม่ยอมรับความชอบธรรมของพวกเขาและปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือตามคำสั่งของพวกเขา ในสถานการณ์เช่นนั้น กลายเป็นว่าผู้วางแผนก่อการไม่สามารถยึดกุมอำนาจได้เต็มที่และไม่สามารถปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงส่งผลให้การรัฐประหารล้มเหลวในที่สุด ญูงแจที่นำไปสู่ความเข้าใจพัฒนาการนี้คือพฤติกรรมและปฏิบัติการของสามัญชน ประชาชนทั่วไปอาจลังเลและจวนต่อการวางแผนก่อการรัฐประหาร ความพยายามในการรัฐประหาร หรือการรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จ หรือในทางตรงกันข้าม พวกเขาอาจเข้าร่วมกับการไม่ให้ความร่วมมืออย่างกว้างขวางในระดับมวลชนก็เป็นได้

ความสามารถในการครองอำนาจรัฐถึงที่สุดแล้วขึ้นอยู่กับความร่วมมือของทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ความมั่นคงที่รัฐจ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้สำหรับการทำงานของกลไกรัฐ นอกจากนี้ แม้ผู้ก่อการปล้นอำนาจ (ผู้มีส่วนร่วม

ในการรัฐประหารหรือความพยายามในการรัฐประหาร) จะสามารถยึดครองอำนาจได้สำเร็จในช่วงแรก แต่ที่ที่สุดแล้วพวกเขาก็ยังต้องอาศัยความยินยอมของรัฐบาลท้องถิ่น สถาบันสังคมอิสระ และประชาชนทั่วไปในการยอมรับอำนาจสั่งการของพวกเขาและให้ความร่วมมือปฏิบัติตามคำสั่ง

การชัดเจนของพลเมืองเพื่อต่อต้านรัฐประหารโดยปกติแล้วจะใช้กลยุทธ์ไม่ต่างจากที่ปรากฏในการลุกฮือของประชาชนผู้ปราศจากอาวุธเพื่อโค่นล้มระบอบเผด็จการต่างๆ อย่างไรก็ตาม บริบททางการเมืองนั้นแตกต่างกันอย่างมาก ในช่วงไม่กี่ชั่วโมงหรือไม่กี่วันหลังการรัฐประหาร โจรปล้นอำนาจโดยปกติแล้วจะยังไม่สามารถควบคุมเครื่องมือเครื่องมือของอำนาจรัฐได้อย่างเบ็ดเสร็จ รวมถึงบางกลุ่มในกองกำลังความมั่นคงด้วยเป็นอย่างน้อย ดังนั้นผู้ก่อการรัฐประหารจึงเปราะบางต่อการไม่ให้ความร่วมมือและปฏิบัติการโดยมวลชนอย่างมาก อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สนับสนุนประชาธิปไตยจะต้องระดมกำลังอย่างรวดเร็วและเข้าร่วมในการกระทำเพื่อต่อต้านซึ่งอาจไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นเองตามสัจยชาติญาณ ต่างจากกลุ่มที่อยู่ในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยแบบยึดถือ ซึ่งมีเวลาในการสร้างองค์กร ทีมนักกิจกรรม นักฝึกสอน การสื่อสาร และสิ่งมีค่าอื่นๆ ที่สำคัญต่อความสำเร็จของการลุกขึ้นสู้ของพลเมือง

ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเพื่อต่อต้านรัฐประหารต่างๆ ในอดีต

การใช้ประโยชน์จากการต่อต้านชัดเจนโดยไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อโค่นล้มการก่อรัฐประหารไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด เกือบร้อยปีก่อน ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1920 เกิดการปล้นยึดอำนาจโดยฝ่ายขวาในประเทศเยอรมนีประกอบด้วย ทหาร ทหารผ่านศึก และพลเรือนฝ่ายขวา ได้เข้าทำการยึดกรุงเบอร์ลินเพื่อรัฐประหารโค่นล้มสาธารณรัฐไวมาร์ที่เพิ่งเกิดขึ้นได้ไม่นาน จากการวางแผนของ ดร. วูฟแกง แคปป์ และ พล.ท. วอลเทอร์ ฟอน ลูตวิช กองทัพของเยอรมนีเกือบทั้งหมดต่างสนับสนุนการรัฐประหารดังกล่าวหรือไม่ก็ยังคงวางตัวแบบไม่เลือกข้าง รัฐบาลที่ชอบธรรมที่ถูกบีบให้ละทิ้งกรุงเบอร์ลินได้ย้ายไปอยู่ที่เมืองสตัทการ์ต และเรียกร้องให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานในเยอรมนีโค่นล้มการปล้นชิงอำนาจด้วยการนัดหยุดงานครั้งใหญ่ จากการสนับสนุนของชนชั้นแรงงานอย่างแข็งขัน สหภาพแรงงานซึ่งมีใจสนับสนุนรัฐบาลที่ถูกโค่นอำนาจซึ่งนำโดยพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ได้ขานรับข้อเรียกร้องนัดหยุดงานดังกล่าวในวันเดียวกัน เช่นเดียวกับพรรคการเมืองหลักๆ ที่มีอุดมการณ์สายกลาง กลาง-ซ้าย และพรรคคอมมิวนิสต์ต่างๆ ในเหตุการณ์ที่กลายเป็นการนัดหยุดงานทั่วไปครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์เยอรมนี ผู้ใช้แรงงานกว่า 12 ล้านคนทั่วประเทศทำให้ทั้งประเทศต้องหยุดชะงักลง ในกรุงเบอร์ลิน การส่งจ่ายแก๊ส น้ำ และพลังงานทั้งหมดเข้าสู่ภาวะล้มเหลว ธนาการต่างๆ ของประเทศปฏิเสธที่จะให้ทุนทรัพย์แก่โจรปล้นอำนาจ การไม่ให้ความร่วมมือกว้างขวางอย่างมากถึงขั้นที่ผู้นำการปล้นอำนาจไม่สามารถแม้แต่จะหาเลขามาพิมพ์บันทึกข้อความเอกสารให้ตนเอง (Sharp and Jenkins, 2003, 10-11)

การล้มแผนปล้นชิงอำนาจของแคปป์ (the Kapp Putsch) ถูกหลงลืมไปแทบทั้งหมด เนื่องจากการขึ้นครองอำนาจโดยพรรคนาซีในเวลา 13 ปีต่อมา และทั้งที่มีการยึดอำนาจโดยกองทัพเกิดขึ้นมากมายในช่วงหลายทศวรรษต่อมา กลับไม่มีการโค่นล้ม

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมามีถึง 94 ประเทศ ที่เคยถูกโค่นล้มด้วยการรัฐประหารอย่างน้อย 1 ครั้ง ซึ่งถือเป็นสัดส่วนกว่าครึ่งหนึ่งของรัฐบาลทั้งหมดในโลก

รัฐประหารเกิดขึ้นอีกเลยจนกระทั่งถึงปลายทศวรรษที่ 1970 อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นก็ได้เกิดเหตุการณ์เช่นนั้นขึ้นในพื้นที่อื่นๆ ทั่วโลกนับสิบครั้ง แม้จะไม่ได้ประสบความสำเร็จทุกครั้งก็ตาม เช่น การรณรงค์ต่อต้านรัฐประหารที่น่าประทับใจในประเทศฮอนดูรัสใน ค.ศ. 2009 และในหมู่เกาะมัลดีฟส์ในปี 2012 ที่สุดท้ายแล้วได้ถูกกำราบลงอย่างไรก็ตาม ในช่วงที่ผ่านมาก็มีกรณีที่ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงอย่างมียุทธศาสตร์ถูกนำมาโค่นล้มการรัฐประหารได้สำเร็จ ซึ่งนับเป็นจำนวนมากพอแล้วที่จะนำมาใช้เพื่อนำเสนอการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้ รวมถึงหาบทเรียนที่สำคัญเพื่อเป็นคำแนะนำสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น นักกิจกรรม ผู้ออกแบบการรณรงค์ ผู้ออกแบบนโยบาย และตัวแสดงภายนอก

หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา มีถึง 94 ประเทศ ที่เคยถูกโค่นล้มด้วยการรัฐประหารอย่างน้อย 1 ครั้ง ซึ่งถือเป็นสัดส่วนกว่าครึ่งหนึ่งของรัฐบาลทั้งหมดในโลก แนวโน้มเช่นนี้เกิดขึ้นแพร่หลายน้อยลงในช่วงทศวรรษให้หลัง (Powell and Thyne, 2011, 249-259) ปัจจัยที่ทำให้เป็นเช่นนี้อาจมีได้หลายอย่าง เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็น ซึ่งเป็นช่วงที่สหภาพโซเวียตและรัฐบาลตะวันตกต่างๆ แข่งขันกันโค่นล้มระบอบที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตัวเอง รัฐบาลตะวันตกเริ่มเห็นว่าการสนับสนุนเผด็จการฝ่ายขวาเพื่อต่อสู้กับอิทธิพลของฝ่ายซ้ายนั้นมีความจำเป็นน้อยลง ปัจจัยอื่นๆ รวมถึงการเติบโตขึ้นของภาคประชาสังคมโลก การพึ่งพาอาศัยกันระหว่างชาติต่างๆ ที่เพิ่มขึ้น และคลื่นกระแสของการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งรวมกันแล้วดูเหมือนว่าจะจะเป็นสิ่งที่ทำลายความชอบธรรมของการรัฐประหาร

อีกเหตุผลอาจมาจากความสำเร็จของขบวนการต่อต้านขจัดขึ้นของพลเมืองที่ส่วนใหญ่ไม่ใช้ความรุนแรงในการต่อต้านระบอบเผด็จการ ขบวนการต่อต้านขจัดขึ้นของพลเมืองสร้างความชอบธรรมจากล่างขึ้นบนและเพิ่มการสนับสนุนจากสาธารณะได้มากที่สุด ดังนั้น ผู้นำการรัฐประหารจึงต้องอาศัยทรัพยากรวัตถุและทรัพยากรมนุษย์มากขึ้นเพื่อยึดครองและรักษาอำนาจควบคุมรัฐ ปัจจัยนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องป้องปรามความพยายามในการรัฐประหารต่างๆ

ทั้งที่เป็นเช่นนี้ การรัฐประหารก็ยังคงเป็นภัยคุกคามหลักต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย มากยิ่งกว่าแนวโน้มการถูกรุกรานจากต่างชาติหรือการแทรกแซงจากภายนอกแบบอื่น ที่ตลกร้ายคือกองกำลังความมั่นคงของประเทศ ที่พัฒนาขึ้นเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากภายนอกต่อความมั่นคง กลับกลายเป็นตัวการสำคัญที่แทรกแซงกิจการภายในประเทศในรูปของการรัฐประหารเสียเอง ยิ่งกว่านั้น ขณะที่เคยมีงานศึกษาเกี่ยวกับวิธีการป้องกันการรุกรานจากต่างชาติอย่างกว้างขวาง งานเขียนเกี่ยวกับภัยคุกคามจากการรัฐประหารกลับมีอยู่น้อยมาก แม้ว่าจะมีรัฐบาลถูกล้มล้างจากการรัฐประหารภายในประเทศมากกว่าการรุกรานจากต่างชาติอย่างชัดเจนก็ตาม ต่อให้รัฐประหารล้มเหลว มันก็สามารถส่งผลเชิงลบต่อเสถียรภาพได้ งานศึกษาของฟรีดอมเฮาส์ใน ค.ศ. 2016 ชี้ให้เห็นการเสื่อมถอยลงของเสถียรภาพทางการเมืองและเสถียรภาพของพลเมืองด้านอื่นๆ หลังความพยายามในการรัฐประหาร แม้การรัฐประหารที่อ้างถึงนั้นจะล้มเหลวเพราะเหตุผลอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการต่อต้านขจัดขึ้นของพลเมืองก็ตาม (Nelson, 2016) ดังนั้น การพัฒนาเครื่องป้องปรามการรัฐประหารของกองทัพให้มีประสิทธิภาพจึงยังคงเป็นเป้าหมายสำคัญของการปกป้องประชาธิปไตย

คำถามเชิงวิเคราะห์และเชิงประจักษ์

เรียงความชิ้นนี้พยายามทำความเข้าใจว่าการต่อต้านขัดขืนของพลเมืองมีบทบาทในการทำทลายการรัฐประหารของกองทัพอย่างไร หรือกล่าวให้เฉพาะเจาะจงก็คือ ทำไมขบวนการต่อต้านขัดขืนแบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อล้มล้างการรัฐประหารและสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับการปกครองอภิบาลแบบประชาธิปไตยจึงประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จล้มเหลว

แต่ละกรณีศึกษาจะพิจารณา

ตัวแสดงหลัก:

- ใครคือผู้ก่อการปล้นชิงอำนาจและเป้าหมายของพวกเขาคืออะไร พวกเขาพยายามยึดอำนาจอย่างไร
- ใครคือตัวแสดงหลักที่เกี่ยวข้องกับขบวนการต่อต้านขัดขืนของพลเมือง ความสัมพันธ์ของพวกเขากับรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นอย่างไร
- ขบวนการเคลื่อนไหวมีขนาดใหญ่และหลากหลายมากน้อยเพียงใด
- ใครคือพันธมิตรของขบวนการเคลื่อนไหว ทั้งจากภายในประเทศและจากนานาชาติ

ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์:

- อะไรเป็นกลยุทธ์หลักที่ขบวนการต่อต้านขัดขืนนำมาใช้ กลยุทธ์เหล่านี้บ่งบอกถึงการสนับสนุนแทนที่จะช่วยให้การสร้างฐานอำนาจของโจรปล้นอำนาจประสบความสำเร็จได้อย่างไร
- มีการวางแผนและการคิดเชิงยุทธศาสตร์ในการต่อต้านขัดขืนอยู่ในบางระดับหรือไม่ หรือส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นเองตามสัญชาตญาณ
- ขบวนการต่อต้านขัดขืนรักษาระเบียบวินัยของการไม่ใช้ความรุนแรงในระดับใด และมันส่งผลอย่างไรต่อผลลัพธ์ที่ตามมา

การตอบโต้ต่อการลุกฮือ:

- ความพยายามในการก่อรัฐประหารกินเวลาเท่าใด และการต่อต้านขัดขืนกินเวลาเท่าใด
- กองกำลังความมั่นคงมีบทบาทอย่างไรต่อการสนับสนุนพลังของฝ่ายที่สนับสนุนประชาธิปไตย
- การปราบปรามร้ายแรงมากน้อยเพียงใด

ผลกระทบ:

- ผลลัพธ์ระยะสั้นและระยะยาวของการใช้การต่อต้านขัดขืนของพลเมืองคืออะไร
- กรณีที่กองทัพก่อการรัฐประหารโดยแสดงออกว่าเพื่อสนับสนุนการลุกฮือของพลเมืองเพื่อประชาธิปไตย ผลลัพธ์เป็นอย่างไร

- การต่อต้านรัฐประหารที่นำโดยประชาชนส่งผลกระทบระยะยาวต่อประเทศและสังคมอย่างไร

เรียงความชิ้นนี้พยายามหาคำตอบให้กับคำถามเหล่านี้ด้วยการพิจารณากรณีศึกษาจำนวน 12 กรณีซึ่งเกี่ยวกับการลุกฮือของพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับการรัฐประหาร โดยแบ่งออกเป็น 6 สถานการณ์ตามที่ร่างเสนอด้านล่าง

ในการวัดตัวแปรที่สำคัญบางตัวแปร (โปรดดูตารางสรุปที่พัฒนาขึ้นสำหรับแต่ละกรณีศึกษาที่อยู่ในบทต่อไป) เรียงความนี้จะพิจารณาดังนี้

1. ระดับของการวางแผน/ความคิดเชิงยุทธศาสตร์

ความสามารถในการวางแผนและคิดอย่างมียุทธศาสตร์เพื่อท้าทายการรัฐประหารผ่านการต่อต้านชัดเจนของพลเมืองเป็นสิ่งที่ค่อนข้างมีอยู่จำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับการรณรงค์เพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการที่มีอยู่แล้ว กระนั้นในกรณีศึกษาต่างๆ บางครั้งเราจะสังเกตระดับของการคิดเชิงยุทธศาสตร์ เช่น การเลือกกลยุทธ์ เป้าหมาย ข้อเรียกร้อง การสร้างพันธมิตร ฯลฯ เช่นเดียวกับการประสานงานกันระหว่างกลุ่มต่างๆ “สูง” บ่งชี้ว่ามีแผนปฏิบัติการชัดเจนและเป็นระบบ “ต่ำ” บ่งชี้ว่าส่วนใหญ่แล้วเป็นการกระทำไปตามสัญชาตญาณ “ปานกลาง” บ่งชี้ว่ามีการผสมผสานกันระหว่างการทำตามสัญชาตญาณและการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

2. ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง

“สูง” บ่งชี้ถึงปฏิกริยาแบบไม่ใช้ความรุนแรงอย่างท่วมท้น โดยไม่มีกลุ่มที่ติดอาวุธ ไม่มีการจลาจล การทำลายทรัพย์สินสิ่งของ หรือการจู่โจมกองกำลังฝ่ายความมั่นคง เจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐประหาร หรือผู้สนับสนุนเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐประหาร “ต่ำ” บ่งชี้ถึงการใช้ประโยชน์จากกลุ่มที่ติดอาวุธ การทำลายทรัพย์สินสิ่งของอย่างกว้างขวาง และการที่ฝ่ายต่อต้านในอัตราส่วนที่สูงกระทำการจลาจลและปฏิบัติการความรุนแรงอื่นๆ “ปานกลาง” บ่งชี้ว่าส่วนใหญ่แล้วให้ความสำคัญกับการไม่ใช้ความรุนแรง แต่อาจมีกลุ่มส่วนน้อยที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ใช้ความรุนแรง

3. ระดับของการปราบปราม

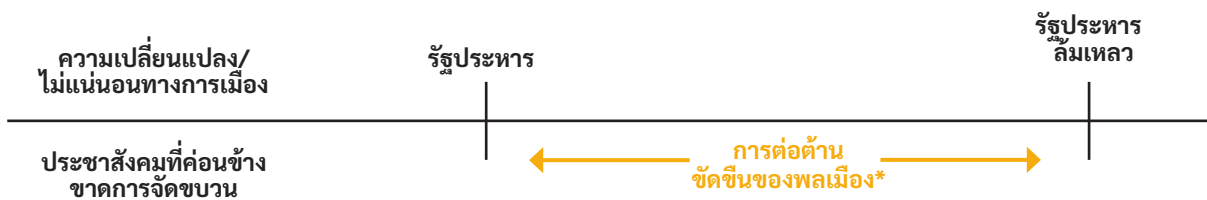
“สูง” บ่งชี้ถึงการเข่นฆ่าประชาชนอย่างกว้างขวาง การจับกุมผู้ต่อต้าน การทำลายทรัพย์สินของผู้ต่อต้าน และการกระทำอื่นๆ ที่จะสร้างข้อจำกัดให้กับความสามารถของฝ่ายต่อต้านในการตั้งขบวนการอย่างเปิดเผย “ต่ำ” บ่งชี้ถึงการมีกองกำลังความมั่นคงที่ไม่ต้องการหรือไม่สามารถกำราบฝ่ายต่อต้านได้ “ปานกลาง” บ่งชี้ถึงการจับกุมและการเข่นฆ่าฝ่ายต่อต้านบ้างบางครั้ง แต่ไม่ได้สูงถึงระดับที่จะสามารถสร้างข้อจำกัดจนฝ่ายต่อต้านไม่สามารถตั้งขบวนได้

หกสถานการณ์ของการต่อต้านขัดขึ้นของพลเมืองและการรัฐประหาร

ในการพยายามทำความเข้าใจพลวัตของการขัดขึ้นของพลเมืองเพื่อตอบโต้ต่อการรัฐประหารของกองทัพ เรียงความขึ้นนี้จะพิจารณาสถานการณ์ทั้งหมด 6 แบบ แต่ละแบบแบ่งออกเป็น 2 กรณีศึกษา

สถานการณ์แบบที่ 1) กรณีศึกษาของประเทศที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการต่อต้านขัดขึ้นของพลเมืองอย่างกว้างขวาง แต่เมื่อเผชิญกับการรัฐประหารแล้วการรัฐประหารดังกล่าวถูกโค่นล้มด้วยการต่อต้านขัดขึ้นแบบพลเมือง

- สหภาพโซเวียต ค.ศ. 1991
- ไทย ค.ศ. 1992

* ลูกศรบ่งชี้ว่าการต่อต้านขัดขึ้นของพลเมืองถูกใช้เพื่อต่อต้านการรัฐประหารที่ถูกสถาปนาขึ้น และนำไปสู่ความล้มเหลวของการรัฐประหารในเวลาต่อมา

สถานการณ์แบบที่ 2) กรณีศึกษาที่การต่อต้านขัดขึ้นของพลเมืองสามารถยับยั้งการรวบอำนาจรัฐประหารได้ระหว่างที่กำลังก่อการ

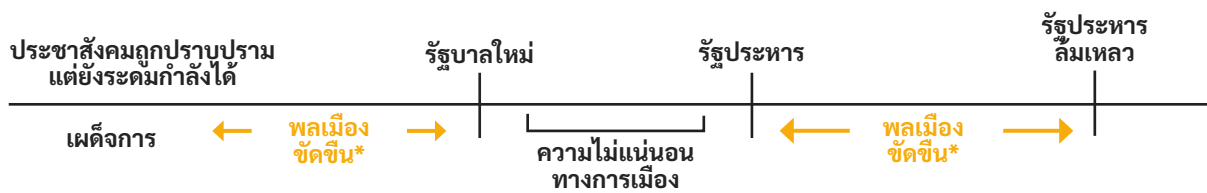
- ฝรั่งเศส ค.ศ. 1961
- อาร์เจนตินา ค.ศ. 1987

* ลูกศรบ่งชี้ว่าการต่อต้านขัดขึ้นของพลเมืองถูกใช้เพื่อต่อต้านการก่อกบฏของทหารและยับยั้งการรัฐประหารก่อนที่มันจะเกิดขึ้นสมบูรณ์ได้ เหตุดังกล่าวส่งผลปูทางไปสู่การสร้างประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่นในเวลาต่อมา

สถานการณ์แบบที่ 3) กรณีศึกษาของประเทศที่มีรัฐบาลอำนาจนิยมครองอำนาจมายาวนาน และถูกโค่นล้มผ่าน การต่อต้านขัดขืนของพลเมือง ต่อมารัฐบาลประชาธิปไตยที่เข้ามาใหม่ถูกโค่นล้มด้วยการรัฐประหาร แต่ก็มีคลื่น การต่อต้านขัดขืนของพลเมืองลุกใหม่ขึ้นมาขับไล่ระบอบที่เพิ่งเกิดออกไปและฟื้นฟูประชาธิปไตยกลับคืนมาอีกครั้ง

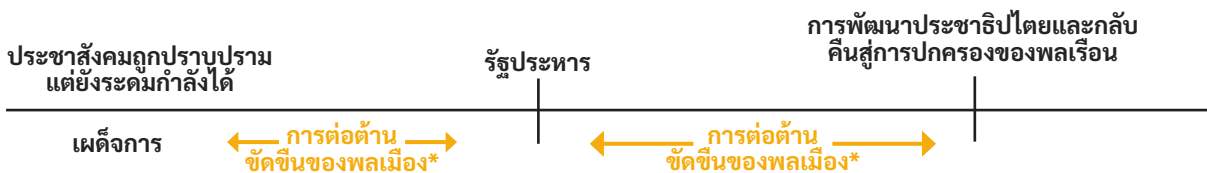
- โบลิเวีย ค.ศ. 1979
- บุร์กินาฟาโซ ค.ศ. 2015

*ลูกศรบ่งชี้ว่าการต่อต้านขัดขืนของพลเมืองถูกใช้เพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการจนนำไปสู่รัฐบาลใหม่ และต่อมาถูกใช้เพื่อต่อต้านรัฐประหารจนทำให้ การรัฐประหารล้มเหลวในที่สุด

สถานการณ์แบบที่ 4) กรณีศึกษาของประเทศที่การรัฐประหารเกิดขึ้นในนามของ การรณรงค์ต่อต้านขัดขืนแบบ พลเมืองเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยที่กำลังดำเนินอยู่ และปูทางไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยโดยมีการระดมพลัง ของพลเมืองอย่างต่อเนื่อง

- เวเนซุเอลา ค.ศ. 1958
- มาลี ค.ศ. 1989

*ลูกศรบ่งชี้ว่าการต่อต้านขัดขืนของพลเมืองถูกใช้เพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการ และปูทางไปสู่การรัฐประหาร การต่อต้านขัดขืนของพลเมืองอย่างต่อเนื่อง เปิดทางให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างค่อยเป็นค่อยไป

สถานการณ์แบบที่ 5) การรัฐประหารเกิดขึ้นในนามของการณรงค์ต่อต้านxidขึ้นของพลเมืองเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตย ที่ในช่วงแรกเปิดโอกาสสู่ระบอบประชาธิปไตย แต่แล้วก็รวบอำนาจเข้าสู่ระบอบเผด็จการครั้งใหม่

- ชูदान ค.ศ. 1985-1989
- อียิปต์ ค.ศ. 2011-2013

* ลูกศรชี้ว่าการต่อต้านxidขึ้นของพลเมืองถูกใช้เพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการ จนนำไปสู่การล้มสลายของผู้นำเผด็จการ ต่อมาในระหว่างที่การเมืองไม่แน่นอนและมีการต่อต้านxidขึ้นแบบพลเมืองอย่างต่อเนื่องเพื่อต่อต้านกลุ่มผู้มีอำนาจเดิม กองทัพได้รวบอำนาจเอาไว้เสียเอง

สถานการณ์แบบที่ 6) การต่อต้านxidขึ้นของพลเมืองที่ล้มเหลวในการขัดขวางการก่อรัฐประหาร

- ฮอนดูรัส ค.ศ. 2009
- มัลดีฟส์ ค.ศ. 2012

* ลูกศรชี้ว่าการรัฐประหารนำไปสู่การสถาปนาอำนาจโดยกองทัพและการเลือกตั้งในเวลาต่อมาถูกบิดเบือนเพื่อประโยชน์ของกองทัพ

สถานการณ์แต่ละแบบจาก 6 แบบข้างต้นเปิดโอกาสให้เราทำความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นเกี่ยวกับประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ของการต่อต้านxidขึ้นของพลเมืองเพื่อขัดขวางการยึดอำนาจของกองทัพ ลักษณะของการระดมกำลังในการต่อต้านxidขึ้นของพลเมืองเพื่อขัดขวางการรัฐประหาร บทบาทของการต่อต้านxidขึ้นของพลเมืองต่อการพัฒนาประชาธิปไตย (หรือความล้มเหลวในเรื่องดังกล่าว) และบทเรียนสำหรับนักกิจกรรมผู้สนับสนุนประชาธิปไตย เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงและหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนประชาธิปไตย ประชาคมระหว่างประเทศ และสังคมต่างๆ ในองค์กรรวม

งานศึกษาชิ้นนี้ไม่ได้พูดถึงการรัฐประหารจำนวนหนึ่ง เช่น กรณีของเยอรมนี (ค.ศ. 1920) ญี่ปุ่น (ค.ศ. 1936) สเปน (ค.ศ. 1981) เติ (ค.ศ. 1991) กัวเตมาลา (ค.ศ. 1993) เวเนซุเอลา (ค.ศ. 2002) เอกวาดอร์ (ค.ศ. 2010) และ ตุรกี (ค.ศ. 2016) บางกรณีเหล่านี้มีการต่อต้านขัดขืนของพลเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญ แม้ในกรณีอื่นๆ การรัฐประหารจะถูกโค่นล้มจากกลุ่มชนชั้นนำฝ่ายตรงข้าม ได้แก่ นักการเมือง กลุ่มอื่นในกองทัพ และประชาคมระหว่างประเทศ โดยปราศจากการระดมกำลังอย่างมีนัยสำคัญของภาคประชาสังคม แต่ต่อให้เป็นกรณีอย่างหลัง ก็มีแนวโน้มเป็นไปได้ที่การต่อต้านขัดขืนของพลเมือง หรือการที่รัฐประหารไม่ได้รับความชอบธรรมจากล่างขึ้นบน จะมีบทบาทส่งผลให้ชนชั้นนำบางกลุ่มเลือกอยู่ข้างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง

วรรณกรรมเกี่ยวกับการป้องกันประเทศโดยไม่ใช้ความรุนแรง

วรรณกรรมส่วนใหญ่ที่พิจารณาทฤษฎีและพลวัตของการต่อต้านขัดขืนแบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อขัดขวางการรัฐประหารมีรากฐานมาจากการศึกษาวิธีการแบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อต่อต้านการรุกรานและการยึดครองจากต่างชาติในช่วงสงครามเย็น แนวโน้มความเป็นไปได้ของการทำลายล้างกันทั้งสองฝ่ายส่งเสริมให้เกิดการคิดรูปแบบใหม่เกี่ยวกับการป้องกันประเทศโดยไม่ใช้ความรุนแรงในหมู่นักวิชาการด้านความมั่นคง ต่อยอดจากงานของ เบอร์แทรนด์ รัสเซลล์ (ค.ศ. 1915) ในศตวรรษที่แล้ว นาวาโท เซอร์สตีเฟน คิง-ฮอลล์ อีโอดอร์ เอเบิร์ต อาดัม โรเบิร์ตส์ ยีน ชาร์ป และโธมัส เซลล์ลิง ได้สำรวจปรากฏการณ์ของ “การป้องกันประเทศโดยพลเรือน” หรือที่รู้จักกันว่า “การป้องกันประเทศโดยไม่ใช้ความรุนแรง” “การป้องกันสังคม” และ “การป้องกันด้วยการต่อต้านขัดขืนของพลเมือง”

คิง-ฮอลล์ (1958) เป็นคนแรกที่เสนอแผนอย่างครอบคลุมสำหรับการต่อต้านขัดขืนแบบไม่ใช้ความรุนแรงโดยประชาชนในฐานะทางเลือกแทนการป้องกันประเทศโดยกองทัพ โดยเรียกร้องให้ใช้แนวทางปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในเชิงปฏิบัติอย่างแข็งขัน ชาร์ป (1965) บรรยายว่าการป้องกันประเทศโดยพลเรือนคือ “สิ่งที่เหมือนกับสงคราม แต่เป็นรูปแบบทางการเมือง” และเขียนเล่าว่าวิธีการไม่ให้ความร่วมมือเป็นหมู่คณะและการก่อวินาศกรรมโดยไม่ใช้ความรุนแรงสามารถถูกนำมาใช้เป็นทางเลือกหรืออาจเป็นส่วนเสริมของยุทธศาสตร์ความมั่นคงกระแสหลักเพื่อต่อต้านการรุกรานจากภายนอกและป้องกันรัฐประหารได้อย่างไร โรเบิร์ตส์ (1968) เป็นบรรณาธิการให้กับหนังสือเล่มหนึ่งที่พูดถึงกรณีศึกษาการป้องกันประเทศโดยพลเรือนเอาไว้ 2-3 กรณี (ได้แก่ การต่อต้านของชาวเยอรมันในแคว้นรัวร์ ค.ศ. 1923 การต่อต้านการรุกรานของเยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยชาวนอร์เวย์และชาวเดนมาร์ก และการต่อต้านการครองอำนาจของคอมมิวนิสต์โดยชาวเยอรมันตะวันออก ค.ศ. 1953) งานศึกษาของโรเบิร์ตส์พิจารณาว่าการไม่ให้ความร่วมมือกับคำสั่งของฝ่ายศัตรู การแข็งขันต่อต้าน ของประชาชน ความพยายามในการยุยงส่งเสริมให้ในกลุ่มกองกำลังความมั่นคงและเจ้าหน้าที่กลุ่มต่างๆ หยุดปฏิบัติตามคำสั่ง การสร้างโครงสร้างชุมชน และปฏิบัติการไร้ความรุนแรงรูปแบบอื่นๆ สามารถมีส่วนช่วยในการปกป้องคุ้มครองกันประเทศได้อย่างไร

โบเซอร์ออฟและแมก (1974) ได้ทำงานวิจัยชิ้นหนึ่ง โดยได้รับมอบหมายจากรัฐบาลเดนมาร์ก ให้วิเคราะห์ทฤษฎีเกี่ยวกับการป้องกันประเทศโดยไม่ใช้ความรุนแรง งานดังกล่าวพูดถึงตัวอย่างทางประวัติศาสตร์จำนวนหนึ่ง โดยพิจารณาประเด็นในเชิงยุทธศาสตร์และองค์กร และคาดการณ์ความเป็นไปได้ของการผสมผสานวิธีการแบบไม่ใช้ความรุนแรงและวิถีทางการทหารเข้าด้วยกันเพื่อใช้ในการป้องกันประเทศ กรณีศึกษาเกี่ยวกับการขัดขืนของพลเรือน

เพื่อต่อต้านการรุกรานจากต่างชาติปรากฏอยู่ในงานของอิกลิติส (1993) และมินิโธต์ (2002) ซึ่งให้ความสนใจกับลัทธิและลัทธิเนี้ยตามลำดับ งานศึกษาแต่ละชิ้นได้ถอดบทเรียนที่สำคัญเกี่ยวกับประเด็นของการป้องกันประเทศโดยพลเรือน ในงานวิจัยเกี่ยวกับกรณีศึกษาที่เก่าแก่กว่ามาก ฮักส์เลย์ (1990) ได้บันทึก “การขัดขืนอย่างสงบ (passive resistance)” ของชาวฟินแลนด์เพื่อต่อต้านรัสเซียในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และ 20 เอาไว้อย่างละเอียด

ชาร์ป (1985) ถกเถียงว่าการป้องปรามและการป้องกันแบบไม่ใช้ความรุนแรงโดยพลเรือนเป็นทางเลือกทดแทนแนวทางแบบทหารของนาโต (NATO-องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ) ได้จริง เมื่ออาจต้องเผชิญหน้ากับการคุกคามจากกลุ่มสนธิสัญญาออร์ซอ งานวิเคราะห์ที่มีความละเอียดมากกว่าของซมิด (1985) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการแทรกแซงทางการทหารของโซเวียตและภัยคุกคามนิวเคลียร์ในช่วง 40 ก่อนการวิจัย และนัยยะต่อการป้องกันสังคม รวมไปถึงค้นคว้าเกี่ยวกับกรณีศึกษาของยุโรปตะวันออกอีก 4 กรณีเกี่ยวกับการขัดขืนแบบไม่ใช้ความรุนแรง และสิ่งที่อาจทำให้การขัดขืนดังกล่าวประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น และความเป็นไปได้ของการทำให้ระบบการป้องกันประเทศครอบคลุมยิ่งขึ้นจากมุมมองของการระดมทรัพยากร ชาร์ปเองก็เขียนเกี่ยวกับภาพรวมของการป้องกันประเทศโดยพลเรือน ซึ่งเขาเสนอให้ใช้กระบวนการ “ก้าวข้ามอาวุธ (transarmament)” ซึ่งหมายถึง “กระบวนการเปลี่ยนจากระบบทหารไปสู่ระบบการป้องกันประเทศโดยพลเรือน” (Sharp, 1990, 67) เบอร์โรวส์ (1996) ได้ช่วยเสริมการวิเคราะห์ทางทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับคำถามที่มีต่อการป้องกันประเทศโดยไม่ใช้ความรุนแรง และบาร์คอฟสกี (2015b) ก็ได้เขียนเกี่ยวกับวิธีการที่การป้องกันประเทศโดยพลเรือนสามารถมีส่วนร่วมสนับสนุนในการรับมือกับการทำสงครามแบบผสมผสาน โดยใช้กรณีศึกษาการผนวกรวมแหลมไครเมียโดยรัสเซียและความขัดแย้งในยูเครนตะวันออก

วรรณกรรมเกี่ยวกับการรัฐประหารและการขัดขืนของพลเมือง

วรรณกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวกับการรัฐประหารโดยกองทัพจำนวนมากเพิกเฉยต่อบทบาทของประชาสังคมและการต่อต้านขัดขืนของพลเรือน ตัวอย่างเช่น *Seizing Power: The Strategic Logic of Military Coups* (2014) ของเนาว์นีฮัล ซิงห์ ซึ่งเป็นงานที่สำคัญที่สุดในช่วงที่ผ่านมาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดังกล่าว กลับไม่ให้ความสำคัญแก่บทบาทของพลเรือนในช่วงระหว่างการรัฐประหาร และผลกระทบของการประท้วงบนท้องถนน และปฏิบัติการของพลเมืองในระดับมวลชน ที่จริงแล้ว งานชิ้นดังกล่าวถูกรอบงำด้วยสมมติฐานที่มองอำนาจจากบนลงล่างให้ความสำคัญกับการแย่งชิงอำนาจกันอย่างลับๆ ในกลุ่มผู้มีอำนาจ โครงสร้างการปกครอง พันธมิตรทางภูมิรัฐศาสตร์ บุคลิกภาพของผู้นำ และการพิจารณาเชิงยุทธศาสตร์ที่ถูกนิยามอย่างคับแคบ โดยให้ความสนใจต่อความสามารถกระทำการ และบทบาทของประชาชนทั่วไปเพียงเล็กน้อย ต่อให้คิดว่าการตัดสินใจของชนชั้นนำเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด แต่คำถามว่าอะไรทำให้ตัวแสดงหลักที่เป็นชนชั้นนำตัดสินใจว่าจะสนับสนุนหรือต่อต้านรัฐประหารก็ต้องนำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของประชาชนที่อาจมีอิทธิพลต่อทางเลือกต่างๆ ของชนชั้นนำเข้ามารวมด้วย

มีงานวรรณกรรมเกี่ยวกับการระดมกำลังของพลเมืองแบบไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อต่อต้านการยึดครองของทหารอยู่น้อยมากในการศึกษาทางรัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม งานไม่กี่ชิ้นเกี่ยวกับหัวข้อนี้ถูกเขียนขึ้นโดยนักวิชาการและนักปฏิบัติด้านการขัดขืนของพลเมือง งานเหล่านี้หากไม่เพ่งความสนใจไปที่กรณีศึกษาเพียงกรณีเดียว ก็ถูกตีพิมพ์มาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว แทบไม่มีงานที่ใช้การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับวิธีการทำงานของการขัดขืนของพลเมืองเพื่อต่อต้านรัฐประหารเลย อีกทั้งยังไม่มี

เปรียบเทียบกรณีศึกษาข้ามประเทศด้วย สิ่งที่ถูกกลืนกลายเหล่านี้เป็นโจทย์ที่เรียงความนี้พยายามแก้ไขให้ถูกต้อง
หนึ่งในงานไม่กี่ชิ้นที่พยายามพิจารณาเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้มาจากบทความ Civil Resistance to Military Coups ของอาดัม โรเบิร์ตส์ในปี 1975 ในวารสาร *Journal for Peace Research* ซึ่งเขาพูดถึงปัญหาที่เกิดมาจากการตอบโต้ด้วยความรุนแรงต่อการรัฐประหารของกองทัพและความพยายามในการก่อรัฐประหาร รวมไปถึงประสิทธิภาพที่จำกัดของการตอบโต้ดังกล่าว ตรงกันข้าม เขาเสนอว่าการต่อต้านขัดขืนของพลเรือนอาจมีอำนาจเป็นพิเศษเนื่องจากมันสามารถบั่นทอนได้กระทั่งความชอบธรรมของการรัฐประหารด้วยตัวมันเอง:

ทำไมการรัฐประหารเหล่านั้นจึงล้มเหลว ส่วนหนึ่งแล้วไม่ต้องสงสัยเลยว่าการรัฐประหารล้มเหลวเพราะผู้นำการรัฐประหาร เช่นเดียวกับผู้ก่อการลือทางทหารอื่นๆ มากมาย มีแนวโน้มวางแผนปฏิบัติการบนฐานความเชื่อว่าสาธารณชนจะออกมาเข้าร่วมให้การสนับสนุนแก่พวกเขา คำภาษาสเปนที่น่าฉงน ซึ่งเอาไว้ใช้เรียกการยึดอำนาจของทหาร อย่างคำว่า Pronunciamento ด้วยตัวมันเองแล้วบ่งชี้ถึงความเชื่อว่า ขอเพียงแค่ขึ้นครองตำแหน่ง และประกาศลี้ดังกล่าวก็น่าเพียงพอแล้วสำหรับการขึ้นครองเป็นรัฐบาล แคป [โจรที่ล้มเหลวในการปล้นชิงอำนาจของเยอรมนีใน ค.ศ. 1920] และชาลส์ [ผู้นำการรัฐประหารฝรั่งเศสที่ล้มเหลวใน ค.ศ. 1960] หลงผิดว่าเมื่อพวกเขาเสนอตัวเข้ามาแล้วทุกคนจะยอมเดินตาม เมื่อประชาชนไม่เดินตาม และทรัพยากรทางการทหารของพวกเขาระเหิดหายไป พวกเขาจึงหมดใจในกรณีเหล่านี้ แม้แต่การขัดขืนของพลเมืองในเชิงสัญลักษณ์ก็สามารถส่งผลได้อย่างเกินคาด (Roberts, 1975, 31)

ในบทสรุปของบทความนี้ โรเบิร์ตส์ (1975, 34) ตั้งข้อสังเกตว่า:

“สิ่งที่จำเป็นในตอนนี่คือการสร้างกรอบทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับเงื่อนไขและพลวัตของการขัดขืนโดยพลเรือนเพื่อต่อต้านการรัฐประหารโดยทหาร ฐานของการสำรวจประวัติศาสตร์ ทฤษฎีเหล่านี้อาจช่วยขยายความเข้าใจของเราที่มีต่อบทบาทของการขัดขืนของพลเมืองในกระบวนการทางการเมืองต่างๆ และช่วยให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ที่เฉพาะเจาะจงระหว่างการขัดขืนของพลเมืองกับการใช้และข่มขู่ว่าจะใช้ความรุนแรง ทฤษฎีเหล่านี้ยังอาจมีคุณค่าเชิงปฏิบัติเฉพาะหน้าในการเพิ่มโอกาสความอยู่รอดของระบอบบางแบบเมื่อเผชิญกับการยึดอำนาจของกองทัพที่อาจเกิดขึ้นได้อีกด้วย”

ทั้งที่มีการเสนอเช่นนี้มาตั้งแต่ 4 ทศวรรษก่อน กลับแทบไม่มีงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของการขัดขืนของพลเมืองเพื่อยับยั้งและขับไล่การรัฐประหารเลย งานศึกษาชิ้นแรกที่สุดปรากฏการณ์ดังกล่าวอย่างครอบคลุมและเป็นชิ้นเดียวเท่าที่มีอยู่ในตอนนี้ออกมาเมื่อ ค.ศ. 2003 ในเรียงความชื่อว่า The Anti-Coup โดยยีน ชาร์ป และบรูซ เจนกินส์ ตีพิมพ์โดยสถาบันอัลเบิร์ตไอน์สไตน์ ผู้เขียนงานชิ้นนี้เน้นความสำคัญของการแยกแยะระหว่างการควบคุมอาคารสถานที่ของรัฐบาลในเชิงกายภาพกับการยึดครองอำนาจรัฐในเชิงการเมือง พวกเขาชี้ให้เห็นว่าข้าราชการ พนักงานของรัฐ และลูกจ้างแบบอื่นๆ ของรัฐ และฝ่ายความมั่นคงที่ปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือกับผู้วางแผนก่อการรัฐประหาร สามารถปฏิเสธไม่ให้ผู้วางแผนก่อการรัฐประหารสามารถควบคุมกลไกรัฐได้อย่างไร แม้ว่าผู้ยุ่งก่อการรัฐประหารจะสามารถควบคุมกลไกรัฐส่วนใหญ่ได้ พวกเขาที่ไม่สามารถควบคุมประเทศได้หากรัฐบาล

ท้องถิ่น สถาบันสังคมอิสระ และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือ จากการพิจารณากรณีศึกษาของเยอรมนี (1920) ฝรั่งเศส (1961) และสหภาพโซเวียต (1991) ผู้เขียนสรุปว่ากุญแจในการโค่นล้มการรัฐประหารคือการปฏิเสธไม่ให้โจรปล้นอำนาจได้สิ่งที่พวกเขาจำเป็นต้องใช้ในการควบคุมประเทศ ได้แก่ ความชอบธรรมและความร่วมมือยินยอมตาม พูดยอย่างเฉพาะเจาะจงแล้ว ชาร์ปและเจนกินส์เสนอว่าผู้ต่อต้านรัฐประหารจะต้องตั้งเป้าในการ

- ปฏิเสธโจรปล้นอำนาจโดยประนามว่าไม่มีความชอบธรรม และไม่มีสิทธิในการอ้างตนเพื่อเป็นรัฐบาล
- ทำให้สังคมที่ถูกโจมตีไม่สามารถถูกปกครองได้โดยผู้โจมตี
- สกัดกั้นอย่าให้โจรปล้นอำนาจสามารถตั้งรัฐบาลทดแทนได้
- รักษาอำนาจควบคุมและอำนาจการกำหนดทิศทางสังคมของตัวเอง
- ทำให้สถาบันต่างๆ ของสังคมกลายเป็นองค์กรต่อต้านรัฐประหารไปทุกหนแห่ง
- ปฏิเสธอย่าให้โจรปล้นอำนาจบรรลุวัตถุประสงค์อื่นๆ เพิ่มเติม
- ทำให้ต้นทุนของการรัฐประหารและความพยายามในการยึดครองสูงเกินกว่าจะรับได้
- ทำลายความเชื่อมั่นและความสามัคคีของไพร่พลและผู้ปฏิบัติงานของโจรปล้นอำนาจ และโน้มน้าวให้พวกเขาถอนตัวจากเจ้าหน้าที่ผู้ก่อการกบฏ
- ส่งเสริมให้เกิดความขัดแย้งและการต่อต้านภายในกลุ่มผู้สนับสนุนโจรปล้นอำนาจ
- กระตุ้นให้เกิดการต่อต้านรัฐประหารในระดับนานาชาติด้วยการใช้แรงกดดันทางการทูต เศรษฐกิจ และความเห็นมหาชน เพื่อต่อกรกับผู้โจมตี และ
- แสวงหาการสนับสนุนจากนานาชาติในด้านการสื่อสาร การเงิน อาหาร การทูต และทรัพยากรอื่นๆ (Sharp and Jenkins, 21)

เพื่อบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ ชาร์ปและเจนกินส์ (26-27) เสนอว่ากลุ่มพลังฝ่ายประชาธิปไตยต้อง

- แสดงให้เห็นว่าประชาชนปฏิเสธการอ้างความชอบธรรมของโจรปล้นอำนาจอย่างกว้างขวางด้วยการไม่ให้ความร่วมมือและการไม่เชื่อฟัง
- ยับยั้งไม่ให้โจรปล้นอำนาจสามารถสั่งการควบคุมกลไกทางการเมืองของรัฐได้
- สกัดกั้นความพยายามของโจรปล้นอำนาจในการควบคุมสื่อและรักษาการควบคุมช่องทางการสื่อสารของประชาชนไว้ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ การถ่ายทอด และอินเทอร์เน็ต และ
- ต่อต้านความพยายามของโจรปล้นอำนาจในควบคุมหรือทำลายสถาบันอิสระ

แนวทางที่พวกเขาได้เรียงเพื่อการต่อต้านชัดเจนดังกล่าวดังนี้ ได้แก่

- การปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือกับความพยายามของโจรปล้นอำนาจในการควบคุมกลไกของรัฐบาลและสังคม
- รักษาระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรงในกิจกรรมการต่อต้านชัดเจน

- ดำเนินกิจการต่างๆ ไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และนโยบายของรัฐบาลที่ชอบธรรมก่อนการรัฐประหาร และรักษาทิศทางการเมืองและสังคมที่ยังทำหน้าที่อยู่
- ปฏิเสธที่จะให้ข้อมูล สิ่งของจำเป็น หรืออุปกรณ์แก่โจรปล้นอำนาจและผู้สมรู้ร่วมคิด หรือปฏิเสธการเผยแพร่โฆษณาชวนเชื่อของพวกเขา และ
- บันทึกการปราบปรามและกิจกรรมผิดกฎหมายอื่นๆ ของโจรปล้นอำนาจ

งานของริชาร์ด เทย์เลอร์ ชื่อว่า *Training Manual for Nonviolent Defense Against the Coup d'Etat* (คู่มือฝึกอบรมการขัดขืนโดยไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อต่อต้านรัฐประหาร) แรกเริ่มเขียนขึ้นสำหรับงานประชุมเชิงปฏิบัติการในรัสเซียในช่วงกลางทศวรรษที่ 1990 ก่อนที่จะถูกแก้ไขปรับปรุงให้ทันสมัยและตีพิมพ์อีกครั้งใน ค.ศ. 2011 โดย Nonviolence International งานชิ้นนี้มีรากฐานส่วนใหญ่มาจากรูปแบบเชิงทฤษฎีของชาร์ป และเจนกินส์ มั่นเน้นย้ำถึงความจำเป็นของการเตรียมพร้อมก่อนเกิดรัฐประหาร และเนื่องจากมีกรอบเวลาค่อนข้างแคบในการระดมกำลังเพื่อต่อต้านขัดขืน คู่มือจึงถูกออกแบบมาเพื่อเตรียมประชาชนให้มีความพร้อมในการระดมกำลังอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและรวดเร็วที่สุด หากสถานการณ์เรียกร้องให้ควรทำเช่นนั้น

เรียงความของชาร์ปและเจนกินส์ (และรวมไปถึงคู่มือของเทย์เลอร์) ศึกษาเพียงแค่ 3 กรณีศึกษาเท่านั้น และไม่ได้วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกรณีต่างๆ หรือเปรียบเทียบกรณีดังกล่าวกับกรณีของการต่อต้านรัฐประหารที่ล้มเหลว นอกจากนี้ยังไม่ได้พิจารณาถึงผลกระทบระยะยาวของการต่อต้านรัฐประหารด้วย แม้สมมติฐานเบื้องต้นและการวิเคราะห์ที่งานดังกล่าวนำเสนอเกี่ยวกับการต่อสู้ขัดขืนเพื่อต่อต้านรัฐประหารจะค่อนข้างมีน้ำหนัก แต่ขบวนการสนับสนุนประชาธิปไตยอาจจะสามารถนำหลักการเหล่านี้มาใช้ได้มากน้อยแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่อยู่เบื้องหน้าของแต่ละการรณรงค์ต่อต้าน

ตำราของชาร์ปและเจนกินส์ ใน ค.ศ. 2015 ชื่อว่า *Nonviolent Struggle: Theories, Strategies and Dynamics* พูดถึง “การป้องกันรัฐประหาร” ว่าเป็นหนึ่งในปฏิบัติการไร้ความรุนแรง 9 ประเภท โดยสรุปข้อค้นพบของชาร์ปและเจนกินส์ และนำเสนอบทวิเคราะห์สั้นๆ เกี่ยวกับการระดมกำลังเพื่อต่อต้านความพยายามก่อรัฐประหารเมื่อ ค.ศ. 1985 ในประเทศอาร์เจนตินา แต่ก็ยังแทบไม่มีการวิเคราะห์ใหม่ๆ เลย

เรียงความชิ้นนี้ต่อยอดจากงานดั้งเดิมของชาร์ป และเจนกินส์ แต่นำเสนอมุมมองการวิเคราะห์ใหม่ทั้งหมด โดยใช้วิธีการจัดประเภทและเสริมด้วยกรณีศึกษาต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจว่าการขัดขืนของพลเมืองเพื่อต่อต้านรัฐประหารทำงานอย่างไร จากการนำเสนอกรณีศึกษาและการวิเคราะห์เพิ่มเติม เรียงความชิ้นนี้สามารถช่วยให้เราเข้าใจมากขึ้นว่าหลักการของชาร์ปและเจนกินส์จะสามารถนำมาใช้จริงได้อย่างไร

ส่วนที่ 1

สถานการณ์รัฐประหาร 6 แบบ ยกตัวอย่างผ่าน 12 กรณีศึกษา

1. การขัดขืนของพลเมืองหลังการรัฐประหารที่นำไปสู่การล้มล้างการรัฐประหาร

กรณีศึกษาชุดแรก ได้แก่ สหภาพโซเวียตและประเทศไทยในสถานการณ์แบบที่ 1 (โปรดดูหน้า 14) จะพิจารณา 2 ประเทศที่มีชนบทรบเร่มีอำนาจนิยมมาอย่างยาวนาน และเคยพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น แต่แล้วก็ต้องเผชิญกับการรัฐประหารโดยกลุ่มปฏิกิริยา อย่างไรก็ตาม ประชาชนที่ส่วนใหญ่เคยยอมรับการเปลี่ยนแปลงผู้นำในแบบจากบนลงล่างโดยใช้กำลังบังคับ กลับออกมาเคลื่อนไหวจนสามารถต่อต้านการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้สำเร็จ

สหภาพโซเวียต กรกฎาคม ค.ศ. 1991

หลังจากขึ้นสู่อำนาจใน ค.ศ. 1985 มิคาอิล กอร์บาชอฟ ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ได้ตระหนักถึงความล้มเหลวในระบบของโซเวียตและความจำเป็นของการปฏิรูป จึงส่งเสริมให้เกิดนโยบายกลาสโนส (ความเปิดกว้าง) และเปเรสตรอยกา (ปรับโครงสร้าง) นโยบายเหล่านี้เปิดโอกาสให้เกิดภาวะพหุนิยมทางการเมืองและการกระจายอำนาจในหลายระดับ รวมถึง ทำให้สาธารณรัฐ 15 แห่งของประเทศมีอำนาจอิสระมากขึ้นด้วย เมื่อถึงปี 1991 การรณรงค์แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องอิสรภาพเต็มใบในสาธารณรัฐบางแห่งเริ่มมีพลวัตมากขึ้น โดยเฉพาะชาติในคาบสมุทรบอลติก ได้แก่ เอสโตเนีย ลัตเวีย และลิทัวเนีย ประเทศหลังสุดเคยประกาศอิสรภาพเองแล้ว แต่ยังคงถูกยึดครองโดยกองกำลังของโซเวียต

ในวันที่ 18 สิงหาคมของปีดังกล่าว กลุ่มสุดโต่งในพรรคที่ปฏิเสธการเปิดเสรี กล่าวว่าสหภาพโซเวียตจะล่มสลาย จึงกักขังกอร์บาชอฟไว้ในสถานที่พักผ่อนประจำฤดูร้อนในเขตไครเมีย และเรียกร้องให้เขามอบอำนาจแก่รองประธานาธิบดีของตนเอง เมื่อเขาปฏิเสธ โจรปล้นอำนาจจึงประกาศว่าพวกเขาได้ครองอำนาจเอาไว้แล้ว และสั่งห้ามสื่อออกมาวิพากษ์วิจารณ์ ห้ามพรรคการเมืองออกมาต่อต้าน และห้ามไม่ให้มีการประท้วงในพื้นที่สาธารณะ หน่วยรบหุ้มเกราะและพลร่มถูกส่งไปทั่วทั้งกรุงมอสโก เมืองอื่นๆ และสถานที่ละเอียดอ่อนต่างๆ ทั่วประเทศ ในสาธารณรัฐต่างๆ แถบคาบสมุทรบอลติกที่มีท่าทีแข็งข้อ ทหารได้เข้ายึดหอการสื่อสารและปิดกั้นท่าเรือหลักๆ ด้วย

การต่อต้าน

เพื่อทำการตอบโต้ ประชาชนหลายหมื่นคนได้ออกมาตามท้องถนนของกรุงมอสโกเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร โดยมีได้นัดหมาย (โปรดดูตารางที่ 1 ในหน้า 25) รูปภาพหนึ่งที่มีการแจกจ่ายกันอย่างแพร่หลาย แสดงภาพของบอริส เยลต์ซิน ประธานาธิบดีสหพันธรัฐรัสเซีย ได้ปีนขึ้นไปบนรถถังของโจรปล้นอำนาจ และประณามสิ่งที่เขาเรียกว่าเป็น “การรัฐประหารที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญของพวกปฏิกิจยานิยมขวา” จากนั้นเยลต์ซินจึงประกาศว่า “การตัดสินใจและคำสั่งต่างๆ ทั้งหมดของคณะกรรมการดังกล่าวล้วนขัดต่อกฎหมาย” และเรียกร้องให้มีการ “นัดหยุดงานโดยทั่วกัน และไม่มีการจำกัด” และขอให้พลเมืองโซเวียต รวมถึง สมาชิกของกองกำลังทหาร ปฏิเสธคำสั่งจากโจรปล้นอำนาจ ในฐานะประธานาธิบดีของสาธารณรัฐที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโซเวียต ณ ขณะนั้น เขาประกาศในช่วงเที่ยงวันว่าสมาชิกของกองกำลังทหารและเจ้าหน้าที่เคจีบีทุกคนในรัสเซียอยู่ใต้คำสั่งบังคับบัญชาของเขา ไม่ใช่รัฐบาลของโซเวียตที่ถูกควบคุมโดยโจรปล้นอำนาจ

บอริส เยลต์ซิน ประธานาธิบดีของสหพันธรัฐรัสเซีย ณ ขณะที่สหภาพโซเวียตล่มสลาย กล่าวปราศรัยกับฝูงชนอยู่บนรถถังใกล้บริเวณอาคารสภารัฐมนตรีในวันที่ 19 สิงหาคม 1991 ที่มา วิกิมิเดีย คอมมอนส์

ในกรุงมอสโก ประชาชนหลายพันคนออกมารวมตัวกันบริเวณหน้าอาคารรัฐสภาของรัสเซีย หรือที่รู้จักกันในชื่อทำเนียบขาว เพื่อป้องกันอาคารดังกล่าวจากการโจมตีของโจรปล้นอำนาจ พวกเขาตั้งแนวกัน และใช้รถราง รถเมล์ และรถยนต์ในการปิดถนน แม้โจรปล้นอำนาจจะวางแผนโจมตีทำเนียบขาว แต่พลเรือนที่ส่วนใหญ่ไร้อาวุธ มีจำนวนมากพอจนสามารถป้องกันการโจมตีดังกล่าวได้ โจรปล้นอำนาจประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินในกรุงมอสโก เพื่อตอบโต้ “การชุมนุม การเดินขบวนบนท้องถนน การประท้วง และสถานการณ์ยุ่งปลุกปั่นเพื่อให้เกิดการจลาจลต่างๆ” แต่การประท้วงก็ดำเนินต่อไป

การต่อต้านขัดขืนแผ่ขยายไปทั่วประเทศ โดยมีผู้ประท้วงกว่า 200,000 คนรวมตัวอยู่ที่เลนินกราด (ปัจจุบันคือเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก) และนายกเทศมนตรีออกมาเรียกร้องให้ “ทำการขัดขืนอย่างกว้างที่สุดตามกรอบของรัฐธรรมนูญ” เพื่อต่อต้านการรัฐประหาร ในคิซนิเยฟ เมืองหลวงของสาธารณรัฐมอลโดวา ประชาชนนับหมื่นคนออกมาปิดท้องถนนเพื่อสกัดกั้นการเคลื่อนพลของกองกำลังโซเวียต ในสาธารณรัฐต่างๆ บนคาบสมุทรบอลติก พลเมืองออกมาปิดล้อมอาคารรัฐสภาและสถานีถ่ายทอดต่างๆ เพื่อป้องกันอาคารต่างๆ ดังกล่าวจากกองกำลังโซเวียต ในลัตเวียและเอสโตเนีย รัฐสภามีการเรียกประชุมฉุกเฉิน และประกาศอิสรภาพจากสหภาพโซเวียตอย่างเป็นทางการตามอย่างลิทัวเนีย

เครื่องส่งสัญญาณวิทยุและวิดีโอเทปถูกนำมาบริจาคเพื่อเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกเซ็นเซอร์ในช่องทางอื่นๆ ข่างเทคนิค นักข่าว และสตาฟคนอื่นๆ ในสื่อของรัฐปฏิเสธการผลิตซ้ำคำประกาศของโจรปล้นอำนาจและถ่าย

ทอดการปราศัยของเยลท์ชินและคนอื่นๆ ที่ต่อต้านการรัฐประหารแทน ผู้ประท้วงในกรุงมอสโกและที่อื่นๆ ได้แจกจ่ายแผ่นพับ อาหาร และที่พักพิงให้แก่ทหาร รวมถึงพูดคุยและถกเถียงกับทหารบนท้องถนนเพื่อเรียกร้องให้พวกเขาถอนตัวและปฏิเสธการรับคำสั่ง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ทหารจำนวนมากหรือกระทั่งหน่วยทหารทั้งหน่วยทำการเปลี่ยนข้าง แม้ประชาชนรัสเซียส่วนใหญ่จะไม่ได้เข้าร่วมในการนัดหยุดงานทั่วไปตามคำเรียกร้องของเยลท์ชินและคนอื่นๆ การหยุดทำงานก็ส่งผลให้พื้นที่ถ่านหินและอุตสาหกรรมที่สำคัญอื่นๆ หยุดชะงัก

ภายใน 3 วัน การรัฐประหารประสบความสำเร็จล้มเหลว กอร์บาร์ซอฟเดินทางกลับกรุงมอสโกและโจรปล้นอำนาจถูกจับกุม โจรเหล่านี้ไม่ได้คาดการณ์เลยว่าจะมีการต่อต้านระดับถึงเพียงนี้ ตั้งแต่นั้นชาวโซเวียตที่ปกติเชื่อฟังคำสั่งแต่กลับท้าทายเรื่องเล่าเหตุการณ์แบบที่ฝ่ายโจรเล่าไปจนถึงทหารที่ปฏิเสธการรับคำสั่งให้เคลื่อนย้ายรถถังต่างๆ รอบอาคารรัฐสภาของรัสเซีย ความกลัวและแนวคิดเหยียดหยัน ตั้งแง่กับมนุษย์ที่เปิดทางให้กลุ่มผู้นำคอมมิวนิสต์เพียงไม่กี่คนสามารถเปลี่ยนรัฐบาลได้ตามใจชอบมาเป็นเวลาหลายทศวรรษได้เดินทางมาถึงจุดอวสานในที่ที่สุด

หลังเหตุการณ์

ไม่นานหลังจากนั้น พรรคคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียต ที่อยู่ในอำนาจมาตั้งแต่การปฏิวัติบอลเชวิกใน ค.ศ. 1917 ได้ถูกล้มเลิกไป เมื่อถึงปลาย ค.ศ. 1991 สหภาพโซเวียตได้ถูกยุบลงกลายเป็นสาธารณรัฐอิสระทั้งหมด 15 แห่ง ซึ่งต่อมาพัฒนากลายเป็นประเทศประชาธิปไตย ประเทศเผด็จการ และและประเทศกึ่งเผด็จการคละกันไป ตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 ในช่วงหลังการรัฐประหารเป็นต้นมา การลุกฮือของพลเมืองต่างๆ ในประเทศยูเครน จอร์เจีย อับคาเซีย (เขตปกครองอิสระของจอร์เจีย) และคีร์กีซสถาน ได้โค่นล้มรัฐบาลเผด็จการและเสริมความเข้มแข็งให้กับสถาบันประชาธิปไตย การต่อสู้ขัดขืนของพลเมืองเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยในเบลารุส อาเซอร์ไบจาน อาร์เมเนีย และอุซเบกิสถาน ถูกปราบปราม หลายครั้งมีการใช้ความรุนแรงอย่างโหดร้าย

รัสเซียเองก็มีความเป็นอำนาจนิยมมากขึ้นภายใต้การนำของวลาดิมีร์ ปูติน อย่างไรก็ตาม ทั้งที่สหภาพโซเวียตมีเขตแดนกว้างใหญ่ไพศาลและมีความหลากหลายทางเชื้อชาติอย่างมาก การขับไล่รัฐประหารใน ค.ศ. 1991 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนผ่านที่ส่วนใหญ่เป็นไปอย่างสันติ (แม้จะไม่ได้ปราศจากการนองเลือดทั้งหมด) และนำไปสู่การสถาปนารัฐชาติที่ได้รับการยอมรับถึง 15 แห่งหลังจากต้องอยู่ใต้การจํานนมานานหลายศตวรรษ ชัยชนะเหนือการรัฐประหารมอบโอกาสให้การริเริ่มทางการเมืองใหม่ๆ และความพยายามในการพัฒนาประชาธิปไตยในรัสเซีย และประเทศที่เกิดใหม่และมีการก่อตั้งกลับมาเป็นประเทศอีกครั้ง กว่า 70 ปีที่พรรคคอมมิวนิสต์ผูกขาดอำนาจและอีกหลายศตวรรษที่ชาติต่างๆ ของเอเชียกลาง คอเคเซียน ยุโรปตะวันออกถูกปกครองอย่างเผด็จการจากกรุงมอสโก ในที่สุดก็มาถึงจุดจบ

ตาราง 1: สหภาพโซเวียต, 1991	
ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	ผู้นำทางการเมืองฝ่ายปฏิรูป กลุ่มประชาสังคมที่เป็นเสรีนิยม พลเมือง และเจ้าหน้าที่ของสาธารณรัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลข่าน
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	ผู้นำฝ่ายอนุรักษ์นิยมของพรรคคอมมิวนิสต์
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วง การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	หลายระดับปะปนกัน ส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นตามสัญชาตญาณ มีการนำโดยนักการเมืองฝ่ายปฏิรูป และมีการวางแผนระดับสูงในคาบสมุทรบอลติก
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	3 วัน
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	3 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	จำนวนหลายแสนคน ส่วนใหญ่อยู่ในเมืองใหญ่และสาธารณรัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	ขนาดของขบวนการ ความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	กลุ่มเสรีนิยมในพรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก สื่อ
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	แทบทั้งหมดต่อต้านการรัฐประหาร
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	จอมพลของกองทัพโซเวียตและผู้นำคอมมิวนิสต์สุดโต่ง
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ยึดอาคารที่ทำการต่างๆ ของรัฐบาล
ระดับของการปราบปราม	ปานกลาง
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	ถูกบังคับให้ลาออกเนื่องจากขาดการสนับสนุน
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	การยุบพรรคที่ปกครองประเทศอยู่ สาธารณรัฐส่วนกลางล่มสลาย ระดับความเป็นประชาธิปไตย ระบอบเผด็จการ และกึ่งเผด็จการ คละกันไปในสาธารณรัฐๆ ที่สืบทอดต่อมา
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	ผู้นำขึ้นสู่อำนาจ

ไทย พฤษภาคม ค.ศ. 1992

ทั้งที่มีการลุกฮือเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยโดยพลเมืองในช่วงต้นทศวรรษที่ 1970 ซึ่งนำไปสู่ความเปิดกว้างทางการเมืองและการเลือกตั้งเพื่อแข่งขันกันขึ้นสู่อำนาจในบางระดับ ประเทศไทยก็ยังคงต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อสร้างวัฒนธรรมและสถาบันประชาธิปไตยให้เข้มแข็ง ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1991 กลุ่มผู้นำทหารที่เรียกตนเองว่าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้โค่นล้มรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ชื่อเสียงไม่ดีในด้านการทุจริต ต่อมาคณะเผด็จการทหาร (องค์กรปกครองของโจรที่ปล้นประเทศด้วยการยึดอำนาจ) ได้ตั้งพรรคการเมืองที่ชื่อว่าพรรคสามัคคีธรรมและขอให้สมาชิกรัฐสภาจำนวนมากเข้าร่วมและตั้งกลุ่มเพื่อเขียนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

เพื่อตอบโต้ ขบวนการที่เริ่มโดยนักศึกษาที่เรียกตนเองว่าคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตยได้ถูกก่อตั้งขึ้น ประกอบด้วยประชาสังคมหลากหลายภาคส่วน ตั้งแต่นักวิชาการจนไปถึงภาคส่วนที่ยากจนที่สุดของสังคม ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1991 พวกเขาเริ่มการณรงค์เพื่อต่อต้านทำหายการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่อยู่ภายใต้การพิจารณาของรัฐบาลทหาร อันเป็นการแก้ไขที่จะเสริมบทบาทอำนาจของกองทัพในการปกครองอภิบาล นอกจากประกาศต่อต้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับเริ่มแรก กลุ่มเหล่านี้ยังเขียนเอกสารที่รู้จักกันในชื่อว่า รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ขึ้นมาเป็นทางเลือก และเสนอร่างต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติในเดือนมิถุนายนของปีเดียวกัน

แม้ความริเริ่มเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุนจาก 4 พรรคการเมืองใหญ่และประชาสังคมหลากหลายภาคส่วน แต่รัฐบาลทหารก็ปฏิเสธรัฐธรรมนูญฉบับประชาธิปไตยดังกล่าว ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1992 พวกเขาเสนอชื่อผู้บัญชาการทหารบก พล.อ. สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ทั้งที่ก่อนหน้านี้เคยสัญญาต่อชาติว่าจะไม่ขึ้นเป็นหัวหน้ารัฐบาล และทั้งที่เขาไม่ใช่สมาชิกของรัฐสภา ซึ่งเป็นประเพณีสำหรับตำแหน่งดังกล่าว

ถึงจุดนี้ จึงชัดเจนต่อสาธารณชนชาวไทยแล้วว่าการยึดอำนาจของ รสช. เมื่อปีก่อนที่จริงแล้วเป็นการรัฐประหารที่ออกแบบมาเพื่อสร้างระบอบการปกครองของทหาร

การต่อต้าน

เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การริเริ่มณรงค์โดยสหพันธ์นิสิตนักศึกษาและคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย โดยประกาศเป้าหมาย “เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้เกี่ยวกับการดำเนินการของรัฐธรรมนูญไทย ส่งเสริมการกระทำที่เป็นประชาธิปไตย และสนับสนุนในการประสานจัดกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรไม่ใช่อื่นๆ ที่มีเป้าหมายเหล่านี้” และ “เพื่อต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อต่อต้านการแต่งตั้ง พล.อ. สุจินดา โดยใช้ปฏิบัติการเชิงสัญลักษณ์และปฏิบัติการทางตรง” (Callahan, 1998)

การรณรงค์เหล่านี้เริ่มต้นจากการอดอาหารประท้วงต่างๆ และการประท้วงใหญ่บนท้องถนน โดยมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนหลายแสนคน (โปรดดูตารางที่ 2 ในหน้า 28) ในวันที่ 14 พฤษภาคม กลุ่มต่อต้านได้ร่วมกันก่อตั้งสมัชชาประชาธิปไตย เพื่อขยายการรณรงค์จากเดิมที่ส่วนใหญ่เป็นความพยายามของชนชั้นกลางไปสู่ชนชั้นแรงงานและผู้อยู่อาศัยในสลัม เมื่อถึงสัปดาห์ที่สามของเดือนพฤษภาคม มีประชาชนกว่าครึ่งล้านมารวมตัวกัน

ที่กรุงเทพมหานครและพยายามยึดอาคารทำเนียบรัฐบาล แม้การประท้วงต่างๆ ส่วนใหญ่จะไม่ใช้ความรุนแรง แต่นักกิจกรรมบางคนก็ตอบโต้การปราบปรามของรัฐด้วยการขว้างปาสิ่งของ จุดไฟ และการทำลายข้าวของทรัพย์สินต่างๆ เปิดโอกาสให้รัฐบาลใช้เป็นข้ออ้างในการปราบปรามหนักขึ้น

ในวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1992 แม้รัฐบาลจะสั่งห้ามไม่ให้มีการรวมตัวกันเกิน 10 คน แต่ประชาชนกว่า 50,000 คนก็ได้รวมตัวกันที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงและดำเนินการจัดกิจกรรมต่อต้านขัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลตอบโต้ด้วยการปราบปรามมากยิ่งขึ้น รวมถึงกราดยิงเข้าไปในกลุ่มผู้ประท้วงที่ปราศจากอาวุธด้วย อย่างไรก็ตาม การทำเช่นนี้มีแต่เพิ่มข้อเรียกร้องจากภายในและจากนานาชาติให้รัฐบาลทหารลงจากอำนาจมากขึ้น ประชาชนทำการคว่ำบาตรคอนเสิร์ตและงานอีเวนต์อื่นๆ ที่มีรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุน คนขับแท็กซี่ปฏิเสธผู้โดยสารที่เป็นสมาชิกของกองทัพ ประชาชนถอนเงินออกจากธนาคารที่อยู่ใต้การควบคุมของกองทัพ การรณรงค์มีภาคธุรกิจเข้าร่วมจำนวนมาก และภายในวันที่ 24 พฤษภาคม กองทัพจึงยอมบรรจุกการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยเข้าไปในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พล.อ. สุจินดา ลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี และมีการแต่งตั้งพลเรือนที่เป็นสมาชิกสภาจากการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทน เมื่อถึงปลายเดือนมิถุนายนรัฐสภาที่อยู่ใต้การควบคุมของทหารได้ถูกยุบทิ้ง และต่อมามีการจัดการเลือกตั้งขึ้นในเดือนกันยายน

ในปี 2006 กองทัพไทยก่อการรัฐประหารโค่นล้มนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ขณะที่เขาไม่อยู่ในประเทศ ที่มา: วิกิมิเดีย คอมมอนส์

ตาราง 2: ไทย, 1992	
ตัวแสดงหลักในการจัดขึ้นของพลเมือง	ผู้นำทางการเมืองฝ่ายพลเรือน กลุ่มวิชาชีพต่างๆ ผู้นำถือศาสนาพุทธ และนักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตย
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	คณะเผด็จการทหาร
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการจัดขึ้นของพลเมือง	การยื่นข้อเรียกร้อง การประท้วง การอดอาหาร การไม่ให้ความร่วมมือ
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	สูง
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	15 เดือน
ระยะเวลาการจัดขึ้นของพลเมือง	41 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	ปานกลาง: มีการวางเพลิงและจลาจลอยู่บ้าง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	กลุ่มประชาสังคม
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	ส่วนใหญ่เป็นกลาง
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	ผู้นำทหาร
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	ยึดอาคารที่ทำการต่างๆ ของรัฐบาลและกลไกรัฐ
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ปานกลางถึงร้ายแรง
ระดับของการปราบปราม	ผู้นำที่มาจากการแต่งตั้งลาออก การถอนตัวกลับสู่ค่ายทหาร
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	ผู้นำที่มาจากการแต่งตั้งลาออก การถอนตัวกลับสู่ค่ายทหาร
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการจัดขึ้นของพลเมือง	ต่อมาเกิดการเลือกตั้งและสถาบันที่เป็นประชาธิปไตยเป็นเวลา 14 ปีเต็ม ตามมาด้วยช่วงของการรัฐประหาร การจัดขึ้นของพลเมือง การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย ปัจจุบันอยู่ภายใต้การปกครองของทหาร
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	กลุ่มภาคประชาสังคมยังคงตื่นตัว

หลังเหตุการณ์

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยส่งเสริมให้เกิดการตรวจสอบถ่วงดุล เพื่อลดการใช้อำนาจโดยมิชอบของรัฐบาล ได้แก่ ศาลที่มีความเป็นอิสระ กรรมการการเลือกตั้ง และหน่วยงานต่อต้านการทุจริตต่างๆ นอกจากนี้ยังเปิดทางให้มีสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งออกมาด้วย เป็นเวลากว่า 14 ปีที่ประเทศไทยค่อนข้างเป็นประชาธิปไตย การเลือกตั้งพรรคประชาชนนิยมที่เอียงซ้ายใน ค.ศ. 2001 ส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองภายในประเทศมากยิ่งขึ้น จนนำไปสู่กองทัพเข้ายึดอำนาจชั่วคราวใน ค.ศ. 2006 ก่อนที่จะเปลี่ยนผ่านอำนาจให้กับแนวร่วมพลเมืองปึกกลาง-ขวา ในปีต่อๆ มาพบว่า มีแบบแผนของการประท้วงขนาดใหญ่บนท้องถนนโดยเกี่ยวข้องกับฝ่ายการเมือง 2 ฝ่ายใหญ่ๆ เพื่อบั่นทอนการปกครองของนายกรัฐมนตรีที่ดำรงอำนาจอยู่ของอีกฝ่ายหนึ่ง ผลก็คือสิ่งเหล่านี้ถือเป็นการใช้ปฏิบัติการความรุนแรงไม่ใช่ในฐานะขบวนการเพื่อประชาธิปไตยที่มีฐานกว้าง แต่เป็นเพียงอีกวิธีการหนึ่งของการต่อสู้ระหว่างฝ่ายต่างๆ ที่เข้าข้างตัวเอง แม้ว่าการขัดขวางรูปแบบนี้แน่นอนว่าดีกว่าสงครามกลางเมือง แต่มันก็ส่งผลทำให้การแบ่งขั้วทางการเมืองและภาวะทางตันดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ภาวะเช่นนี้ส่งผลให้เกิดการแทรกแซงในบางช่วงจากทหาร ซึ่งก่อการรัฐประหารขึ้นอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 และยังคงอยู่ในอำนาจมาจนถึงปัจจุบัน

สหภาพโซเวียตและประเทศไทย: เปรียบเทียบและสรุป

ในขณะที่กรณีอื่นๆ ส่วนใหญ่ที่ถูกนำมาพิจารณาในเรื่องความขึ้นนี้ เป็นกรณีที่รัฐบาลที่ตกเป็นเป้าหมายของโจรปล้นอำนาจเป็นรัฐบาลระบอบประชาธิปไตยที่มาจากการเลือกตั้ง แต่สหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 กำลังอยู่ระหว่างการปฏิรูปที่เกิดขึ้นจากบนลงล่าง ยิ่งเมื่อคำนึงว่ารัสเซียและสาธารณรัฐอื่นๆ ส่วนใหญ่ของโซเวียตไม่เคยมีประสบการณ์ในระบอบประชาธิปไตย หรือไม่เคยมีขบวนการประชาสังคมอย่างกว้างขวาง ความสำเร็จของการขับไล่รัฐประหารจึงยิ่งพิเศษและน่าประทับใจ

อย่างไรก็ตาม ข้อยกเว้นที่สำคัญคือสาธารณรัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก ที่เคยเป็นเอกราชมากกว่า 20 ปี ตั้งแต่ช่วงที่ระบอบจักรวรรดิซาร์ของรัสเซียล่มสลายจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 และไม่เคยยอมรับการถูกผนวก รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต นอกจากนี้ยังเคยมีประสบการณ์รณรงค์ต่อต้านขจัดขึ้นของพลเมืองอย่างกว้างขวางเพื่อสนับสนุนการประกาศอิสรภาพเป็นเวลาหลายปีด้วย ที่จริงแล้ว ความไฝฝืนสู่การเป็นเอกราชของชาติทั้ง 3 ในคาบสมุทรบอลติกเป็นแรงจูงใจสำคัญของการรัฐประหาร

เมื่อเทียบกับขนาดของสหภาพโซเวียตแล้ว ประชาชนที่มีส่วนร่วมกับการประท้วงในรัสเซียหลังเกิดรัฐประหารมีจำนวนมากไม่เท่ากรณีอื่นๆ และการเรียกร้องให้นัดหยุดงานทั่วไปส่วนใหญ่แล้วก็ไม่มีผู้ชนรับมากนัก ทว่าสำหรับประเทศที่เคยมีประสบการณ์เพียงน้อยนิดในการจัดตั้งเพื่อแสดงความเห็นแย้งไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตาม แม้การมีประท้วงสาธารณะ (แม้จะจำกัดอยู่ในเมืองใหญ่ก็ตาม) ก็เพียงพอแล้วที่จะทำให้โจรปล้นอำนาจรับรู้ พวกเขาไม่สามารถรักษอำนาจเอาไว้ได้อีกต่อไป โดยเฉพาะเมื่อมีการต่อต้านเพิ่มเติมจากหลายๆ ภาคส่วนในรัฐบาล พรรคคอมมิวนิสต์ และสื่อภายใต้การควบคุมของรัฐ ในรัฐที่เคยเป็นเผด็จการเบ็ดเสร็จมาก่อน

ประเทศไทยเคยมีประสบการณ์กับความเป็นพหุนิยมทางการเมืองอย่างจำกัดมาบ้างแล้วแม้ว่าจะไม่สม่ำเสมอก็ตาม ในช่วงตลอด 18 ปีหลังการลุกฮือเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยเมื่อ ค.ศ. 1973 อย่างไรก็ตาม ทหารก็ยังไม่ยอมเปิดโอกาสให้เกิดประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ และรัฐบาลบางชุดที่แทรกเข้ามา ก็ถูกมองว่าฉ้อฉลและเป็นของคนมั่งมี ดังนั้น พวกเขาจึงไม่ได้ออกมาแสดงความกระตือรือร้นในรูปแบบที่ปกติแล้วจะนำไปสู่การปกป้องสถาบันของพลเรือนอย่างมุ่งมั่นเพื่อตอบโต้ต่อการแทรกแซงชั่วคราวของทหาร คนไทยสามารถระดมกำลังได้อย่างมีประสิทธิภาพทันทีที่เห็นได้ชัดแล้วว่าจริงๆ ทหารวางแผนจะควบคุมรัฐบาลไปอย่างไม่มีกำหนด เช่นเดียวกับคนรัสเซีย การไม่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยและความตั้งใจไม่ไว้วางใจต่อผู้นำพลเรือนไม่ได้หยุดพวกเขาจากการนำตัวไปเสี่ยงเพื่อสนับสนุนเสรีภาพทางการเมืองที่มากยิ่งขึ้น

แน่นอนว่า มีความแตกต่างอย่างลึกซึ้งซึ่งหลายประการระหว่างสถานการณ์ทางการเมืองของสหภาพโซเวียตและประเทศไทยในขณะที่มีการลุกฮือเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น ความแตกต่างที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คืออำนาจผูกขาดของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ครอบงำสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็มีประวัติศาสตร์การปกครองแบบเผด็จการเช่นเดียวกับรัสเซียและสาธารณรัฐอื่นๆ ของโซเวียต การกวาดล้างและเปลี่ยนตัวผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ในอดีตและการยึดอำนาจโดยทหารในกรุงเทพฯ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาตลอดเวลาหลายทศวรรษโดยแทบไม่มีการตอบสนองจากสาธารณะเลย ดังนั้น โจรปล้นอำนาจจึงไม่ทันตั้งตัวเมื่อเผชิญกับการตอบโต้เชิงลบจากประชาชนทั่วไปเพื่อต่อต้านความพยายามในการยึดอำนาจของพวกเขา จำนวนผู้ประท้วงที่ค่อนข้างน้อยในกรณีของโซเวียตส่วนหนึ่งได้รับการขัดขวางจากความแตกแยกภายในกลุ่มผู้ปกครอง ทว่าในทั้ง 2 กรณี กลุ่มชนชั้นนำต่างๆ ที่โจรปล้นอำนาจต้องพึ่งพาอาศัยมีจำนวนมากพอที่ตระหนักว่าการต่อสู้และการเสียเลือดเสียเนื้อของประชาชนเพื่อพยายามอยู่ในอำนาจต่อไปเป็นสิ่งที่ไม่คุ้มค่า

ชัดเจนว่า โจรปล้นอำนาจในสหภาพโซเวียตและประเทศไทยรับมือไม่ทันเมื่อเผชิญกับการตอบโต้เชิงลบจากประชาชนทั่วไปเพื่อต่อต้านความพยายามในการยึดอำนาจของพวกเขา

2. ยับยั้งการรวบอำนาจของรัฐประหารในระหว่างก่อการ

หนึ่งในการใช้ประโยชน์จากการขัดขึ้นของพลเมืองที่น่าประทับใจที่สุดคือเวลาที่ประชาชนตอบโต้ต่อความพยายามก่อรัฐประหารก่อนที่จะเกิดการรวบอำนาจได้สำเร็จ ในกรณีเหล่านี้ ฝรั่งเศสและอาร์เจนตินา ซึ่งเป็นสถานการณ์แบบที่ 2 (โปรดดูหน้า 14) การขัดขึ้นของพลเมืองส่งการแจ้งเตือนต่อกลุ่มที่ยังไม่แน่ใจว่าจะสนับสนุนข้างใดว่าการยึดประเทศของทหารจะไม่มีวันดำเนินไปอย่างราบรื่น และถึงที่สุดแล้วเป็นปัจจัยชี้ขาดที่สร้างความได้เปรียบให้กับรัฐบาลพลเรือน

ฝรั่งเศส เมษายน ค.ศ. 1961

ในช่วงต้นทศวรรษ 1960 ฝรั่งเศส เช่นเดียวกับประเทศส่วนใหญ่ในยุโรปตอนเหนือและตะวันตก ได้เป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยมาเกือบศตวรรษแล้ว ยกเว้นในช่วงที่เยอรมนีเข้ายึดครองใน ค.ศ. 1940-45 อย่างไรก็ตาม

การขึ้นมาของรัฐบาลรีซีที่สนับสนุนนาซีและการที่ผู้รุกรานชาวเยอรมันหาแนวร่วมที่เต็มอกเต็มใจให้ความร่วมมือในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างง่ายดาย ก็ได้ก่อให้เกิดความกังวลเกี่ยวกับความยึดมั่นที่มีต่อระบอบประชาธิปไตยในบางภาคส่วนของสังคมฝรั่งเศส บททดสอบขั้นสุดยอดได้มาถึงในเดือนเมษายน 1961 หลังจากเกิดสงครามปราบปรามการลุกฮือในแอลจีเรียกับกลุ่มชาตินิยมที่เรียกร้องอิสรภาพจากฝรั่งเศสเป็นเวลากว่า 7 ปี เมื่อประธานาธิบดีชาร์ล เดอ โกลของฝรั่งเศสประกาศว่ารัฐบาลของเขาจะเจรจาเพื่อยุติระบอบอาณานิคมของฝรั่งเศสที่อยู่มานาน 130 ปี ในขณะนั้นมีชาวฝรั่งเศสผู้อยู่อาศัยในอาณานิคมของประเทศดังกล่าวกว่า 1 ล้านคน บางครอบครัวอยู่ที่นั่นมาหลายชั่วคนแล้ว การได้เห็นแนวโน้มว่าจะไม่ได้รับความสุขสบายจากผลประโยชน์ของระบอบการปกครองโดยคนผิวขาวที่เป็นส่วนน้อยอีกต่อไป ส่งผลให้เกิดกระแสต่อต้านจากชาวฝรั่งเศสฝ่ายขวา ซึ่งมีตัวแทนเป็นกระบอกเสียงให้อยู่ในกองทัพฝรั่งเศสเป็นอย่างดี

ในคืนวันศุกร์ที่ 21 เมษายน นายพล 4 คนได้นำกองร้อยทหารยึดสถานที่ทำการของรัฐบาลในกรุงแอลเจียร์ เมืองหลวงของแอลจีเรีย พวกเขาจับกุมบรรดานายพลผู้นำการปกครองอาณานิคมและภักดีต่อรัฐบาล และประกาศยึดครองอำนาจเหนือรัฐบาลพลเรือนที่ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศอาณานิคมรวมถึงควบคุมสถานีวิทยุและหนังสือพิมพ์ ต่อมาจึงเริ่มชัดเจนว่าทั้งรัฐบาลฝรั่งเศสที่กรุงปารีสและโจรปล้นอำนาจที่กรุงแอลเจียร์ต่างไม่ยอมประนีประนอม และชัดเจนเช่นเดียวกันว่าที่จริงแล้วนี่คือความพยายามในการใช้กำลังยึดอำนาจไม่เพียงในแอลจีเรียเท่านั้น แต่มุ่งหมายยึดอำนาจในฝรั่งเศสเองด้วย ที่จริงแล้ว โจรปล้นอำนาจได้คิดแผนขึ้นมาว่า หลังจากรวบอำนาจในกรุงแอลเจียร์และเมืองชายฝั่งที่สำคัญของแอลจีเรียที่ซึ่งประชากรฝรั่งเศสส่วนใหญ่อาศัยอยู่แล้ว จะเตรียมเข้าทำการยึดอำนาจในกรุงปารีสต่อ ในขณะนั้นมีทหารฝรั่งเศสกว่า 5 แสนคน ประจำการอยู่ในประเทศแอลจีเรีย นับเป็นกำลังทหารส่วนใหญ่ของกองทัพฝรั่งเศส

การต่อต้าน

ประธานาธิบดีชาร์ล เดอ โกล ของฝรั่งเศสได้ออกประกาศแจ้งทั่วประเทศเพื่อเรียกร้องให้ประชาชนออกมาต่อต้านความพยายามในการรัฐประหารโดยทันที หลังการประชุมฉุกเฉินระหว่างพรรคการเมืองและสหภาพแรงงานต่างๆ ของฝรั่งเศสในช่วงสุดสัปดาห์ ได้มีการนัดหยุดงานทั่วไปขึ้นเป็นเวลา 1 ชั่วโมงและมีการประท้วงในพื้นที่สาธารณะขึ้นในวันจันทร์ที่ 24 เมษายน 1961 เพื่อแสดงให้เห็นความตั้งใจจริงในการต่อต้านความพยายามใดๆ ที่เป็นภัยคุกคามต่อการปกครองของพลเรือนในฝรั่งเศสเอง (โปรดดูตาราง 3 ในหน้า 33) หลังระบุว่าอาจมีการรุกรานทางอากาศโดยทหารบกจากแอลจีเรีย นายกรัฐมนตรีมีแชล เดอเบร์ได้เรียกร้องให้ประชาชนเตรียมพร้อมเพื่อกรูกันไปตามลานบินต่างๆ เพื่อโน้มน้าวทหารที่เข้ามาถึงให้คงความภักดีต่อผู้มีอำนาจสั่งการของฝ่ายพลเรือน ประชาชนหลายร้อยคนได้เดินทางไปที่ดินบินต่างๆ เพื่อเตรียมยานพาหนะเอาไว้สกัดกั้นทางขึ้นลงของเครื่องบินในแอลจีเรีย ผู้จงรักภักดีต่อรัฐบาลฝรั่งเศสเริ่มคัดลอกคำปราศรัยของประธานาธิบดีชาร์ล เดอ โกลที่เรียกร้องให้มีการต่อต้านชัดเจนแล้วนำไปแจกจ่ายในกลุ่มทหารและพลเรือนชาวฝรั่งเศส นักบินทหารที่จงรักภักดีต่อรัฐบาลพลเรือน ในแอลจีเรียได้ขับเครื่องบินต่อสู้และเครื่องบินขนส่งมากกว่าครึ่งหนึ่งของกองบินกลับมายังฝรั่งเศส ขณะที่เครื่องบินที่เหลือไม่สามารถขึ้นบินได้เพราะมีรายงานปรีศนาว่าเครื่องยนต์เสียกะทันหัน

ขณะที่เจ้าหน้าที่ระดับสูงของฝรั่งเศสส่วนใหญ่ยังคงวางตัวเป็นกลางอยู่ ทหารทั่วไปส่วนใหญ่ซึ่งโดยมากแล้ว

เป็นทหารเกณฑ์ ก็ยังคงอยู่ในค่ายเพื่อขัดขึ้นคำสั่งเรียกระดมพลของโจรปล้นอำนาจ เจ้าหน้าที่ระดับกลางจงใจส่งคำสั่งและเอกสารของโจรปล้นอำนาจไปผิดที่เพื่อสนับสนุนการต่อต้านดังกล่าว เจ้าหน้าที่คนอื่นๆ ที่อยู่นิ่งยังดึงถ่วงการสื่อสารและขนส่งของทหารให้ล่าช้าไปอีกด้วย ภายในกรมทหารบางกรม ทหารตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อปกครองตนเองขึ้นมานอกเหนือจากโครงสร้างสายบัญชาการของกองทัพ ข้าราชการพลเรือนบางคนหยุดงานประท้วง ในขณะที่คนอื่นๆ นำแฟ้มและเอกสารที่สำคัญไปซ่อนไว้

ขณะที่รัฐบาลฝรั่งเศสดำเนินการตามแผนเตรียมรับมือต่างๆ เพื่อต่อต้านการแผ่ขยายของการรัฐประหารมาสู่ดินแดนภาคพื้นของฝรั่งเศสด้วยวิธีการทางทหาร ต่อมาไม่นานก็ปรากฏให้เห็นว่าปฏิบัติการต่อต้านขัดขึ้นของพลเมืองกำลังสกัดกั้นผู้วางแผนก่อการรัฐประหารให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของตนได้ในแอลจีเรีย กองกำลังของตำรวจได้ทำการย้ายข้างและประกาศสนับสนุนรัฐบาลพลเรือน แม้ประธานาธิบดีเดอ โกลจะเรียกร้องให้ทหารที่ภักดีเข้าโจมตีกบฏ แต่พวกเขาไม่ได้ต้องการมีส่วนร่วมในการริเริ่มสงครามกลางเมืองเพื่อฆ่าฟันประชาชนฝรั่งเศสด้วยกันเอง นอกจากนี้ เนื่องจากรับรู้ถึงความสำเร็จของการใช้วิธีต่อต้านขัดขึ้นของพลเมือง ทหารจึงไม่เข้ามีส่วนร่วมในการใช้ความรุนแรงเพื่อต้านโจรปล้นอำนาจอีกด้วย เมื่อถึงช่วงเย็นของวันที่ 25 เมษายน 1961 ผู้นำการรัฐประหารจึงละทิ้งตำแหน่งของตนและหลบหนีไปในที่สุด

หลังเหตุการณ์

แอลจีเรียได้รับเอกราชในปีต่อมา และฝรั่งเศสยังคงเป็นหนึ่งในประเทศประชาธิปไตยระดับแนวหน้าของโลกต่อไป ฝรั่งเศสเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการแบ่งขั้วทางการเมืองสูงกว่าสังคมอื่นๆ ในยุโรป มีขบวนการสหภาพแรงงานที่เข้มแข็งและชนบของการต่อต้านขัดขึ้นที่นำโดยเยาวชน ส่งผลให้เกิดการประท้วงขึ้นเป็นช่วงๆ โดยมีประชาชนเข้าร่วมทั่วประเทศกว่าหลายล้านคน และการลุกฮือก่อนการปฏิวัติไม่ประสบความสำเร็จในเดือนพฤษภาคม 1968 พรรคการเมืองชาตินิยมเข้มข้นและประชานิยมขว้างจัดมีผู้ติดตามมากขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทว่าการปกป้องสถาบันประชาธิปไตยยังคงแข็งแกร่งในกลุ่มฝ่ายซ้าย กลุ่มสายกลาง และกลุ่มอนุรักษนิยมสายกลาง ซึ่งรวมกันแล้วเป็นตัวแทนของเสียงส่วนใหญ่ที่มีขนาดใหญ่พอสมควรในสังคมฝรั่งเศส ขณะเดียวกัน กองทัพก็ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลพลเรือนอย่างมั่นคง

ตาราง 3: ฝรั่งเศส, 1961	
ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	ผู้นำพลเรือนที่มาจาก การเลือกตั้ง ประชาสังคม สหภาพแรงงาน ทหารชั้นผู้น้อย
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	โจรปล้นอำนาจที่เป็นทหาร และชาวฝรั่งเศสผู้อาศัยในอาณานิคมแอลจีเรีย
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การไม่ให้ความร่วมมือ การนัดหยุดงาน
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	ปานกลาง
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	4 วัน
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	4 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	สูง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายล้านคน
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	หลากหลายภาคส่วนของสังคมฝรั่งเศส
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	ต่อต้านอย่างกว้างขวาง
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	นายพลปีกขวาของกองทัพ
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ยึดฐานทัพบกทหารและที่ทำการของรัฐบาลในแอลจีเรีย
ระดับของการปราบปราม	ต่ำ
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	การจับกุมผู้นำ
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	การรักษาประชาธิปไตยและป้องกันไม่ให้เกิดสงครามกลางเมืองที่อาจเกิดขึ้นได้
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	กลุ่มประชาสังคมต่างๆ ยังคงตื่นตัว

อาร์เจนตินา เมษายน ค.ศ. 1987

ประชาธิปไตยถูกฟื้นฟูกลับมาในประเทศอาร์เจนตินาเมื่อ ค.ศ. 1983 หลังช่วงเวลาที่ทหารปกครอง ภายใต้การนำของรัฐบาลพลเรือนสายกลางที่นำโดยราอูล อัลฟอนซิน ได้เริ่มมีการสืบสวนและดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ทหารผู้ต้องสงสัยว่ามีส่วนร่วมใน “สงครามสกปรก” ระหว่างปี 1976-83 ซึ่งส่งผลให้เกิดการทรมานและสังหารชาวอาร์เจนตินาที่เป็นนักรบกองโจร สมาชิกสหภาพแรงงาน ฝ่ายซ้าย และผู้ต้องสงสัยว่าเห็นแย้งคนอื่นๆ ที่ต้องสงสัยกว่า 10,000 คน เมื่อถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1987 มีการดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ไปกว่า 51 ราย โดยในจำนวนนี้ 12 รายถูกศาลตัดสินว่ามีความผิด (โดยศาลฎีกาได้สั่งพิพากษาเป็นที่สิ้นสุดไปแล้ว 5 คดีจากทั้งหมด) นอกจากนี้ยังมีการดำเนินคดีสิทธิมนุษยชนเพิ่มเติมกว่า 450 คดีอยู่ในระหว่างดำเนินการ โดย 1 ใน 3 ของคดีดังกล่าวเกี่ยวข้องกับทหารและเจ้าหน้าที่ที่ยังปฏิบัติงานอยู่ ความร้อนรนกระวนกระวายยิ่งก่อตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในบรรดาผู้มีส่วนร่วมในอาชญากรรมต่อมนุษยชาติที่มีรัฐเป็นผู้สนับสนุน

เมื่อวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1987 พันตรีเอร์เนสโต บาร์เรโร (หรือรู้จักกันอีกชื่อว่า “คาโชโร” เจ้าหน้าที่ทหารอากาศ และเป็นหัวหน้าฝ่ายทรมานของค่ายกักกันลาเปรลา) ปฏิเสธไม่มารายงานตัวตามหมายศาลพลเรือนเพื่อต่อสู้คดีที่เขาถูกกล่าวหาว่ากระทำการฆาตกรรมและทรมาน แทนที่จะมาตามหมายเรียก เขากลับเก็บตัวอยู่ในค่ายกรมทหารราบพลร่มที่ 14 ในเมืองคอร์โดบา โดยเขาได้รับการสนับสนุนจากพันโทลูอิส โปโล ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาในพื้นที่ดังกล่าว ไม่นานต่อมาทหารและเจ้าหน้าที่ผู้สนับสนุนจำนวน 130 คนก็เดินทางมาสมทบกับเขาและเรียกร้องให้นิรโทษกรรมความผิดที่ก่อขึ้นในช่วงสงครามสกปรก ทหารกบฏที่เข้าร่วมเป็นพันธมิตรได้ตั้งป้อมปราการต่างๆ ขึ้นในบริเวณโดยรอบอย่างรวดเร็ว ณ ฐานทัพและค่ายทหารอื่นๆ เช่น โรงเรียนทหารราบกัมโป เด มาโย (ซึ่งเคยเป็นสถานที่ก่ออาชญากรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจำนวนมาก) ที่ซึ่งพันโทอัลโด ริโกเข้าร่วมกับทหารคนอื่นๆ อีกกว่า 80 คน และยังมีการก่อกบฏขึ้นที่ฐานทัพในเมืองซัลตาซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของประเทศด้วย

ผู้เข้าร่วมในความพยายามก่อรัฐประหารเป็นรู้จักกันในนาม “พวกทาสีพรางหน้า (Carapintadas)” และพวกเขาเรียกการลุกฮือว่า “ปฏิบัติการเพื่อเกียรติภูมิ (Operación Dignidad)” โดยยืนยันว่าพวกเขาเป็นแพะรับบาปเพียงเพราะปฏิบัติตามคำสั่ง อย่างไรก็ตาม การลุกฮือครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากทหารกลุ่มใหญ่นอกเหนือจากพวกที่กลัวว่าตัวเองจะถูกดำเนินคดีด้วย รัฐบาลของอัลฟอนซินมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาความเป็นมืออาชีพและลดความเป็นการเมืองของกองทัพลง ซึ่งหลายทศวรรษที่ผ่านมากองทัพเป็นสถาบันที่มีอำนาจมากที่สุดในประเทศ เจ้าหน้าที่ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในกองทัพหลายคนรู้สึกไม่พอใจกับแนวโน้มการเข้ามาสอดส่องดูแลของพลเรือน ทั้งในแง่ของอาชีพการงานของพวกเขาเองและความไม่ไว้วางใจในตัวนักการเมือง พวกเขาจึงเชื่ออย่างแรงกล้าด้วยว่าผู้นำทหารคือผู้พิทักษ์ผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศได้ดีที่สุด

แม้พวกทาสีพรางหน้าจะไม่ได้อ้างอย่างเปิดเผยว่าพวกเขากำลังพยายามโค่นล้มรัฐบาล แต่สาธารณชนก็ตั้งสมมติฐานไปเช่นนั้นแล้ว เนื่องจากก่อนหน้านี้เคยเกิดความพยายามในการก่อรัฐประหารขึ้นหลาย 10 ครั้งแล้วในประเทศอาร์เจนตินา ตั้งแต่กองทัพโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนครั้งแรกใน ค.ศ. 1930 สัญญาณอื่นๆ ที่บ่งชี้ไปยังสมมติฐานนี้ ได้แก่ บุคคลต่างๆ ที่เข้าร่วมการกบฏติดอาวุธ เหตุการณ์ระเบิดที่พุ่งเป้าไปยังฝ่ายตุลาการ และทหารที่ปฏิเสธไม่เชื่อฟังคำสั่งมอบหมายให้ปราบกบฏของพลเอก รีโอส เอรานุ เสนาธิการกองทัพ

กองทัพของอาร์เจนตินาเกิดความแตกแยก แม้แต่ในกลุ่มที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการรัฐประหาร

ก็ยังมีพลังและความไม่ยินยอมพร้อมใจในการปราบปราม และมาตรการตอบโต้จากประธานาธิบดีอัลฟอนซินเองก็คลุมเครือ ในด้านหนึ่ง เขาได้ระดมหน่วยทหารที่ภักดีเพื่อทำหายต่อผู้วางแผนก่อรัฐประหาร พร้อมยืนยันกรานว่า “ไม่เคยมีการเจรจาเกิดขึ้น” และประกาศแจ้งต่อสมาชิกรัฐสภาของเกรสที่โห่ร้องสนับสนุน ซึ่งมารวมตัวกันเพื่อประชุมพิเศษเนื่องด้วยเหตุฉุกเฉิน โดยระบุว่า “ไม่มีอะไรที่ต้องเจรจา ... ประชาธิปไตยของอาร์เจนตินาไม่ใช่สิ่งที่เจรจาต่อรองกันได้” (Fitch, 2015) แต่ขณะเดียวกัน อัลฟอนซินก็พยายามใช้ยุทธศาสตร์ในการหาทางประนีประนอมที่จะทำให้ “พรรคการเมืองหลักทุกพรรค” ให้การสนับสนุน ในความพยายามที่จะสื่อสารท่าทีประนีประนอมไปยังเจ้าหน้าที่กบฏ เขาเรียกคณะบุคคลดังกล่าวว่าเป็น “วีรบุรุษของสงครามมัลบีนัส” ในระหว่างปราศรัยต่อสาธารณะชน แต่ฝูงชนกลับเห็นว่าท่าทีของอัลฟอนซินเป็นสิ่งไม่จำเป็นและตอบโต้ด้วยการ “สาบส่งและก่นด่า” (wsws.org, 2013)

การต่อต้าน

ขณะที่ประธานาธิบดีกำลังเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอม ประชาชนอาร์เจนตินาก็เริ่มลงมือจัดการปัญหานี้ด้วยตัวเอง ในวันที่ 17 เมษายน 1987 ประชาชนประมาณ 500 คน ได้ทำการเพิกเฉยต่อคำวิงวอนของเจ้าหน้าที่ที่ขอให้หลีกเลี่ยงพื้นที่ดังกล่าว มารวมตัวกันที่ฐานทัพคอร์โดบาและตะโกนว่า “ประชาธิปไตยจงเจริญ ! อาร์เจนตินา อาร์เจนตินา” ผู้วางแผนก่อการรัฐประหารได้เคลื่อนรถถังออกมาเพื่อข่มขู่ฝูงชน แต่ผู้ประท้วงก็ยังคงเดินขบวนเข้าไปในฐานทัพดังกล่าว จนบังคับให้เจ้าหน้าที่กบฏ 80 คนยอมแพ้ (Drosdoff, 1987a) ขณะเดียวกัน ประชาชนกว่า 400,000 คน ได้ออกมาตามท้องถนนของกรุงบัวโนสไอเรสเพื่อชุมนุมต่อต้านรัฐประหาร และประชาชนอีกหลายพันคนได้เข้าล้อมกัมโป เด มาโยซึ่งเป็นป้อมปราการของกบฏที่อยู่นอกเมืองออกไปไมไกล (โปรดดูตาราง 4 หน้า 37)

การประท้วงระลอกใหญ่เกิดขึ้นทั่วประเทศอาร์เจนตินาในวันต่อๆ มา โดยผู้ชุมนุมโห่ร้องว่า “ไม่เอาอีกแล้ว” (nunca más) โดยหมายถึงการกลับคืนสู่ระบอบทหาร ทั่วประเทศ ผู้ขับรถยนต์ทำการบีบแตรและโบกธงชาติออกจากหน้าต่างรถ สมาพันธ์สหภาพแรงงานเรียกร้องให้มีการนัดหยุดงานทั่วไปเพื่อปิดประเทศ และเปิดทางให้ผู้ไร้แรงงานสามารถระดมคนเพื่อต่อต้านความพยายามในการก่อการรัฐประหาร ศิลปะตามท้องถนนพร้อมสโลแกนอย่าง “เพื่อประชาธิปไตย –ต่อต้านรัฐประหาร” ผุดขึ้นราวกับดอกเห็ดไปทั่วประเทศ (Chaffee, 1993, 126)

จากนั้น ประธานาธิบดีอัลฟอนซินที่ในช่วงนั้นหลบไปอยู่เป็นพื้นหลังเป็นส่วนใหญ่ จึงเริ่มเคลื่อนไหวเชิงรุกมากขึ้น โดยเรียกร้องให้มีปฏิบัติการของมวลชน และเรียกรวมผู้นำของพรรคการเมืองหลักทุกพรรค รวมถึง ผู้นำขององค์กรพลเมือง กลุ่มธุรกิจ ศาสนจักร คาทอลิก และสหภาพแรงงานในการลงนามเอกสารเพื่อปฏิญาณว่าจะ “สนับสนุนในทุกทางที่เป็นไปได้เพื่อรัฐธรรมนูญ การพัฒนาไปตามปกติของสถาบันทางการเมืองและประชาธิปไตย ในฐานะวิถีการดำรงชีวิตเพียงรูปแบบเดียวที่มีอยู่ของประชาชนชาวอาร์เจนตินา”

ราอูล อัลฟอนซิน ประกาศว่าการก่อกบฏสิ้นสุดลงแล้ว
ที่มา: วิกิมิเดีย คอมมอนส์

นี่เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ชาวอาร์เจนตินาจากหลากหลายชั่วได้ร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยเหนือการปกครองของทหาร เมื่อได้รับการเสริมพลังจากเสียงสนับสนุนอย่างแพร่หลาย และพร้อมกับที่ผู้วางแผนก่อการรัฐประหารพบว่าสังคมแทบทั้งหมดต่อต้านการกบฏของพวกเขา ประธานาธิบดีอัลฟอนซินจึงเดินทางไปกัมโบเด มาโย ด้วยตัวเองในวันที่ 17 เมษายน เพื่อเจรจากับการมอบตัวของผู้ก่อการรัฐประหาร

เหตุการณ์นี้ถือเป็นการแตกหักกับชนบในอาร์เจนตินาที่เดิมไม่แยแสและยอมรับชะตากรรมต่อการยึดอำนาจรัฐบาลโดยทหารมาอย่างต่อเนื่อง ประธานาธิบดีอัลฟอนซินประกาศชัยชนะโดยกล่าวว่า “ยุคแห่งการรัฐประหารได้สิ้นสุดลงแล้ว” รายงานข่าวของยูพีไอในขณะนั้นรายงานว่า “สารที่ชัดเจนที่ถูกส่งไปยังกบฏก็คือ พวกเขาอาจสามารถยึดฐานทัพของทหารเอาไว้ได้ แต่ไม่สามารถยึดอำนาจการควบคุมประเทศได้” และตั้งข้อสังเกตด้วยว่าประชาชนชาวอาร์เจนตินาได้เรียนรู้แล้วว่า “หากพวกเขากล้าลุกขึ้นมาส่งเสียง รัฐประหารก็เป็นสิ่งที่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในที่สุด” (Drosdoff, 1987b)

หลังเหตุการณ์

อาร์เจนตินายังคงเป็นประชาธิปไตยตั้งแต่นั้นมา ชนบของปฏิบัติการไร้ความรุนแรงโดยมวลชนขนาดใหญ่ยังคงอยู่ เห็นได้จากที่มีการขัดขืนของพลเมืองในระดับใหญ่เพื่อโค่นล้มรัฐบาลต่างๆ ในช่วงปลาย ค.ศ. 2001 และช่วงต้น ค.ศ. 2002 เนื่องจากรัฐบาลยอมทำตามข้อเรียกร้องของสถาบันทางการเมืองระหว่างประเทศต่างๆ และใช้มาตรการรัดเข็มขัดอย่างทารุณ ขณะเดียวกัน แรงงานก็ได้ยึดโรงงานจำนวนมากที่เผชิญกับการปิดตัวและปัจจุบันดำเนินงานโดยสหกรณ์ที่แรงงานเป็นเจ้าของ ขบวนการเคลื่อนไหวระดับรากหญ้าที่ไม่ใช้ความรุนแรงอื่นๆ ยังคงเป็นกำลังสำคัญในการเมืองของอาร์เจนตินา การเลือกตั้งแข่งขันตามระบอบประชาธิปไตยครั้งต่างๆ ได้นำรัฐบาลที่มีอุดมการณ์กลาง-ซ้าย และกลาง-ขวาขึ้นมาตามลำดับ เป็นครั้งแรกในรอบ 2 ศตวรรษหลังได้รับเอกราช ที่อาร์เจนตินาไม่มีภัยคุกคามที่แท้จริงจากการรัฐประหารอีกต่อไป

ตาราง 4: อาร์เจนตินา, 1987	
ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	ผู้นำพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง ประชาสังคม สหภาพแรงงาน
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	โจรปล้นอำนาจที่เป็นทหาร
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การไม่ให้ความร่วมมือ การปิดล้อม การประท้วงบนถนน การนัดหยุดงาน
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	ปานกลาง
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	3 วัน
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	3 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	สูง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในเมืองหลวง
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	หลากหลายภาคส่วนของสังคมอาร์เจนตินา
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	ต่อต้านอย่างกว้างขวาง
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	นายพลปีกขวาของกองทัพ
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ยึดฐานทัพทหาร
ระดับของการปราบปราม	ต่ำ
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	การจับกุมผู้นำ
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	คงรักษาประชาธิปไตยเอาไว้ได้
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	กลุ่มประชาสังคมต่างๆ ยังคงตื่นตัว

ฝรั่งเศสและอาร์เจนตินา: เปรียบเทียบและสรุป

ความสำเร็จของการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยที่ค่อนข้างเกิดขึ้นจากสัญญาณเหล่านี้ยิ่งน่าประทับใจเป็นพิเศษ เมื่อขบวนการต่อต้านชัดเจนต้องเรียกกระดมกำลังโดยทันที เนื่องจากรัฐประหารอยู่ในระหว่างยึดอำนาจและมีเวลาในการวางยุทธศาสตร์เพียงน้อยนิด ในทั้งสองกรณี กลุ่มภาคส่วนที่สำคัญของกองทัพดูเหมือนว่าจะวางตัวเป็นกลาง ซึ่งเป็นการบ่งชี้ว่าพวกเขาไม่ได้ต้องการปกป้องประชาธิปไตยโดยหลักการ

และมีแนวโน้มว่าจะสนับสนุนการรัฐประหารหากมันมีแนวโน้มว่าจะสำเร็จมากกว่านี้ สิ่งที่เกิดชัดเจนของพลเมืองทำสำเร็จคือการชักนำหน่วยทหารที่ลังเลให้ได้ข้อสรุปว่าต้นทุนของการรัฐประหารนั้นสูงเกินกว่าจะรับไหว ทั้งในแง่ของตัวเลขประชาชนที่พวกเขาอาจต้องฆ่า บุคคลสำคัญที่พวกเขาอาจต้องจับ และทหารและข้าราชการพลเรือนที่พวกเขาไม่อาจวางใจได้ว่าจะเชื่อฟัง หากไม่มีการชัดเจนของพลเมือง ต้นทุนที่อาจต้องจ่ายเหล่านี้จะไม่ปรากฏชัดเจนออกมา

ความสำเร็จในกรณีของอาร์เจนตินายิ่งน่าประทับใจขึ้นอีกเมื่อคำนึงถึงว่า ขบวนการประชาธิปไตยที่อ่อนแอและประวัติศาสตร์การเมืองอุปถัมภ์ของอาร์เจนตินาอยู่ตรงข้ามกับขบวนการปฏิวัติของฝรั่งเศสอย่างสุดขั้วเพียงใด อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเทศมีขบวนการสหภาพแรงงานที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ ประสบการณ์ที่เพิ่งผ่านพ้นไม่นานภายใต้ระบอบการปกครองของวิชชีและนาซีในฝรั่งเศส และระบอบเผด็จการทหารที่มีมาหลายยุคหลายสมัยของอาร์เจนตินา ยังมอบแรงจูงใจอย่างแรงกล้าให้กับประชาชนทั้งสองประเทศในการต่อต้านยับยั้งเพื่อไม่ให้กลับคืนไปสู่ระบอบอำนาจนิยมอีก

หนึ่งในความแตกต่างที่สำคัญคือประธานาธิบดีของอาร์เจนตินาดูเหมือนจะพร้อมประนีประนอมขณะที่ประธานาธิบดีของฝรั่งเศสยินดีที่จะใช้กำลังทางทหาร อย่างไรก็ตาม ในทั้งสองกรณี การเกิดขึ้นมาของการรณรงค์ชัดเจนของพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหารก็ทำให้ทางเลือกที่อาจสร้างอันตรายทั้งสองไม่มีความจำเป็น ความแตกต่างอีกประการระหว่างกรณีทั้งสองก็คือในอาร์เจนตินา ความพยายามในการก่อรัฐประหารนั้นมีศูนย์กลางอยู่ใกล้เมืองหลวง ขณะที่กรณีของฝรั่งเศสก่อตัวขึ้นในดินแดนภายใต้อาณานิคมที่อยู่ห่างไกล ในกรณีแรก กลุ่มพลังฝ่ายสนับสนุนประชาธิปไตยจำเป็นต้องระดมคนเป็นจำนวนมากและฉับพลันมากกว่า เพื่อสร้างการป้องปรามมากพอไม่ให้โจรปล้นอำนาจสามารถรุกคืบได้ อย่างไรก็ตาม ในทั้งสองกรณี การส่งสัญญาณออกมาอย่างชัดเจนว่าการปกครองของทหารจะต้องเผชิญกับการไม่ให้ความร่วมมือครั้งใหญ่ก็เพียงพอแล้วที่จะเปลี่ยนสมดุลของอำนาจเพื่อต่อต้านการรัฐประหารไม่ให้ประสบความสำเร็จ

ชัดเจนว่า โจรปล้นอำนาจในสหภาพโซเวียตและประเทศไทยรับมือไม่ทันเมื่อเผชิญกับการตอบโต้เชิงลบจากประชาชนทั่วไปเพื่อต่อต้านความพยายามในการยึดอำนาจของพวกเขา

3. ปกป้องประชาธิปไตยที่เพิ่งเกิดขึ้นจากการรัฐประหาร

กรณีศึกษา 2 กรณีต่อไปนี้ได้แก่ โบลิเวียและบูร์กินาฟาโซ ในสถานการณ์แบบที่ 3 (โปรดดูหน้า 15) จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประเทศที่รัฐบาลอำนาจนิยมที่ปกครองมายาวนานเพิ่งถูกขับไล่ไปโดยการชัดเจนของพลเมือง จากนั้น

รัฐบาลประชาธิปไตยชุดใหม่ก็ได้ขึ้นสู่อำนาจ กลุ่มพลังปฏิกริยาภายในกองทัพได้พยายามทวนเข็มนาฬิกาด้วยการก่อรัฐประหารเพื่อนำการปกครองแบบอำนาจนิยมกลับมาอีกครั้ง แต่ความพยายามของพวกเขาถูกลบล้างด้วยคลื่นลูกใหม่ของการต่อต้านชัดเจนของพลเมืองที่ขับไล่ระบอบที่เพิ่งก่อตั้งออกไปและฟื้นฟูประชาธิปไตยกลับคืนมา

โบลิเวีย พutschis ค.ศ. 1978

ใน ค.ศ. 1978 การต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงอันยืดเยื้อเพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการของพลเอกอูโก แบนเซอร์ ที่เดิมทีเข้ามาปกครองได้จากการรัฐประหารที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้สนับสนุนใน ค.ศ. 1971 ได้บีบให้ผู้นำทหารต้องลาออกในที่สุด การเลือกตั้งในเดือนกรกฎาคม 1979 จบลงด้วยผลคะแนนเสมอกันระหว่างเอร์นัน ลีเลส ซูอาโซ และบิกตอร์ ปาส เอสเต็นซอร์โร อดีตเพื่อนร่วมงานสมัยอยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อปฏิวัติแห่งชาติ (National Revolutionary Movement: MNR) ที่ครองอำนาจมากกว่า 12 ปีเต็มหลังการปฏิวัติของโบลิเวียใน ค.ศ. 1952 ซูอาโซเป็นสมาชิกของสหภาพเพื่อประชาชนและประชาธิปไตย (Unidad Democrática y Popular: UDP) ซึ่งมีอุดมการณ์แบบซ้าย ขณะที่เอสเต็นซอร์โรยังคงสมัครรับเลือกตั้งภายใต้ชื่อของ MNR รัฐสภาองค์กรยุติสถานะชะงักงันนี้ด้วยการเลือกผู้นำวุฒิสภาที่มีอุดมการณ์แบบกลาง-ซ้ายชื่อว่าวัลเตอร์ เกบารา ซึ่งเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงอีกคนที่เคยทำงานอยู่ในรัฐบาลของ MNR ให้เป็นประธานาธิบดีในเดือนต่อมา อย่างไรก็ตาม การกลับคืนสู่การปกครองโดยพลเรือนกินระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น เนื่องจากพลเอกอัลแบร์โต นาตุสซ์ บุสซ์ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจในวันที่ 1 พฤศจิกายน

การต่อต้าน

ในคืนนั้น ประชาชนชาวโบลิเวียหลายพันคนได้ออกมาตามท้องถนนของกรุงลาปาซเพื่อประท้วง โดยหลายร้อยคนได้ทำการตั้งแนวกันเพื่อป้องกันละแวกบ้านเรือนของชนชั้นแรงงาน และทำหายรถถังด้วยเพียงร่างกายและหินกรวดที่มี มีการประกาศนัดหยุดงานทั่วไปขึ้นเป็นครั้งแรกในรอบเกือบทศวรรษหลังจากที่ประชาชนชาวโบลิเวียนับแสนคนเดินขบวนในกรุงลาปาซ (โปรดดูตาราง 5 หน้า 41) ขณะเดียวกัน ผู้ประท้วงที่ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนก็รวมตัวกันอยู่นอกอาคารรัฐสภาเพื่อป้องกันไม่ให้ถูกทหารโจมตี เมื่อองค์กรนิติบัญญัติประณามการรัฐประหารและยืนยันเจตนารมณ์ว่าจะไม่ร่วมมือกับระบอบที่ครองอำนาจอยู่ในทางปฏิบัติ นาตุสซ์ บุสซ์จึงประกาศว่ารัฐสภาเป็นองค์กรผิดกฎหมาย จากนั้นเขาจึงพยายามบรรเทาการลุกฮือที่ใหญ่โตขึ้นเรื่อยๆ ด้วยการเสนอแนวทางปฏิรูปและเพิ่มรายได้ แต่ผู้ประท้วงเรียกร้องการกลับคืนสู่ประชาธิปไตยเท่านั้นและไม่ยอมไปกว่านี้

เมื่อไม่สามารถลดการต่อต้านให้เบาบางลงได้ ทหารของเขาจึงเริ่มปฏิบัติการเชิงรุก ด้วยการจู่โจมสำนักงานต่างๆ ของศูนย์กลางผู้ใช้แรงงานแห่งโบลิเวีย (Central Obrera Boliviana หรือสมาพันธ์สหภาพแรงงานที่รู้จักในชื่อย่อภาษาสเปนว่า COB) กราดยิงใส่ย่านที่อยู่ของชนชั้นแรงงานที่เป็นศูนย์กลางของการต่อต้านชัดเจน โดยยิงจากเฮลิคอปเตอร์ที่เข้ามาจากบริษัทของสหรัฐอเมริกา และขับยานเกราะเพื่อทำหาย “แนวกันทางศีลธรรม” ของผู้ประท้วงสนับสนุนประชาธิปไตย มีนักกิจกรรมกว่า 300 คนที่เสียชีวิตในสัปดาห์แรกของระบอบดังกล่าว นับว่ามากกว่าที่มีมาตลอด 7 ปีภายใต้ระบอบเผด็จการของเบนเซอร์

เนื่องจากยังคงรู้สึกถึงแรงกดดันอยู่ นาตุสซ์ บุสซ์พยายามประนีประนอมด้วยการเสนอให้สถาปนาระบอบที่ปกครองโดยสามฝ่าย ประกอบด้วยตัวเขาเอง ตัวแทนจากรัฐสภาองค์กร และ COB ขณะที่พรรคการเมืองที่มีบทบาทนำในขณะนั้นดูเหมือนว่าจะต้องการพิจารณาแนวทางดังกล่าว COB ได้ปฏิเสธข้อต่อรองใดๆ ก็ตามที่ไม่มีการ

ลาออกของนายพลนาตัส บุษย์อยู่ในนั้น การไม่ให้ความร่วมมือในทางอ้อมของตำรวจมีเพิ่มมากขึ้น และกลุ่มหลักๆ ในกองทัพก็หวังพึ่งพาได้น้อยลงทุกทีทั้งที่ได้เงินรางวัลพิเศษมาอย่างงาม แม้ว่าจะเผชิญกับการปราบปราม แต่เมื่อถึงปลายสัปดาห์ที่สองของการขึ้นสู่อำนาจของระบอบ ก็ยังมีประชาชนเดินทางมายังกรุงลาปาสกว่า 600,000 คน ซึ่งเป็นตัวเลขสูงกว่าประชากรทั้งหมดของเมืองหลวงในขณะนั้น

เมื่อเข้าสู่สัปดาห์ที่สามของการรัฐประหาร เหล่าผู้นำของ COB ได้เดินทางไปยังทำเนียบประธานาธิบดีเพื่อ ประจันหน้ากับนาตัส บุษย์ในห้องทำงานของเขาด้วยตัวเอง และเรียกร้องให้เขาเปิดเผยแผนงานทางการเมืองของเขา เนื่องจากประเทศหยุดชะงักเพราะการนัดหยุดงานและบ้านหอรของเขากล่อมโดยนักกิจกรรมสนับสนุน ประชาธิปไตย นาตัส บุษย์รับรู้ถึงทางเลือกที่มีอยู่จำกัดของเขาในขณะนั้น และรู้สึกถูกต้อนให้ตอบกลับผู้นำแรงงานว่าแผนงานทางการเมืองเขาคือ “ตามแผนของพวกคุณเลย!” อย่างไรก็ตาม ผู้นำของ COB กลับปฏิเสธข้อเสนอการ นำแผนงานทางการเมืองของพวกเขาไปใช้ภายใต้ระบอบทหาร และยืนยันกรานในการกลับคืนสู่ประชาธิปไตย โดยเริ่ม จากให้นาตัส บุษย์ลาออกและเปิดทางให้แก่การกลับคืนสู่ประชาธิปไตย นาตัส บุษย์ลาออกในวันต่อมา หลังจาก อยู่ในตำแหน่งได้เพียง 16 วันเท่านั้น

หลังเหตุการณ์

รัฐสภาคองเกรสที่ฟื้นคืนกลับมาอีกครั้งลงคะแนนเลือกประธานสภาล่าง ลิเดีย เกลอร์ขึ้นเป็นประธานาธิบดี การจัดเลือกตั้งใหม่เกิดขึ้นในเดือนกรกฎาคม 1980 นำไปสู่ชัยชนะอย่างเป็นเอกฉันท์ของแนวร่วมปีกซ้าย UDP อย่างไรก็ตาม ก่อนที่พวกเขาจะได้ดำรงตำแหน่ง การรัฐประหารก็เกิดขึ้นอีกครั้ง นำไปสู่ระบอบเผด็จการที่ปราบปรามเต็มขั้นที่สุดในช่วงเวลานั้น นำโดยพลเอก ลูอิส การ์เซีย เมซา เนื่องจากการปราบปรามมีระเบียบแบบแผน และเป็นระบบมากขึ้น โจรปล้นอำนาจกลุ่มนี้จึงสามารถป้องกันการลบล้างรัฐประหารไม่ให้เกิดขึ้นเหมือนที่เคยเกิด กับนาตัส บุษย์ อย่างไรก็ตาม แรงกดดันจากประชาชนส่งผลให้การ์เซีย เมซาลงจากอำนาจในหนึ่งปีให้หลัง และส่งผลให้ประชาธิปไตยถูกฟื้นฟูกลับมาอย่างสมบูรณ์ในเดือนตุลาคม 1982

การเมืองของโบลิเวียในปีต่อๆ มาไม่ได้ราบรื่น แม้ว่าประชาธิปไตยจะกลับคืนมาแล้วก็ตาม ขบวนการต่อต้านแบบสันติวิธีขนาดใหญ่ยังคงดำเนินต่อไป โดยเฉพาะเพื่อการสนับสนุนสิทธิคนพื้นถิ่นและการต่อต้านนโยบาย เศรษฐกิจแบบเสรีนิยมและอำนาจที่เกินขอบเขตของรัฐบาล อีกสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากการเติบโตของขบวนการสันติวิธี ขนาดใหญ่ในโบลิเวียครั้งนี้โดยเฉพาะที่มาจากภายในชุมชนชาวพื้นถิ่นก็คือ การรณรงค์หาเสียงเพื่อขึ้นสู่การเป็น ประธานาธิบดีของเอโบ โมราเลส

โมราเลสไม่ได้กลายเป็นประธานาธิบดีชาวพื้นถิ่นคนแรกของประเทศแห่งนี้ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาว อินเดียนเท่านั้น แต่ยังเป็นประธานาธิบดีคนแรกที่ไม่ได้มาจากกองทัพหรือพรรคการเมืองที่มีฐานมั่นคงอีกด้วย รัฐบาลของเขามีส่วนร่วมในการปฏิรูปสังคมอย่างถึงรากและพัฒนาชีวิตของคนยากคนจนในโบลิเวียอีกหลายล้านคน แต่ก็ทำให้ประเทศเกิดการแบ่งขั้วเช่นกัน โมราเลสถูกท้าทายจาก 2 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ กลุ่มแบ่งแยกดินแดนปีกขวา ในเขตเมซซา ลูนาทางด้านตะวันออกของประเทศ และกลุ่มที่มีอุดมการณ์แบบซ้ายมากกว่าเขา และกดดันเขาผ่าน การประท้วงที่สร้างอุปสรรคและเกิดขึ้นบ่อยครั้งแต่ส่วนใหญ่แล้วปราศจากความรุนแรง เพื่อให้เขารักษาคำพูดตาม โวหารแบบซ้ายของเขาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น แม้จะมีแรงกดดันเหล่านี้ ส่วนใหญ่แล้วประเทศก็ยังสามารถรักษาโครงสร้าง และสถาบันประชาธิปไตยของตนเอาไว้ได้

ตาราง 5: โบลิเวีย, 1978	
ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตย นักสหภาพแรงงาน ชนชั้นแรงงานในเมือง และนักการเมืองพลเรือน
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	คณะเผด็จการทหาร
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วง การนัดหยุดงาน การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	สูง: เป็นการระดมกำลังของกลุ่มพลังต่างๆ อีกครั้งจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่เพิ่งผ่านมาได้ไม่นาน
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	16 วัน
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	16 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ให้ความรุนแรง	ปานกลาง มีการจลาจลเกิดขึ้นบ้าง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	เกือบ 1 ล้านคน นับเป็นเกือบ 1 ใน 5 ของประชากรในประเทศ รวมไปถึงคนพื้นถิ่นและคนเชื้อสายพื้นถิ่นผสมชาว
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	หลากหลายภาคส่วนของสังคมโบลิเวีย
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	ส่วนใหญ่วางตัวเป็นกลาง
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	นายพลกองทัพ
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ยึดอาคารทำการต่าง ๆ ของรัฐบาล โจมตีฐานที่มั่นของฝ่ายต่อต้าน
ระดับของการปราบปราม	ปานกลางถึงร้ายแรง
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	บังคับให้ลาออกเนื่องจากมวลชนไม่ให้ความร่วมมือ
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	กลับคืนสู่ประชาธิปไตยเป็นเวลา 21 เดือน ตามมาด้วยการรัฐประหารที่สำเร็จ ซึ่งถูกโค่นล้มในที่สุดในเวลา 3 ปีให้หลัง และเป็นประชาธิปไตยในเวลาต่อมา
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	ยังคงแข็งแกร่ง เผชิญความท้าทายใหม่เป็นการรัฐประหารที่อันตรายกว่าเดิมใน 2 ปีต่อมา

บูร์กินาฟาโซ กันยายน ค.ศ. 2015

ใน ค.ศ. 2014 ประเทศยากจนที่ไม่มีพรมแดนติดชายฝั่งในทวีปแอฟริกาตะวันตกแห่งนี้ อยู่ใต้การปกครองของประธานาธิบดีเบลส กอมเปาออเร ตั้งแต่เขาโค่นล้มและประหาร โธมัส ซานคารา ซึ่งเป็นผู้นำประเทศที่มีอุดมการณ์แบบซ้ายและเป็นที่ยอมรับเมื่อ 27 ปีก่อน เมื่อเขาพยายามขยายเวลาการปกครองของเขาให้ยืดออกไปอีกผ่านการเสนอแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ การประท้วงครั้งใหญ่ก็อุบัติขึ้นทั่วประเทศในวันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ. 2014 และบีบให้กอมเปาออเรต้องลาออกใน 3 วันให้หลัง

ผู้หญิงเดินขบวนเพื่อประชาธิปไตย โดยถือตะกร้าไว้ในมือ ระหว่างการประท้วงในเดือนตุลาคม 2014 ที่มา: ออบเซอร์แวตัวร์ ดูมอน

พันโทฮิซัค ซีดากลายเป็นผู้นำรักษาการแทน แต่พรรคฝ่ายค้าน กลุ่มประชาสังคม และผู้นำศาสนาก็ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้มีการตั้งคณะผู้มีสิทธิอำนาจช่วงเปลี่ยนผ่านที่มีพลเรือนเป็นผู้นำ เพื่อล้มล้างมรดกตกทอดของระบอบเผด็จการและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในปีถัดไป ผลลัพธ์คือมีเซล คาฟานโด หุตมากประสบความสำเร็จได้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีรักษาการแทน และซีดาได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีรักษาการและรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม

หนึ่งในนโยบายที่นำมาใช้เพื่อผลักดันให้เป็นปฏิบัติต่อประชาธิปไตยออกไปยังชายขอบคือการตัดสินใจกีดกันใครก็ตามที่เคยสนับสนุนความพยายามในการยืดระยะเวลาการปกครองของกอมเปาออเรไม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง ซึ่งกำหนดว่าจะจัดขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2015 การกระทำเช่นนี้สร้างความโกรธให้กับเจ้าหน้าที่ทหารที่ยังมีอิทธิพลอยู่และเป็นพันธมิตรของอดีตเผด็จการ รวมไปถึงกรมทหารพิทักษ์ความปลอดภัยประธานาธิบดี (Regiment of Presidential Security: RSP) ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วทำหน้าที่เป็นกองทัพอส่วนตัวของกอมเปาออเร และกำลังถูกตรวจสอบมากขึ้นทุกที ที่จริงแล้ว คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งโดยรัฐบาลพลเรือนชุดใหม่ระบุในรายงานที่มีการเผยแพร่ในช่วงต้นเดือนกันยายนของปีดังกล่าวว่า RSP ได้กลายเป็น “กองทัพซ้อนกองทัพ” ไปแล้ว รวมถึงเรียกร้องให้มีการยุบหน่วยดังกล่าวเสียโดยให้สมาชิกไปประจำการอยู่ตามพื้นที่อื่น ๆ ภายในกองทัพ (Bonkougou and Bavier, 2015a)

ในวันที่ 16 กันยายน 2015 สมาชิกของ RSP ได้ยึดอาคารทำการต่าง ๆ ของรัฐบาลในเมืองหลวงกรุงวากาโดกู ควบคุมตัวประธานาธิบดีคาฟานโด นายกรัฐมนตรีซีดา และสมาชิกคณะรัฐมนตรีอีกหลายคน ในวันต่อมา คณะผู้ทำการรัฐประหารประกาศปลดคาฟานโด ยุบรัฐบาลและสภานิติบัญญัติในระยะเปลี่ยนผ่าน และสถาปนาสิ่งที่มีความเชื่อเรียกว่าอย่างย่อนแย้งว่าคณะมนตรีแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (Conseil national pour la Démocratie หรือ CND) และอ้างว่าจะคอยสอดส่องดูแลการเลือกตั้งต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมาภายใต้การนำของพลเอกกิลแบร์เตียนเดเร

การต่อต้าน

ขบวนการรากหญ้าที่มีอุดมการณ์โน้มเอียงไปทางซ้ายเป็นที่รู้จักในชื่อ เล บาไล ชิโตเยน (Le Balai Citoyen ความหมายตรงตัวคือ “ไม้กวาดของพลเมือง” หรือหมายถึงขบวนการที่นำโดยพลเมืองเพื่อการปิดกวาดเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุม) ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการลุกฮือใน ค.ศ. 2014 ได้ประกาศเรียกร้องให้ประชาชนในกรุงวากาตูกรวมตัวกันที่จัตุรัสปฏิวัตินอกทำเนียบประธานาธิบดีเพื่อประท้วงการรัฐประหาร (Le Monde Afrique) เมื่อประชาชนหลายร้อยคนรวมตัวกันและตะโกนว่า “RSP จงพินาศ !” และ “เราต้องการการเลือกตั้ง” ทหารจึงยิงปืนชู่และเริ่มทุบตีผู้ประท้วงเมื่อพวกเขาไม่ยอมสลายการชุมนุม

ศูนย์บัญชาการของเล บาไล ชิโตเยนในกรุงวากาตู บูร์กินาฟาโซ ที่มา: แอมเบอร์ เฟรนช์

โจรปล้นอำนาจสั่งปิดสถานีวิทยุเอกชน 2-3 แห่งที่รายงานเกี่ยวกับการประท้วง (Flynn, 2015) ทว่าข่าวเกี่ยวกับการต่อต้านขัดขืน รวมถึง การเรียกร้องให้ลดหยุดงานและประท้วงจากสภาพแรงงานและพรรคการเมืองต่างๆ ได้แพร่กระจายไปทั่วสื่อสังคมออนไลน์และสถานีวิทยุที่เปิดกันอย่างลับๆ เนื่องจากผู้ประท้วงไม่สามารถรวมตัวกันในพื้นที่ศูนย์กลาง อย่าง ปลาส เดอ ลา นาซียง (Place de la Nation) ซึ่งเป็นสถานที่นัดประท้วงเพื่อประชาธิปไตยครั้งใหญ่หลายครั้งเมื่อปีก่อน ผู้ประท้วงจึงกระจายกันนัดประท้วงขนาดเล็กลงในละแวกใกล้เคียงต่างๆ (โปรดดูตาราง 6 ในหน้า 46)

นอกเมืองหลวง การต่อต้านยังเข้มแข็งขึ้นอีก ผู้อยู่อาศัยในเมืองโบโบดีอุลาสโซซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองได้ทำการเพิกเฉยต่อคำสั่งเคอร์ฟิวและดำเนินการประท้วงต่างๆ ตลอดคืน เมืองใหญ่อื่น ๆ ในแต่ละภาค (ฟาเดน กูร์มา ในภาคตะวันออกเฉียง บานโพรในภาคตะวันตกเฉียงใต้ โดริและวอฮิงยาในภาคเหนือ และคูคูในภาคกลาง) มีการออกมาตามท้องถนน เดินขบวนไปยังจัตุรัสหลักของเมือง ประท้วงหน้าค่ายทหาร และสร้างแนวกันด้วยหินและการเผาไหม้ ผู้ประท้วงมีความหลากหลายทั้งในแง่ของชนชั้นและชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่แล้วเป็นตัวแทนของประชากรของชุมชนเมืองในภาพรวม ผู้หญิงเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ ด้วยการออกมาจากบ้าน และโบกตะหลิวไปมาในอากาศซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการคัดค้านที่เห็นได้ยากในวัฒนธรรมของบูร์กินาเบ และเป็นการส่งสัญญาณให้ประชาชนคนอื่นๆ ทั่วประเทศรับทราบว่าการต่อต้านขัดขืนนี้เข้มข้นจริงจึงไปถึงระดับใดแล้ว แม้จะไม่มีตำรวจหรือทหารเข้าร่วมกับผู้ประท้วง แต่พวกเขาส่วนใหญ่แล้วก็ไม่ได้ปราบปรามผู้ประท้วงเช่นกัน นอกจากนี้ เจ้าของร้านค้าและผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ก็อยู่แต่บ้านไม่ไปทำงานเพื่อเข้าร่วมกับการนัดหยุดงานทั่วไป (Bertrand, 2015)

ปฏิกริยาจากนานาชาติต่อการก่อรัฐประหารมีลักษณะเป็นเชิงลบและเป็นไปในทางเดียวกัน ในวันที่ 18 กันยายน สหภาพแอฟริกาได้รณรงค์สถานะความเป็นสมาชิกของบูร์กินาฟาโซและคว่ำบาตรผู้นำการรัฐประหาร (Ouedraogo, 2015a) แม็กกี แซล ประธานาธิบดีของเซเนกัล และเป็นประธานประชาคมเศรษฐกิจแห่งรัฐแอฟริกัน

ตะวันตก (Economic Community of West African States หรือ ECOWAS) ด้วยได้เดินทางไปยังกรุงวากาโดกู เพื่อพบปะพูดคุยกับเดียนเดเร ร่วมกับประธานาธิบดีโบนิ ยายีของประเทศเบนิน (Hien, 2015)

ในวันที่ 3 ของการพูดคุย ผู้สนับสนุนการรัฐประหาร ที่ดูเหมือนว่าจะพยายามข่มขู่ประธานาธิบดีผู้มาเยือน ได้ใช้กำลังบุกเข้ามาในล็อบบี้ของโรงแรมที่มีการจัดพบปะพูดคุย แต่ผู้นำของประเทศเพื่อนบ้านยังคงยืนกรานพูดคุยต่อไปไม่กี่ชั่วโมงหลังเหตุการณ์ได้มีการประกาศร่างข้อตกลงออกมาว่าจะมีการปล่อยตัวผู้นำรัฐบาลที่ถูกจับเป็นเชลย และฟื้นคืนสถานะประธานาธิบดีแก่คาฟานโดอย่างเป็นทางการ แต่ก็ยอมทำตามข้อเรียกร้องหลักๆ ของ CND ด้วย ข้อเรียกร้องเหล่านี้หมายถึงการยอมให้ผู้สมัครที่ถูกกีดกันก่อนหน้านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งได้ รวมไปถึงนิรโทษกรรมผู้มีส่วนร่วมในการรัฐประหาร และเลื่อนวันที่กำหนดให้มีการเลือกตั้งออกไป (Fort and Hein, 2015a) และยอมให้เดียนเดเรดำรงอยู่ตำแหน่งของตนต่อไปในระยะเวลาที่เหลืออยู่ของช่วงเปลี่ยนผ่าน (Ouedraogo, 2015b)

ขณะที่ผู้นำแอฟริกาตะวันตกดูเหมือนจะต้องการประนีประนอม แต่ประชาชนของบูร์กินาฟาโซดูเหมือนจะไม่รู้สึกเช่นนั้น นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยถกเถียงว่าข้อตกลงที่เสนอนั้นยอมทำตามข้อเรียกร้องของผู้นำรัฐประหารมากเกินไป และยังคงดำเนินการประท้วงต่อไปจนร่างข้อตกลงดังกล่าวไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติ ไม่นานต่อมาก็ปรากฏให้เห็นว่าโจรปล้นอำนาจไม่สามารถควบคุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศนอกกรุงวากาโดกูได้ อีกทั้งยังมีการประท้วงอย่างต่อเนื่องรวมถึงในเมืองหลวงด้วย ในวันที่ 21 กันยายน ค.ศ. 2015 ผู้นำกองทัพจึงประกาศให้ทหารที่ภักดีเดินขบวนไปยังเมืองหลวงเพื่อทำทลายการรัฐประหารในคูคูซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่อันดับ 3 ของประเทศ และอยู่ห่างจากกรุงวากาโดกูไปทางทิศตะวันตกไปประมาณ 100 ไมล์ ประชาชนต่างแห่มาให้กำลังใจทหารที่ผ่านทางมาและกำลังเดินทางไปทำทลายโจรปล้นอำนาจ (Taoko, 2015)

เพื่อแสดงท่าทีสมานฉันท์ เดียนเดเรประกาศว่าเขาจะปล่อยตัวนายกรัฐมนตรีซีดา (Bonkougou and Coulibaly, 2015a) และยอมคืนอำนาจประธานาธิบดีให้กับคานฟาโดภายใต้เงื่อนไขบางประการ แต่ซีดาขัดขวางไม่ยอมแพ้ โดยระบุว่าเขาอยาก “ดำเนินการพูดคุยต่อไป” และ “พร้อมที่จะดำเนินการตามการตัดสินใจของ ECOWAS” (Julian, 2015) จากที่ตอนแรกกองกำลัง RSP ปฏิเสธข้อเรียกร้องให้ประกาศยอมแพ้แต่ในบ่ายของวันที่ 22 กองกำลัง RSP ตกลงยอมถอนทัพกลับไปยังค่ายทหาร เพื่อแลกกับการไม่ตกเป็นเป้าโจมตีและเพื่อให้กองทัพประจำการลอยตัวจากกรุงวากาโดกู คาฟานโดกลับคืนสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีอีกครั้งในวันต่อมา โดยในพิธีมีผู้นำของ ECOWAS เข้าร่วมด้วย ส่วนซีดาก็ได้กลับมาประจำตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเช่นเดียวกัน

เมื่อคณะรัฐมนตรีจัดการประชุมครั้งแรกหลังความพยายามในการก่อรัฐประหารในวันที่ 25 กันยายน พวกเขาจึงสั่งปลดรัฐมนตรีกระทรวงความมั่นคงและยุบกองกำลัง RSP ทั้ง รวมไปถึงยกเลิกตำแหน่งหัวหน้าสภาทหารของประธานาธิบดีด้วย เมื่อเดียนเดเรและกองกำลัง RSP ที่ถูกกักบริเวณอยู่ในฐานทัพที่ตั้งอยู่ในย่านวากา 2000 ของเมืองหลวงปฏิเสธการวางอาวุธ กองทัพจึงใช้กำลังเข้ายึดฐานโดยมีการต่อต้านเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เดียนเดเรและผู้นำกองกำลัง RSP คนอื่นๆ ถูกจับกุม ไล่สวน และจำคุก สมาชิกชั้นผู้น้อยของ RSP ถูกส่งย้ายไปยังหน่วยทหารอื่นๆ ตลอดที่มีการรัฐประหารกว่า 1 สัปดาห์ ประชาชนถูกฆ่าไปทั้งหมด 11 คนและบาดเจ็บกว่าอีก 250 คน แต่ประชาธิปไตยก็ถูกนำกลับมาได้ในที่สุด

หลังเหตุการณ์

ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2015 ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีและสมาชิกฝ่ายนิติบัญญัติที่เกิดขึ้นพร้อมกันโดยมีผู้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 60% รอย มาร์ค คาโบเรจากขบวนการประชาชนเพื่อความก้าวหน้า (Movement of People for Progress หรือ MPP) ได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี บุร์กินาฟาโซยังคงดำเนินการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยภาคประชาสังคมที่ตื่นตัวได้มีส่วนร่วมในการสร้างและต่อยอดประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่นยิ่งขึ้น

การลุกฮือที่ประสบความสำเร็จใน ค.ศ. 2014 และการโค่นล้มการรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จใน ค.ศ. 2015 ครั้งนี้ รวมกันแล้วเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยที่มีนัยสำคัญอย่างมากสำหรับแอฟริกาตะวันตก และเป็นการแสดงให้เห็นว่าการรัฐประหารโดยกองทัพในภาคพื้นทวีปนี้เป็นสิ่งที่สามารถโค่นล้มได้เมื่อมีการต่อต้านชัดเจนอย่างต่อเนื่อง แม้การต่อต้านรัฐประหารจากกองทัพประจำการและประเทศเพื่อนบ้านเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรัฐประหารล้มเหลว แต่การต่อต้านชัดเจนของประชาชนอาจมีบทบาทสำคัญที่สุด โดยเฉพาะในการสกัดกั้นไม่ให้ข้อตกลงประนีประนอมในตอนแรกที่ยอมตามข้อเรียกร้องของโจรปล้นอำนาจเกิดขึ้นได้เมื่อเดียนเดเรลงจากตำแหน่งผู้นำชั่วคราวในวันที่ 23 กันยายน เขาได้รับรู้แล้วว่าการก่อรัฐประหารคือความผิดพลาดและระบุด้วยว่า “เรารู้แล้วว่าประชาชนไม่เห็นชอบ นั่นคือเหตุผลว่าทำไมเราจึงยอมแพ้” (Fort and Hien, 2015b)

ตาราง 6: บุรีkinaฟาโซ, 2015

ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตย นักการเมืองพลเรือน และทหารบางส่วน
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	คณะเผด็จการทหาร ผู้นำของอดีตกลุ่มที่ปกครองประเทศ
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การประท้วง การปิดล้อม การนัดหยุดงาน การไม่ให้ความร่วมมือ
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	ปานกลาง: เป็นการระดมกำลังของกลุ่มพลังต่างๆ อีกครั้งจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่เพิ่งผ่านมาได้ไม่นาน
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	7 วัน
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	7 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	สูง ผ่านการใช้หน่วยทหารที่ภักดีในการจับกุมผู้นำรัฐประหาร
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	กลุ่มประชาสังคม สหภาพแรงงาน นักการเมืองส่วนใหญ่ และบางกลุ่มในกองทัพ
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย มีการต่อต้านที่นำโดยองค์กรระดับภูมิภาค
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	นายพลของหน่วยรักษาความปลอดภัยของประธานาธิบดี
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ยึดอาคารทำการต่างๆ ของรัฐบาล จับเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็นตัวประกัน
ระดับของการปราบปราม	ปานกลางถึงร้ายแรง
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	ถอนกำลังกลับสู่กรมกอง ต่อมาถูกจับกุม
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	การเลือกตั้งและสถาบันตามระบอบประชาธิปไตยยังคงอยู่
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	กลุ่มประชาสังคมต่างๆ ยังคงตื่นตัว

โบลิเวียและบูร์กินาฟาโซ: เปรียบเทียบและสรุป

จากที่เห็นได้ว่า ขุมกำลังฝ่ายปฏิริยาที่เป็นพันธมิตรกับระบอบเก่ามักชอบวางแผนยึดประเทศอีกครั้ง ทั้ง 2 กรณีนี้ถือเป็นเครื่องย้ำเตือนถึงความสำคัญของกลุ่มพลังขบวนการประชาธิปไตยที่จะต้องเฝ้าระวัง มีส่วนร่วมทางการเมือง และเตรียมใจให้พร้อมกับการออกมาตามท้องถนนอีกครั้งเพื่อปกป้องความก้าวหน้าที่ได้มา แม้ทั้งสองประเทศจะยากจนและมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์อย่างยิ่ง แต่โบลิเวียมีขบวนการ

สหภาพแรงงานเข้มแข็งกว่า มีพรรคการเมืองที่ลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง มีปึกนักษิกรรมของศาสนจักรคาทอลิก และมีประวัติศาสตร์ของการต่อต้านขั้วขึ้นของพลเมืองมานานกว่า อย่างไรก็ตาม ในทั้งสองกรณี การต่อสู้ยืดเยื้อในปีก่อนๆ ซึ่งนำไปสู่การขับไล่ระบอบเผด็จการก่อนหน้านี้ออกไปส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรมสำนึกและการเสริมพลังอำนาจในหมู่ประชาชนที่เคยทุกข์ทรมานอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการมาหลายสิบปีเช่นเดียวกับประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ ดังนั้นประชาชนโบลิเวียและบูร์กินาฟาโซจึงจัดความคิดที่ยอมจำนนต่อโชคชะตาออกไป ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมาความคิดดังกล่าวส่งผลให้การยึดอำนาจด้วยความรุนแรงเกิดขึ้นโดยปราศจากการต่อต้าน ทำทนาย

ปัจจุบัน เครือข่ายและเครื่องมือที่ใช้เพื่อการระดมกำลังจำนวนมากที่เกิดขึ้นในช่วงแรกของการต่อสู้สามารถถูกนำมาใช้ใหม่ได้อย่างง่ายดายหากเกิดเหตุการณ์ที่มีความพยายามในการรัฐประหารขึ้นอีกครั้ง โดยที่ขบวนการไม่ต้องเริ่มจากศูนย์ จุดนี้ถือว่าเป็นไพล่สำคัญเมื่อการตอบโต้อย่างรวดเร็วมีความจำเป็นอย่างมาก ผู้เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวหลายคนรู้สึกรู้ว่าการเสียสละต้องจ่ายไปในการต่อสู้ช่วงแรกๆ ไม่ควรเสียเปล่าจากการสูญเสียสิ่งที่พึงได้มาไปอย่างรวดเร็ว เมื่อได้ล้มลงรสชาติของเสรีภาพแล้ว ประชาชนจึงมุ่งมั่นตั้งใจในการไม่ยอมปล่อยให้ประเทศกลับสู่ระบอบเผด็จการเหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต

เมื่อได้ล้มลงรสชาติของเสรีภาพแล้ว
ประชาชนจึงมุ่งมั่นตั้งใจในการไม่ยอม
ปล่อยให้ประเทศกลับสู่ระบอบเผด็จการ
เหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต

4. รัฐประหารที่อ้างว่าปกป้องประชาธิปไตย

ในกรณีศึกษา 2 ชุดต่อไปนี้ ได้แก่ เวเนซุเอลาและมาลีซึ่งเป็นสถานการณ์แบบที่ 4 (โปรดดูหน้า 15) เป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กองทัพ ขับไล่ผู้นำอำนาจนิยมหรือกึ่งอำนาจนิยมเพื่อตอบสนองต่อการลุกฮือขนาดใหญ่ของพลเมือง ในบางกรณี สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นการปล่อยหมัดปิดฉากมากกว่าการรัฐประหาร เนื่องจากเผด็จการที่อยู่ใอำนาจได้สูญเสียการสนับสนุนจากประชาชนอย่างชัดเจนแล้ว และคำสั่งของเขาไม่มีผู้ปฏิบัติตามอย่างเสมอต้นเสมอปลายอีกต่อไป

กรณีศึกษาชุดแรก ได้แก่ เวเนซุเอลา (1958) และมาลี เป็นกรณีที่กลุ่มพลังฝ่ายประชาธิปไตยสามารถรวมอำนาจให้เป็นปึกแผ่นได้หลังจากการรัฐประหาร

เวเนซุเอลา มกราคม ค.ศ. 1958

ในเดือนมกราคม 1958 เวเนซุเอลาตกอยู่ภายใต้การปกครองของเผด็จการทหารมาสิบปีแล้ว นับตั้งแต่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งนำโดยพรรคปฏิบัติการประชาธิปไตย (Acción Democrática หรือ AD) ถูกโค่นล้มลง หลังพันเอกเดลกาโด ซัลบาดอร์ ผู้นำการรัฐประหาร ถูกลอบสังหารใน ค.ศ. 1950 พลเอกมาร์กอส เปเรซ ซิเมเนซ ได้ขึ้นเป็นผู้มีอำนาจควบคุมโดยพฤตินัย และได้รับตำแหน่งประธานาธิบดีอย่างเป็นทางการใน 2 ปีต่อมา ซิเมเนซเป็นผู้นำอำนาจนิยมแบบเทคโนแครต เขาปรับโครงสร้างและทำให้กองทัพของเวเนซุเอลาทันสมัยเพื่อให้มั่นใจว่ากองทัพจะมีความจงรักภักดี โดยรวมถึงความพยายามในการแยกหน่วยทหารต่างๆ ออกจากสังคมของพลเรือน (Trikunas, 2005, 67-68)

ทั้งที่รัฐบาลแสวงหาเป็นเทคโนแครตปกครองโดยผู้เชี่ยวชาญ ระบอบกลับมีลักษณะของทุนนิยมเพื่อพวกพ้อง โดยมีพันธมิตรเป็นชนชั้นนำพลเรือนที่มีอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม และเริ่มสร้างความรู้สึกละแวกให้กับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยบางคน กองทัพของเวเนซุเอลายังเผชิญกับความแตกแยกหลังการรัฐประหารด้วย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วให้การสนับสนุนซิเมเนซอย่างเป็นปึกแผ่น ทว่าเสียงส่วนน้อยที่เข้มแข็งก็เปิดรับความเป็นไปได้ของการปกครองของพลเรือนที่มีขอบเขตจำกัดเช่นกัน เมื่อความไม่พอใจเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มประชาชนพลเรือน ซิเมเนซจึงสถาปนากองกำลังตำรวจชุดใหม่โดยสังกัดอยู่กับกระทรวงมหาดไทยและเรียกหน่วยดังกล่าวว่า “หน่วยความมั่นคงแห่งชาติ” ซึ่งต่อมามีอำนาจยิ่งกว่ากองทัพประจำการด้วยซ้ำ

การต่อต้าน

ทั้งที่มีการปราบปรามและการทุจริต แต่เศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วและโครงการพัฒนาที่น่าประทับใจต่างๆ ในช่วงแรกทำให้ความไม่พอใจยังคงมีจำกัด จากภาพลักษณ์โดยส่วนใหญ่ ดูเหมือนว่าซิเมเนซจะมีอำนาจควบคุมได้อย่างมั่นคง พรรคฝ่ายค้านถูกจัดการไม่ให้มีบทบาทและผู้นำฝ่ายค้านคนสำคัญส่วนใหญ่ได้ลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศหรือไม่ก็ถูกสั่งจำคุก ซิเมเนซยังได้รับการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจนำในบริเวณดังกล่าวด้วย ปฏิบัติการขนาดเล็กเพื่อต่อต้านขบวนการโดยใช้อาวุธของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เวเนซุเอลาถูกกำราบลงอย่างง่ายดาย

ทั้งที่เป็นเช่นนั้น แต่ภาคประชาสังคมกลับเติบโตขึ้นอย่างมากในช่วงเดียวกัน ขบวนการที่เคยต่อต้านอย่างลับๆ เริ่มปรากฏขึ้นในช่วงปลายปี ค.ศ. 1956 (โปรดดูตาราง 7 หน้า 51) นอกจากนี้ ผู้หญิงยังตั้งองค์กรต่างๆ และกลายเป็นผู้มีบทบาทเชิงรุกในการต่อต้านขบวนการด้วย โดยใช้ข้อได้เปรียบจากพื้นที่ทางการเมืองที่มีมากกว่าของผู้หญิงเมื่อเทียบกับผู้ชาย (ส่วนใหญ่เป็นเพราะเผด็จการไม่ค่อยเห็นความสำคัญ) เนื่องจากแสดงบทบาทเป็นภรรยาแม่ หรือพี่สาว ผู้หญิงจึงสามารถเป็นตัวกลางสื่อสารระหว่างผู้นำการต่อต้านที่ติดคุกและขบวนการใต้ดินได้ (Galván, 2013, 68-69) คณะสงฆ์คาทอลิกที่ส่วนใหญ่แล้วเป็นมิตรกับรัฐบาล เริ่มตีตัวออกห่างหลังเกิดการปราบปรามมากขึ้น โดยพระคุณเจ้าราฟาเอล อารีอัส บลันโก พระสังฆราชประจำเขตสังฆมณฑลกรุงการากัสได้ออกมาแสดงความไม่เห็นด้วยกับความรุนแรงของรัฐบาล (Scheina, 2003, 230)

ความไม่พอใจในหมู่ประชาชนสูงขึ้นอย่างมากเมื่อประเทศเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในฤดูใบไม้ร่วง

ค.ศ. 1957 ซึ่งเป็นผลจากราคาน้ำมันถูกลง การประท้วงใหญ่บนท้องถนนครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อซิเมนเซดำรงตำแหน่งครบสมัยเป็นเวลา 5 ปีแล้ว แต่แทนที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งแข่งขันตามที่สัญญาไว้ รัฐบาลกลับประกาศให้มีการจัดประชามติว่าเราควรได้รับโอกาสให้อยู่ในอำนาจต่อไปอีก 5 ปีหรือไม่ การลงคะแนนเสียงในวันที่ 15 ธันวาคมมีการฉ้อโกงอย่างชัดเจน โดยรัฐบาลประกาศชัยชนะ อ้างว่าได้รับการสนับสนุนถึง 85 เปอร์เซ็นต์หลังจากปิดลงคะแนนเพียง 2 ชั่วโมงเท่านั้น

ผู้หญิงกลายเป็นตัวแสดงและผู้สื่อสารหลักในการต่อต้านขัดขึ้น ซึ่งสร้างความประหลาดใจให้กับเผด็จการอย่างมาก เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วเผด็จการมักไม่ได้มองว่าผู้หญิงจะมีโอกาสเป็นภัยคุกคามต่อการยึดอำนาจของพวกเขา

ความพยายามในการก่อรัฐประหารเมื่อวันที่ 1 มกราคม 1958 ที่วางแผนเตรียมการไม่ได้นักถูกกำราบลง และเปิดเผยให้เห็นถึงความแตกแยกภายในกองทัพ ซึ่งทำให้การต่อต้านจากพลเรือนเข้มแข็งขึ้น ในวันที่ 9 มกราคม ขบวนการต่อต้านได้ดินที่รู้จักกันในชื่อว่า ซุนตา ปาตริอติกา (Junta Patriótica แปลว่าคณะปกครองผู้รักชาติ) ได้เริ่มกระทำการอารยะขัดขึ้นและปฏิบัติการบนท้องถนนต่างๆ ประชาชนหลายหมื่นคนหลั่งไหลลงมาสู่ท้องถนน โดยเฉพาะละแวกยากจนของกรุงการากัสซึ่งเป็นเมืองหลวง และตะโกนว่า “โซ่ตรวนจงพินาศ !” (Da Silva, 2013, 59) รัฐบาลปราบปรามอย่างโหดร้ายทารุณ ปิดกระทั้งโรงเรียนมัธยมและมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศเพื่อระงับการประท้วงของนักเรียนนักศึกษา องค์กรวิชาชีพที่เป็นตัวแทนของแพทย์ ทนายความ วิศวกร และอาจารย์เริ่มทำการตั้งขบวนและมีการระดมกำลังในกลุ่มสหภาพแรงงานต่างๆ สถาบันระดับชาติมากมายที่ส่วนใหญ่ยังคงเงียบอยู่จนถึงขณะนั้น เช่น วิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ สมาคมนักข่าวเวเนซุเอลา และองค์กรธุรกิจชั้นนำ เริ่มออกแถลงการณ์เพื่อต่อต้านระบอบ

ในวันที่ 13 มกราคม พรรคปฏิบัติการประชาธิปไตย (Acción Democrática หรือ AD) พรรคฝ่ายค้านที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ได้เข้าร่วมกับ ซุนตา ปาตริอติกา และส่งเสริมให้สมาชิกเข้าร่วมในการประท้วง แม้ส่วนใหญ่จะไม่ใช้ความรุนแรง แต่ก็มีการจลาจล การบุกยึดอาคารต่าง ๆ ของรัฐบาล และการโจมตีกองกำลังความมั่นคงเกิดขึ้นด้วย รวมถึงการยิงปืนใส่กันที่มีบ้าง ผู้ประท้วงประมาณ 300 คนถูกฆ่าในระหว่างที่มีการลุกฮือ

มีการเรียกร้องให้นัดหยุดงานทั่วไปในวันที่ 21 มกราคม ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศราวกับอยู่ในสภาวะอัมพาต บริษัทธุรกิจส่วนใหญ่ปิดให้บริการอย่างสมัครใจ แม้ที่อื่นๆ จะถูกบังคับให้ปิดโดยผู้ประท้วงก็ตาม ในวันต่อมา หน่วยทหารเรือต่าง ๆ ในเมืองปูเอร์โต กาเบโย ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของกรุงการากัสออกไป 200 กิโลเมตรได้ทำการก่อกบฏ ซิเมนเซสั่งให้กองทหารประจำป้อมปราการบาเลนเซียโจมตีทหารเรือที่ก่อกบฏ แต่ผู้บัญชาการปฏิเสธที่จะทำตามคำสั่ง

ขณะเดียวกัน เรือพิฆาตจำนวนหนึ่งพร้อมกองกำลังทหารเรือได้เริ่มออกเดินทางสู่ท่าเรือลา ไกวราซึ่งอยู่ถัดจากเมืองหลวงไปทางตอนเหนือไม่กี่กิโลเมตร ผู้นำเผด็จการจึงออกคำสั่งให้หน่วยทหารที่ตั้งอยู่ในกรุงการากัสเข้าจู่โจมท่าเรือลา ไกวรา แต่ผู้บัญชาการกลับประกาศการกองกำลังของเขาบนเนินเขาต่างๆ ที่ตั้งอยู่ระหว่างท่าเรือและเมืองหลวงเพื่อปกป้องทหารเรือ ในกรุงการากัสเอง นักเรียนนายร้อยในโรงเรียนเตรียมทหารได้ก่อกบฏและถูกปิดล้อมโดยทหารจากกองพันทหารโบลิบาร์ แต่พวกเขาปฏิเสธที่จะเหนียวไกวปีน ซิเมนเซพยายามเจรจากับหน่วยกองทัพและทหารเรือที่ทำการกบฏ แต่พวกเขาก็ปฏิเสธที่จะประนีประนอม และเรียกร้องให้เขาออกไปแทน เขาหนีไปยังสาธารณรัฐโดมินิกันในช่วงเช้าตรู่ของวันที่ 23 มกราคม (Trinkunas, 60-61)

รัฐบาลทหารชั่วคราวถูกก่อตั้งขึ้นภายใต้การนำของคณะกรรมการบริหารการปกครองเพื่อสอดส่องดูแลการกลับคืนสู่ระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วย พลเรือเอกโวล์ฟกัง ลาร์ราซาบัล เป็นประธานพร้อมด้วยพันเอกจากกองทัพอีก 4 คน การประท้วงเพื่อต่อต้านการครอบงำของทหารยังคงดำเนินต่อไป และไม่นานนักเจ้าหน้าที่ทหารก็ถูกแทนที่ด้วยนักธุรกิจที่มีชื่อเสียงและตัวแทนจากภาคส่วนอิสระต่างๆ โดยมีนักข่าวชื่อว่าฟาบรีซิโอ โอเมดา เป็นประธาน การเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นในช่วงปลายปี ส่งผลให้ชัยชนะเป็นของโรมูโล เบตันคูร์ท ผู้สมัครประธานาธิบดีจากพรรค AD

หลังเหตุการณ์

สามพรรคการเมืองหลักของเวเนซุเอลา ได้แก่ พรรค AD พรรค COPEI (หรือพรรคสังคมนิยมคริสเตียน) และพรรคสหภาพสาธารณรัฐเพื่อประชาธิปไตย (Unión Republicana Democrática หรือ URD) ได้ลงนามในสนธิสัญญาปุนโตปิโฆ ซึ่งค้ำประกันการแบ่งอำนาจและรักษาสถาบันต่างๆ ของระบอบประชาธิปไตยในช่วงหลายทศวรรษต่อมา เวเนซุเอลายังคงเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยมั่นคงมากที่สุดในทวีปอเมริกาใต้ เนื่องจากประเทศที่เหลือส่วนใหญ่ต้องทนทุกข์อยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการทหารของฝ่ายขวา อย่างไรก็ตาม สนธิสัญญาดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเมืองแบบกีดกันและการปกครองโดยคนมั่งมีที่ฉ้อฉลมากขึ้นทุกที ประกอบกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่เพิ่มขึ้น และวงจรขาขึ้นขาลงของเศรษฐกิจของประเทศที่พึ่งพาน้ำมันเป็นหลัก

การเลือกตั้งในปี 1998 ของฮูโก ชาเบซ ซึ่งมีอุดมการณ์ประชานิยมเอียงซ้าย และเป็นอดีตพันโทที่เป็นผู้นำการรัฐประหารที่ล้มเหลวเมื่อปี 1992 นำไปสู่ช่วงเวลาของการปฏิรูปสังคมและเศรษฐกิจอย่างถึงรากและทำให้การเมืองแบ่งขั้วมากขึ้น แม้จะได้รับเลือกตั้งติดต่อกันถึง 3 ครั้ง โดยคนทั่วไปมองว่าเป็นการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม อำนาจอธิปไตยและการบริหารเมืองที่เพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงการบริหารจัดการเศรษฐกิจที่ผิดพลาดและการทุจริต ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เขายังคงเป็นที่นิยมโดยเฉพาะในหมู่คนยากคนจนของประเทศ

แม้ฝ่ายต่อต้านที่นำโดยชนชั้นนำจะดำเนินการต่อต้านขัดขืนโดยไม่ใช้ความรุนแรงรูปแบบต่างๆ มากมาย แต่ในช่วงแรกพวกเขากลับได้รับการสนับสนุนเพียงน้อยนิด โดยได้จากชนชั้นที่มีอิทธิพลมากกว่าคนอื่น และแทบไม่ได้แรงสนับสนุนจากวงสังคมอื่นๆ นอกเหนือจากนั้นเลย การก่อรัฐประหารโดยฝ่ายขวาในปี 2002 ถูกโค่นล้มโดยใช้เวลาเพียง 4 วัน เนื่องจากการประท้วงของประชาชนและความแตกแยกภายในกลุ่มกองกำลังความมั่นคง หลังชาเบซเสียชีวิตลงในปี 2013 รองประธานาธิบดีนิโคลัส มาดูโรได้รับสืบทอดตำแหน่งต่อ มาดูโรเพิ่มการปราบปรามทางการเมืองและการควบคุมแบบอำนาจนิยมของรัฐมากยิ่งขึ้น เพื่อตอบโต้ต่อพัฒนาการเหล่านี้ การต่อต้านขัดขืนโดยพลเมืองที่นำโดยฝ่ายต่อต้านที่มีผู้เข้าร่วมเพิ่มมากขึ้นและหลากหลายขึ้นทุกทีได้ขยายใหญ่ขึ้นอย่างมาก ส่วนการปราบปรามของรัฐบาลก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

ที่น่าสนใจคือ ทั้งรัฐบาลเวเนซุเอลาและฝ่ายต่อต้านต่างเฉลิมฉลองและอ้างมรดกตกทอดของการลุกฮือเพื่อประชาธิปไตยในปี 1958 ขบวนการจรรยาวัธคอมมิวนิสต์ติดอาวุธปรากฏตัวขึ้นในทศวรรษที่ 1960 แต่ไม่ได้ทำให้เกิดพลวัตใดๆ มากนัก แม้ว่าการตัดสินใจเชิงนโยบายต่างๆ จะถูกผลักดันด้วยกระบวนการเจรจาต่อรองของชนชั้นนำ แต่กลุ่มประชาสังคมยังคงเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง และใช้อิทธิพลของตนในระดับท้องถิ่น รวมถึงช่วยรักษาประชาธิปไตยของประเทศไว้ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ส่วนใหญ่ในทวีปอเมริกาใต้ยังคงทนทุกข์ภายใต้ระบอบเผด็จการ

ตาราง 7: เวเนซุเอลา, 1958	
ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	องค์กรประชาสังคมต่างๆ
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	เผด็จการทหาร
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การประท้วง การนัดหยุดงานทั่วไป การเผชิญหน้ากับกองกำลังความมั่นคง
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	ปานกลาง มีองค์กรใต้ดิน และมีการเรียกร้องให้นัดหยุดงานทั่วไป
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	11 เดือน
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	3 สัปดาห์
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	ปานกลาง มีการจลาจลเกิดขึ้นบ้าง และการจู่โจมกองกำลังความมั่นคง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	พรรคการเมืองฝ่ายค้าน กลุ่มวิชาชีพ ศาสนจักร สหภาพต่างๆ และบางกลุ่มในกองทัพ
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	วางตัวเป็นกลาง
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	นายพลและผู้บัญชาการของกองทัพ
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ไม่ปราบปรามการลุกฮือ เรียกร้องให้ประธานาธิบดีออกไป
ระดับของการปราบปราม	ร้ายแรงก่อนมีการรัฐประหาร และลดลงอย่างมากหลังการรัฐประหาร
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	เผด็จการถูกขับไล่
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	การเลือกตั้งและสถาบันตามระบอบประชาธิปไตยพัฒนาขึ้น
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	กลุ่มประชาสังคมต่างๆ ยังคงอยู่ แม้จะมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยลง

มาลี มีนาคม ค.ศ. 1991

สาธารณรัฐมาลีเป็นประเทศยากจนไม่มีพรมแดนติดชายฝั่งในภูมิภาคซาเฮลของแอฟริกาตะวันตกเฉียงเหนือ มีการตั้งพรรคการเมืองอย่างลับๆ ขึ้น 2-3 พรรคหลังมุขซา ทราออเร นำการรัฐประหารในปี 1968 เพื่อโค่นล้มรัฐบาลชาตินิยมที่มีอุดมการณ์เอียงซ้ายและอยู่ในอำนาจมาตั้งแต่ได้รับอิสรภาพจากฝรั่งเศสเมื่อ 8 ปีก่อนหน้า พรรคการเมืองเหล่านั้นหลบอยู่ใต้ดินจนกระทั่ง ค.ศ. 1990 เมื่อรัฐบาลของทราออเรตอบสนองต่อเสียงวิจารณ์ของนานาชาติด้วยการทำให้การรวมตัวเพื่อตั้งสมาคมเป็นสิ่งถูกกฎหมายประกอบด้วยคณะกรรมการเพื่อการริเริ่มประชาธิปไตย (National Democratic Initiative Committee) และอื่นๆ ซึ่งเมื่อรวมกันแล้วเรียกว่าแนวร่วมพันธมิตรเพื่อประชาธิปไตยแห่งมาลี (Alliance for Democracy in Mali: ADEMA)

รากประวัติศาสตร์ของ ADEMA และความสามารถที่ได้รับการพิสูจน์มาแล้วว่ายังคงรักษาความเข้มแข็งและเป็นเอกภาพไว้ได้แม้เผชิญกับการกดขี่เข้มแข็งทำให้พวกเขามีความชอบธรรมในสายตาของประชาชนชาวมาลีจำนวนมาก เมืองคอร์ไดดินอื่นๆ ที่รวมตัวกันภายใต้การกดขี่เข้มแข็งของระบอบทหาร แต่ ADEMA รักษาพลังเข้มแข็งไว้ได้ ด้วยโครงสร้างจัดตั้งองค์กรแบบของตนเอง ซึ่งมีลักษณะกระจายอำนาจ ตัวองค์กรเองปฏิบัติงานในลักษณะสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย สิ่งนี้ทำให้องค์กรมีความชอบธรรมในการเป็นผู้นำของขบวนการต่อต้านขัดขืนเพื่อประชาธิปไตย และยังทำหน้าที่เป็นกรอบการทำงานเพื่อเปลี่ยนสภาพไปเป็นพรรคการเมืองในเวลาต่อมาด้วย

ช่วงหลายปีก่อนการโค่นล้มระบอบเผด็จการ ADEMA สามารถจัดตั้งสหภาพและกลุ่มนักเรียนนักศึกษาเพื่อสร้างแนวหน้าที่เป็นเอกภาพ ในเดือนมีนาคม 1991 ADEMA เป็นหนึ่งในผู้ผลักดันและวางแผนหลักของการชุมนุม การประท้วง และการนัดหยุดงานทั่วประเทศ ADEMA ได้แผ่ขยายพื้นที่อิทธิพลของตนด้วยการผนึกกำลังกับหลายองค์กรที่มีประวัติศาสตร์ย้อนไปถึง ค.ศ. 1968 และเนื่องจาก ADEMA ดำรงอยู่มานาน จึงมีสมาชิกหลายคนที่เป็นครูและผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับสุขภาพที่ได้รับการศึกษาดีและอยู่ในช่วงวัยกลางคน ทักษะและประสบการณ์ในพื้นที่สาธารณะของคนเหล่านี้ช่วยให้สารของ ADEMA ถูกส่งไปถึงชุมชนชนบทต่างๆ ทั่วประเทศ รวมถึงช่วยในการรับสมัครสมาชิกและระดมทุนเพื่อขบวนการประชาธิปไตยด้วย นอกจากนี้ สมาชิกของ ADEMA ยังประกอบด้วยกวีโยต์ หรือนักดนตรีเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นชนบทอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ นักดนตรีเหล่านี้เป็นผู้เผยแพร่รากเหง้าของประชาธิปไตยในมาลีไปยังประชาชนในชนบทที่ส่วนใหญ่อ่านหนังสือไม่ออก

การต่อต้าน

การประท้วงโดยสงบของนักศึกษาในเดือนมกราคม 1991 ถูกปราบปรามอย่างโหดร้ายด้วยการจับกุมมวลชนจำนวนมากและการทรมานผู้นำและกลุ่มผู้มีส่วนร่วม สิ่งที่มาตามคือการจลาจลและการทำลายตึกอาคารของสาธารณะ แต่ปฏิบัติการของผู้ไม่เห็นด้วยส่วนใหญ่ยังคงเป็นแบบไม่ใช้ความรุนแรง (โปรดดูตาราง 8 หน้า 55) ตั้งแต่วันที่ 22-26 มีนาคม 1991 ชุมชนต่างๆ ทั้งในเขตเมืองและชนบทได้จัดการชุมนุมเพื่อประชาธิปไตยครั้งใหญ่ และการนัดหยุดงานทั่วไปทั่วประเทศ ซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักในชื่อว่า “เหตุการณ์สำคัญ (les événements)” หรือ “การปฏิวัติมีนาคม”

ในกรุงบามาโกซึ่งเป็นเมืองหลวง ทหารได้เปิดฉากกราดยิงไม่เลือกใส่ผู้ประท้วงที่ไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งรวมถึงนักศึกษามหาวิทยาลัย และในเวลาต่อมาคือนักสหภาพแรงงานและกลุ่มอื่นๆ ด้วย แม้การประท้วงจะถูกลบมองว่าไม่ใช้ความรุนแรง และยังมีการรักษาระเบียบวินัยของการไม่ใช้ความรุนแรงจนถึงช่วงดังกล่าว การจลาจลก็เกิดปะทุขึ้นเป็นช่วงสั้นๆ หลังจากเหตุกราดยิง ผู้ประท้วงตั้งแนวกันและเครื่องกีดขวางถนนเพื่อปกป้องตัวเองจากทหาร ทหารออกระเบิดแก๊สและการฉกฉวยเงินและห้ามผู้คนออกจากบ้านในเวลากลางคืน แม้จะมีผู้เสียชีวิตไปประมาณ 300 คนตลอดช่วงเวลา 4 วัน แต่ผู้ประท้วงที่ไม่ใช้ความรุนแรงก็ยังคงกลับมาในแต่ละวันอย่างต่อเนื่องเพื่อเรียกร้องให้ประธานาธิบดีเผด็จการลาออกและดำเนินการไปสู่ระบอบประชาธิปไตย

ทหารจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ปฏิเสธการกราดยิงใส่กลุ่มผู้ประท้วงที่ส่วนใหญ่ไม่ใช้ความรุนแรง และเมื่อถึงวันที่ 26 มีนาคม การฝ่าฝืนคำสั่งอย่างเต็มรูปแบบก็ตามมา ทหารนับพันคนวางอาวุธและเข้าร่วมกับขบวนการผู้สนับสนุนประชาธิปไตย ในช่วงเที่ยงของวันนั้น พันโทอามาตู ตูมานี ตูเร หัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยของประธานาธิบดีทหารออกระเบิดแก๊สทางวิทยุว่าเขาได้จับกุมประธานาธิบดีเผด็จการเรียบร้อยแล้ว จากนั้นตูเรจึงสั่งระงับการทำงานของสถาบันต่างๆ ที่มีอยู่ และเป็นผู้นำของรัฐบาลในระยะเปลี่ยนผ่าน ซึ่งตอนแรกมีชื่อว่าสหภาพแห่งชาติ และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นคณะกรรมการระยะเปลี่ยนผ่านเพื่อสวัสดิการของประชาชน เขาได้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีพลเรือนและสัญญาว่าจะไม่ลงสมัครเลือกประธานาธิบดี หรือยึดอำนาจหลังได้ประธานาธิบดีผ่านการเลือกตั้งอย่างเสรีและยุติธรรม เขานั่งเป็นประธานการประชุมระดับชาติที่กินระยะเวลาสองสัปดาห์ในฤดูร้อนของปี 1991 ซึ่งนำไปสู่การเขียนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยและกำหนดวันเลือกตั้งในปีต่อมา

หลังเหตุการณ์

ขณะเดียวกัน ADEMA ก็ได้กลายสภาพไปเป็นพรรคการเมืองอย่างเป็นทางการ เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ในการจัดตั้งมาอย่างยาวนาน ADEMA จึงสามารถวิวัฒนาการจากขบวนการต่อต้านขัดขืนกลายมาเป็นพรรคการเมืองแบบตัวแทนได้อย่างรวดเร็ว ผู้นำของ ADEMA ชื่อว่าอัลฟา อูมาร์ โคนาเรเป็นผู้ทำชิงตำแหน่งประธานาธิบดีจากการเลือกตั้งในเดือนเมษายน 1992 โคนาเรได้เป็นประธานาธิบดีและอามาตู ตูมานี ตูเร ก็ลงจากตำแหน่งในฐานะหัวหน้าของรัฐบาลในระยะเปลี่ยนผ่าน ADEMA ได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่งในการเลือกตั้งในทั้ง 5 ภาคของประเทศ

แม้ว่าในเวลาต่อมามาลีจะต้องเผชิญกับปัญหาการทุจริต ความยากจน และโครงสร้างพื้นฐานที่อ่อนแอซึ่งไม่ต่างจากประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค แต่ในช่วงหนึ่งมาลีก็เป็นประเทศที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นประชาธิปไตยมากสุดในแอฟริกาตะวันตก ในปี 1993 รัฐบาลได้ประกาศโครงการที่เรียกว่า “ภารกิจกระจายอำนาจ” ที่ออกแบบมาเพื่อการศึกษาและส่งเสริมเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และถึงที่สุดแล้วมีเป้าหมายเพื่อผลักดันให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับภาค สถานีวิทย์และหนังสือพิมพ์อิสระต่างๆ เกิดขึ้น และประเทศมาลีก็ได้มีประสบการณ์ในการถกเถียงทางการเมืองที่มีชีวิตชีวาและเปิดกว้าง

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 นี้ระหว่างประเทศของมาลีส่งผลให้สถาบันการเงินระหว่างประเทศบังคับใช้โครงการต่างๆ เพื่อปรับโครงสร้าง ช่วงตลอดทศวรรษถัดมาเกิดการประท้วงต่างๆ ที่นำโดยนักศึกษาเพื่อต่อต้านความยากลำบากทางเศรษฐกิจต่างๆ การประท้วงเหล่านั้นได้นำไปสู่การโค่นล้มรัฐบาลหนึ่งชุดผ่านการลงคะแนน

“ไม่ไว้วางใจ” ในรัฐสภา ขนบของการต่อต้านขัดขืนแบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อต่อสู้กับระบอบอำนาจนิยมกลับมา มีความสำคัญอีกครั้งในปี 2001 เมื่อการลงคะแนนประชามติตามรัฐธรรมนูญที่ผลักดันโดยประธานาธิบดีโคนาเร ซึ่งจะนำไปสู่การลดหย่อนระบบตรวจสอบอำนาจประธานาธิบดี ถูกสั่งยกเลิกหลังจากการประท้วงเพื่อประชาธิปไตย ขึ้นหนึ่งระลอก นอกจากนี้ ยังมีการประท้วงอย่างสันติเพื่อต่อต้านนโยบายเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมใหม่ปะทุขึ้น เพิ่มเติมอีกในปี 2005

เช่นเดียวกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านจำนวนหนึ่ง เส้นเขตแดนของประเทศมาลีถูกเขียนอย่างตามอำเภอใจ โดยผู้ครองอำนาจอาณานิคม ผลลัพธ์คือการก่อกบฏของกลุ่มชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยเป็นระยะโดยเฉพาะกลุ่มชาว ทูอาเร็กในภาคเหนือ ไม่นานนักหลังการปฏิวัติมีนาคมปี 1991 รัฐบาลของประเทศมาลีได้เจรจาสันติภาพกับ กลุ่มกบฏติดอาวุธทูอาเร็ก โดยพวกเขายอมยุติการก่อกบฏเพื่อแลกกับอำนาจอิสระในระดับหนึ่ง ในเดือนมีนาคม ปี 1996 มีการจัดพิธีครั้งใหญ่ในกรุงบามาโกเพื่อเผาอาวุธที่กลุ่มกบฏส่งมอบให้

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ได้เปลี่ยนไปในปี 2011 เมื่อการลุกฮือในลิเบียเพื่อต่อต้านระบอบกัaddafi ซึ่ง ในช่วงแรกเป็นแบบไม่ใช้ความรุนแรงได้หันไปต่อสู้แบบใช้อาวุธ ส่งผลให้รัฐบาลปราบปรามหนักยิ่งขึ้นและทำให้นาโต้เข้ามาแทรกแซง ในระหว่างนั้น กลุ่มติดอาวุธที่แตกต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง ซึ่งรวมถึงชาวชนเผ่าทูอาเร็ก ได้ปลดปล่อยแหล่งเก็บสรรพาวุธที่สำคัญหลายแห่ง กลุ่มเหล่านี้ได้ส่งต่ออาวุธจำนวนมากไปให้แก่กลุ่มชาวทูอาเร็กในมาลี ซึ่งในเมื่อตอนนี้มีความสามารถในการทำลายรัฐบาลมาลีได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วในทางทหาร ได้ยกระดับการก่อกบฏซึ่งพักเว้นมานานจนตึงเครียดขึ้นอย่างน่าใจหาย ภายใต้การนำของขบวนการแห่งชาติเพื่อการปลดแอกอาซาวัด (MNLA)

เนื่องจากการทุจริตและความไร้ความสามารถของรัฐบาลของตูเร รวมไปถึงข้อกังวลว่าการตอบโต้รุนแรงเกินไปอาจจะทำให้เกิดกระแสตีกลับจากกลุ่มชนเผ่าในภาคเหนือ กลุ่มต่างๆ ในกองทัพจึงรู้สึกไม่พอใจต่อสิ่งที่พวกเขามองว่าเป็นการสนับสนุนที่ไม่เพียงพอสำหรับการต่อสู้กับชาวทูอาเร็ก ในวันที่ 22 มีนาคม 2012 ร้อยเอก อามาตู ซาโนโก ซึ่งได้รับการฝึกจากสหรัฐอเมริกาและเจ้าหน้าที่คนอื่นๆ ได้ก่อการรัฐประหารและเรียกร้องให้กองทัพของประเทศตะวันตกเข้ามาแทรกแซงในลักษณะเช่นเดียวกับอัฟกานิสถานและ “สงครามต่อต้านการก่อการร้าย”

ขณะเดียวกันกับการรัฐประหารก่อให้เกิดความแตกแยกภายในกองทัพ ผู้สนับสนุนรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยที่ถูกโค่นล้มออกไปได้มารวมตัวกันเพื่อประท้วงในเมืองหลวง ชาวทูอาเร็กฉวยโอกาสจากความปั่นป่วนในภาคใต้ ยึดครองภาคเหนือของประเทศอย่างรวดเร็วและประกาศเป็นรัฐเอกราช จากนั้น เมื่อกองทัพของมาลีทำการเคลื่อนพล และกองกำลังทูอาเร็กมีกำลังเบาบางลง กลุ่มอิสลามสุดโต่งซึ่งได้รับอาวุธใหม่มาจากสงครามในลิเบียเช่นกันจึงเข้ายึดเมืองและนครส่วนใหญ่ในภาคเหนือ ก่อนที่จะถูกขับดันออกไปด้วยการแทรกแซงทางทหารของฝรั่งเศส กองทัพของมาลีค่อยๆ เปิดทางให้พลเรือนกลับเข้ามาปกครองอย่างค่อยเป็นค่อยไป แม้ว่าจะยังคงเผชิญกับภัยคุกคามความรุนแรงจากกลุ่มอิสลามสุดโต่งและปัญหาอื่นๆ แต่ก็รื้อฟื้นความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยที่เคยได้มาในปี 1991 กลับคืนมาหลายอย่าง แม้ว่าจะไม่ทั้งหมดก็ตาม

ตาราง 8: มาลี 1991	
ตัวแสดงหลักในการจัดขึ้นของพลเมือง	พรรคฝ่ายค้านหลักๆ นักเรียนนักศึกษา
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	เผด็จการทหาร
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการจัดขึ้นของพลเมือง	การประท้วง การชุมนุม การนัดหยุดงานทั่วไป
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	ปานกลาง มีองค์กรใต้ดินที่กระจายตัว และการสร้างความตระหนักรู้
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	13 เดือน
ระยะเวลาการจัดขึ้นของพลเมือง	5 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	ค่อนข้างสูงทั้งที่มีการสังหารหมู่ แม้จะมีการจลาจลบ้างก็ตาม
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	กลุ่มวิชาชีพที่ยังอายุน้อย สหภาพแรงงาน บางกลุ่มในกองทัพ
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	วางตัวเป็นกลาง
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	พันโท
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ยึดอาคารที่ทำการต่างๆ ของรัฐบาล
ระดับของการปราบปราม	ร้ายแรงก่อนมีการรัฐประหาร และน้อยที่สุดหลังการรัฐประหาร
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	เผด็จการถูกปลดและนำเข้าเรือนจำ
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการจัดขึ้นของพลเมือง	การเลือกตั้งและสถาบันตามระบอบประชาธิปไตยยังคงแข็งแกร่งจนกระทั่งปี 2012 และยุ่งเหยิงขึ้นในช่วงหลัง
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	ผู้นำคนสำคัญๆ ขึ้นสู่อำนาจ กลุ่มประชาสังคมต่างๆ ยังคงตื่นตัว

เวเนซุเอลาและมาลี: เปรียบเทียบและสรุป

สองกรณีที่กองทัพสอดส่องดูแลการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยหลังจากเผชิญกับการลุกฮือของประชาชนอาจดูน่าแปลกใจในตอนแรก เนื่องจากทั้งสองประเทศไม่ได้มีประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยมากนัก การรัฐประหารของทรอออเรในประเทศมาลียู่มานานถึง 23 ปี และทรอออเรก็ดูเหมือนจะได้รับการสนับสนุนจากกองทัพเป็นอย่างดี

หลังจากฆ่าผู้ประท้วงไปถึง 300 คนโดยประมาณในช่วง 3 วันของการชุมนุม ทหารจึงเริ่มปฏิเสธที่จะทำตามคำสั่ง บังคับให้เห็นถึงขนาดการขยายตัวของการต่อต้านชัดเจนโดยประชาชน ห้วงขณะนี้เองที่ทำให้ผู้บัญชาการหน่วยรักษาความปลอดภัยของประธานาธิบดีทรอออเรทำการโค่นล้มเขา

ความตั้งใจของตูเรในฐานะผู้นำการรัฐประหารในการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยและเปิดทางให้มีผู้นำพลเรือนในทันที ดูเหมือนจะเป็นผลลัพธ์จากการคำนวณแล้วว่าสองปัจจัยจะทำให้เขาไม่มีวันอยู่ในอำนาจได้ ปัจจัยแรกคือการมีอยู่ของแนวร่วมพันธมิตรที่กว้างขวางขององค์กรประชาธิปไตยต่างๆ ที่เป็นผู้ว่าการปฏิบัติ ปัจจัยที่สองคือความอ่อนแอเชิงเปรียบเทียบของกองทัพ ซึ่งสถานะเสื่อมถอยลงภายใต้ระบอบเผด็จการของทรอออเร

ส่วนที่เวเนซุเอลา ความเต็มใจของกองทัพในการส่งมอบอำนาจให้กับพลเรือนก็น่าแปลกใจไม่น้อยไปกว่ากัน เมื่อพิจารณาถึงความขัดสนของชนบประชาธิปไตยในประเทศดังกล่าว รัฐบาลพลเรือนที่ถูกโค่นล้มไปในปี 1948 เป็นรัฐบาลชุดแรกของเวเนซุเอลาที่มาจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกับกรณีของชูดาน ที่จะพิจารณาในส่วนต่อไป กองทัพอาจมีทางเลือกไม่มากนัก เนื่องจากมวลชนที่ปลุกกระดมมาและลุกขึ้นสู้กับเผด็จการมีความตั้งใจแสดงออกอย่างชัดเจนว่าจะดำเนินการประท้วงต่อหากกองทัพทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม

ความแตกต่างระหว่างสองกรณีนี้ก็น่าตกใจ ขณะที่เวเนซุเอลาในปี 1958 โดยคร่าวแล้วมีประชากรพอกๆ กับมาลีในปี 1989 แต่ประเทศที่ร่ำรวยน้ำมันในทวีปอเมริกาใต้แห่งนี้เป็นหนึ่งในประเทศที่มั่งคั่งกว่าประเทศอื่นๆ ในซีกโลกใต้และมีประชากรที่ได้รับการศึกษาค่อนข้างดี มาลีพัฒนาน้อยกว่ามากในทางเศรษฐกิจและมีอัตราการอ่านหนังสือไม่ออกในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ทั้งที่มีความแตกต่างเหล่านี้ แต่ความตั้งใจของประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะของนักเรียนนักศึกษาที่เป็นตัวแทนอนาคตของประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านี้ ที่มุ่งมั่นมีส่วนร่วมกับการต่อต้านชัดเจนของพลเมืองที่เผชิญกับการปราบปรามอย่างโหดร้าย ได้บีบบังคับให้กลุ่มต่างๆ ในกองทัพที่ตาสว่างตระหนักว่าการปกครองด้วยกำลังไม่ใช่ทางเลือกที่คุ้มค่าอีกต่อไป

5. การรัฐประหารที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเกิดขึ้นหลังการรัฐประหารที่อ้างว่าสนับสนุนประชาธิปไตยและริเริ่มมาจากการต่อต้านขัดขืนของพลเมือง

ในส่วนนี้จะพิจารณา 2 กรณีด้วยกัน ได้แก่ ชูदानและอียิปต์ในสถานการณ์แบบที่ 5 (ดูหน้า 16) ซึ่งกองทัพเผชิญกับการลุกฮือครั้งใหญ่ของพลเมือง และเข้ายึดอำนาจไว้ชั่วคราวเพื่อขับไล่เผด็จการออกไปและส่งมอบอำนาจให้กับกลุ่มพลังฝ่ายประชาธิปไตยเพียงในนามเพียงเพื่อใช้ประโยชน์จากความแตกแยกทางการเมืองในการยึดอำนาจอีกครั้งและสถาปนาระบอบเผด็จการทหารขึ้นมา

ชูदान เมษายน ค.ศ. 1985 และมียูนาเยน ค.ศ. 1989

ชูदानมีชื่อเสียงที่สมควรได้รับอย่างมากจากความรุนแรงอย่างมหาศาลที่พรากรชีวิตประชาชนไปแล้วหลายล้านคน นับตั้งแต่ประเทศได้รับอิสรภาพของตนจากอังกฤษและอียิปต์ในปี 1956 ทว่าประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอาหรับแห่งนี้กลับมีประสบการณ์ในการลุกฮือของพลเมืองแบบไม่ใช้ความรุนแรง 2 ครั้งที่ทั้งเก่าแก่ที่สุดและประสบความสำเร็จมากที่สุดในการต่อต้านเผด็จการ

การลุกฮือเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยครั้งใหญ่ในชูदानเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม 1964 เพื่อต่อต้านระบอบของจอมพล อิบราฮิม อับดุล เมื่อเจ้าหน้าที่พยายามหยุดยั้งการถกเถียงในพื้นที่สาธารณะที่ดังขึ้นเรื่อยๆ เกี่ยวกับความชอบธรรมของรัฐบาลทหาร ซึ่งปกครองประเทศมาตั้งแต่ปี 1958 การประท้วงครั้งใหญ่โดยแนวร่วมนักศึกษา กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มแรงงาน กลุ่มอุดมการณ์แบบซ้าย กลุ่มชาตินิยม และกลุ่มนิยมอิสลามได้เกิดปะทุขึ้น ภายในสัปดาห์เดียว การนัดหยุดงานทั่วไปทำทั้งประเทศหยุดชะงักลง

ในวันที่ 28 ตุลาคม ผู้ประท้วงที่ไม่ใช้ความรุนแรงจำนวนมากในกรุงการ์ตูนถูกยิงเสียชีวิตโดยกองกำลังของรัฐบาล นักการเมืองและนักกิจกรรมใช้ประโยชน์จากความแตกแยกที่ร้าวลึกขึ้นในกองทัพเพื่อโน้มน้าวทหารผ่านความสัมพันธ์ในครอบครัวและความสัมพันธ์เชิงส่วนตัว ให้ขับไล่อับดุลและนำประเทศกลับสู่การปกครองของพลเรือน ซึ่งถึงที่สุดแล้วกลายเป็นจริงในวันที่ 30 ตุลาคม แนวร่วมพลเรือนที่ขาดเสถียรภาพหลายชุดได้ปกครองประเทศในช่วง 5 ปีต่อมา จนกระทั่งรัฐบาลประชาธิปไตยถูกโค่นล้มจากการรัฐประหารของทหารโดยปราศจากการนองเลือดในเดือนมีนาคม 1969 โดยมีผู้นำคือพันเอกจาฟาร์ นิเมรี

ในช่วง 16 ปีต่อมา นิเมรีได้เปลี่ยนอุดมการณ์จากที่เคยเป็นนักชาตินิยมเอียงซ้ายกลายเป็นสนับสนุนตะวันตกและต่อต้านคอมมิวนิสต์ และจากนั้นก็กลายเป็นผู้นิยมอิสลาม แต่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงความเป็นผู้นำที่ไม่เป็นที่นิยมและเป็นเผด็จการมากขึ้นทุกที เขาได้ก่อตั้งกองกำลังความมั่นคงภายในและกองกำลังข่าวกรองที่มีเจ้าหน้าที่ถึง 45,000 คนและอยู่ภายใต้การควบคุมของเขาโดยตรง นอกจากนี้ เขายังอนุญาตให้เจ้าหน้าที่เหล่านี้เข้าถึงสรรพาวุธได้ทั่วประเทศและควบคุมโทรทัศน์ วิทยุ และเครือข่ายการสื่อสารของตนเอง และปราบปรามฝ่ายต่อต้านส่วนใหญ่ลงจนหมด ความไม่พอใจเพิ่มขึ้นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 และทั้งที่มีการปราบปรามเพิ่มมากขึ้น ผู้พิพากษาและทนายความก็สามารถนัดหยุดงานได้สำเร็จในปี 1983 ตามด้วยแพทย์ในปีต่อมา อย่างไรก็ตาม ผู้สังเกตการณ์ส่วนใหญ่เชื่อว่านิเมรียังสามารถยังมีอำนาจควบคุมได้อย่างมั่นคง

การต่อต้าน

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปในวันที่ 26 มีนาคม 1985 เมื่อการประท้วงขนาดใหญ่และส่วนใหญ่ไม่ใช้ความรุนแรงปะทุขึ้นในกรุงคาร์ทุมซึ่งเป็นเมืองหลวง และอุมดур്മันซึ่งเป็นเมืองในละแวกใกล้เคียง สภาพแรงงานและองค์กรวิชาชีพได้เรียกร้องให้นัดหยุดงานทั่วไป ซึ่งถึงที่สุดแล้วทำให้ประเทศอยู่ในสภาวะอัมพาต ขณะเดียวกันขบวนการสนับสนุนประชาธิปไตยก็ได้รับการสนับสนุนจากประชากรหลากหลายภาคส่วนเพิ่มขึ้นตามลำดับ รวมไปถึงประชาคมธุรกิจด้วย (โปรดดู ตาราง 9 หน้า 60)

ทั้งที่มีการจับกุมประชาชนหลายพันคนและมีเหตุกราดยิงเกิดขึ้นจำนวนมาก การประท้วงที่ส่วนใหญ่เป็นไปโดยสันติยังคงดำเนินต่อไป และแม้แต่ฝ่ายตุลาการของประเทศก็เข้าร่วมกับการกบฏของพลเมืองด้วย ผู้ประท้วงปิดสถานีวิทย์ที่สนับสนุนรัฐบาลและยึดทางขึ้นลงของสนามบินเพื่อป้องกันไม่ให้นิเมรี ซึ่งขณะนั้นกำลังเยือนกรุงวอชิงตันในฐานะประมุขของรัฐ ไม่ให้สามารถกลับบ้านได้ นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยได้บุกเข้าไปยังเรือนจำโคเบอร์ที่มีชื่อเสียงอื้อฉาว และปล่อยนักโทษการเมืองออกมากกว่า 400 คน

กลุ่มนิรนามชื่อว่า “เจ้าหน้าที่ปลดแอก” ได้ประกาศความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกับขบวนการสนับสนุนประชาธิปไตย และเริ่มมีการเจรจาอย่างลับๆ ระหว่างผู้นำฝ่ายต่อต้านและเจ้าหน้าที่ระดับสูงเกิดขึ้น ในวันที่ 3 เมษายน การประท้วงครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ของประเทศได้ถือกำเนิดขึ้นโดยมีประชาชนกว่า 1 ล้านคนออกมาตามท้องถนนในเมืองหลวง เมื่อกองทัพเผชิญกับการระดมกำลังของพลเมืองมากมายเช่นนั้น จึงปฏิเสธไม่ปราบปรามการประท้วงต่างๆ ในวันที่ 4 เมษายน พลเอกราห์มาน สวาร์ อัลดาฮับ ได้พบกับผู้นำฝ่ายต่อต้านซึ่งประสบความสำเร็จในการโน้มน้าวให้เขาไม่ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือใช้กำลังเพื่อปราบปรามการลุกฮือของประชาชน การประท้วงยังคงสามารถดำเนินต่อไปโดยปราศจากการแทรกแซง ขณะเดียวกัน ผู้นำฝ่ายต่อต้านจากสภาพแรงงาน พรรคการเมือง และสมาคมวิชาชีพต่างๆ ก็รวมตัวกันเพื่อร่างรัฐธรรมนูญแห่งชาติและเลือกตั้งผู้นำ

รัฐประหารและเหตุการณ์หลังรัฐประหาร

ในวันที่ 6 เมษายน พลเอกอัลดาฮับและนายพลคนอื่นๆ ได้ยึดอำนาจและก่อการรัฐประหาร และโค่นล้มผู้นำเผด็จการอย่างเป็นทางการ นิเมรีซึ่งสามารถกลับประเทศได้สำเร็จในวันนั้นต้องหนีไปลี้ภัยอยู่ในอียิปต์ พลเอกอัลดาฮับประกาศยุบกองกำลังความมั่นคงของนิเมรีทันที พร้อมทั้งยึดอาวุธและถอดถอนเจ้าหน้าที่กว่า 400 คนที่อยู่ใกล้ขีดเผด็จการที่ถูกโค่นล้มออกจากตำแหน่ง

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไม่ต้องการการปกครองของทหารแม้ว่าจะไม่มีนิเมรีแล้วก็ตาม นักกิจกรรมสนับสนุนประชาธิปไตยยังคงดำเนินการประท้วงต่อไป และบีบให้คณะทหารชุดใหม่ต้องตั้งสภากองทัพในระยะเปลี่ยนผ่านขึ้น (Transitional Military Council หรือ TMC) TMC มีประธานได้แก่พลเอกอัลดาฮับ แต่ประกอบด้วยคณะรัฐมนตรีฝ่ายพลเรือนที่เป็นเทคโนโลยีที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองหลักๆ แต่อย่างใด และได้รับการสนับสนุนจากแนวร่วมกลุ่มฝ่ายต่อต้าน กลุ่มวิชาชีพ และนักสภาพแรงงานอย่างกว้างขวาง มีการกำหนดว่าคนเหล่านี้จะปกครองร่วมกัน

เป็นเวลา 1 ปีก่อนที่จะมีการเลือกอย่างเสรีเกิดขึ้นเพื่อกำหนดรัฐบาลชุดใหม่

อย่างไรก็ตาม เช่นเดียวกับการทดลองในระบอบประชาธิปไตยของชุดาก่อนหน้านี้ รัฐบาลพลเรือนชุดต่อมาที่ไร้เสถียรภาพก็ไม่สามารถรวมประเทศให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ด้วยความแตกแยกที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ภายในรัฐบาลระหว่างกลุ่มอนุรักษ์นิยมอิสลามและกลุ่มชาตินิยมที่มีอุดมการณ์เอียงซ้ายแนวฆราวาสนิยมในรัฐบาลกองทัพจึงเริ่มแทรกอิทธิพลตัวเองกลับเข้ามาอีกครั้ง จากนั้นกลุ่มนิยมอิสลามสุดโต่งซึ่งไม่สามารถชนะเสียงข้างมากในการเลือกตั้งอย่างเสรีได้จึงหันมาเป็นพันธมิตรกับกองทัพ ในวันที่ 30 มิถุนายน 1989 พันโทโอมาร์ อัลบาเซียร์ เป็นผู้นำการก่อรัฐประหาร โดยสถาปนาสภาสั่งการปฏิวัติ (Revolutionary Command Council หรือ RCC) ระงับการมีพรรคการเมืองต่างๆ และบังคับใช้ประมวลกฎหมายอิสลามกับประเทศ การรัฐประหารตามมาด้วยการกวาดล้างและประหารเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูง สั่งห้ามไม่ให้มีพรรคการเมืองอย่างถาวร รวมไปถึงห้ามไม่ให้มีองค์กรและหนังสือพิมพ์อิสระด้วย นักข่าวชั้นแนวหน้าและผู้นำทางการเมืองถูกจำคุก เมื่อถึงปี 1993 อัลบาเซียร์สามารถยึดรวบอำนาจได้สำเร็จด้วยการแต่งตั้งตนเองเป็นประธานาธิบดี สั่งยุบสภา RCC และเข้ายึดครองอำนาจการบริหารและนิติบัญญัติขององค์กรดังกล่าว

ระบอบปกครองของทหารผสมอิสลามของอัลบาเซียร์นั้นละเอียดถี่ถ้วนกว่าระบอบเทคโนแครตก่อนหน้านี้ในแง่ของการทำลายสถาบันประชาสังคมหลักๆ อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสหภาพแรงงาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการลุกฮือเมื่อปี 1964 และ 1985 แม้จะเป็นเช่นนั้น กลุ่มสนับสนุนประชาธิปไตยอย่างกิรีฟนา (Girifna ภาษาอาหรับแปลว่า “เราเหลือทนแล้ว”) ยังคงดำเนินงานจัดตั้งต่อมาจนถึงทุกวันนี้ นอกเหนือไปจากการกบฏติดอาวุธในภูมิภาคต่างๆ ทางตะวันตกใต้ และตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศในไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ยังมีการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อประชาธิปไตยและภาวะความรับผิดชอบที่มากขึ้นเป็นระยะอีกด้วย

ตาราง 9: ชุดาน, 1985 และ 1989

ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	องค์กรประชาสังคม นักสหภาพแรงงาน
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	เผด็จการ
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การประท้วง การชุมนุม การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะของประชาชน การนัดหยุดงาน
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	ค่อนข้างสูงในช่วงแรกของการลุกฮือ
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	12 เดือนในช่วงแรก ต่อมาอยู่อย่างถาวร
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	12 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	โดยทั่วไปอยู่ในระดับสูง แม้จะมีการจลาจลอยู่บ้าง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	มากกว่า 1 ล้านคน หลักๆ แล้วอยู่ในเมืองหลวงและเมืองใกล้เคียง
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มผู้นับถืออิสลาม บางกลุ่มในกองทัพ
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	วางตัวเป็นกลาง
ลักษณะ/ตำแหน่งของผู้นำการรัฐประหาร	คณะนายพล
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	บังคับให้ประธานาธิบดีลาออก
ระดับของการปราบปราม	รุนแรงก่อนมีการรัฐประหาร และน้อยที่สุดในช่วงรักษาการณ์ และรุนแรงมากหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	เผด็จการถูกปลด
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	มีการเปิดเสรีเกิดขึ้นบ้าง มีการเลือกตั้งเสรีในช่วงแรก และเป็นระบอบอำนาจนิยมอย่างรุนแรงหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	ยังคงตื่นตัวหลังการรัฐประหารในช่วงแรก ส่วนใหญ่ถูกปราบหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2

อียิปต์ กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2011 และกรกฎาคม ค.ศ. 2013

ในช่วงรอยต่อเข้าสู่ศตวรรษใหม่ ความยากจนอย่างสาหัส การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มมากขึ้น เงินเพื่อทะเลუეთან การทุจริตที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน ระบบการศึกษาที่เสื่อมถอยลง และอัตราการตกงานที่สูง ก่อให้เกิดการประท้วงครั้งใหญ่ไปทั่วทั้งประเทศอียิปต์ ระหว่างปี 1998 และ 2010 ประชาชนอียิปต์มากกว่า 2 ล้านคนได้เข้าร่วมการนัดหยุดงาน การประท้วง และการยึดโรงงานมากกว่า 3300 ครั้ง (Franklin, 2010) ประชาชนหลายพันคนเทศกันลงมาบนถนนของกรุงไคโร เมืองอเล็กซานเดรีย และเมืองใหญ่อื่นๆ ทั้งที่ต้องพบกับการโจมตีผู้ประท้วงอย่างโหดร้ายทารุณของตำรวจ การทรมานผู้ถูกกักขังอย่างแพร่หลาย และมาตรการปราบปรามอื่นๆ การเข้าไปนั่งประท้วงในกระทรวงการคลังเมื่อปี 2007 ซึ่งมีแรงงานของเทศบาลเข้าร่วมกว่า 3000 คนถึงที่สุดแล้วได้รับชัยชนะเป็นเงินเดือนที่สูงขึ้นและสิทธิในการก่อตั้งสหภาพอิสระ ในช่วงฤดูใบไม้ร่วงปี 2010 ผู้ใช้แรงงานหลายพันคนผลักดันเข้าไปนั่งประท้วงบริเวณหน้าอาคารรัฐสภาทั้งที่ตำรวจพยายามสลายพวกเขาด้วยกำลัง เมื่อการประท้วงใหญ่ขึ้นรัฐบาลจึงประกาศระงับการแปรรูปวิสาหกิจไว้ไม่ให้มากเกินไป และยอมทำตามข้อเรียกร้องทางเศรษฐกิจอื่นๆ

ช่วงเวลาดังกล่าวพบว่าประชาสังคมของอียิปต์เติบโตขึ้นอย่างมาก โดยมีการนัดหยุดงานเพิ่มมากขึ้น และมีการประท้วงขนาดย่อมแต่ก็ขยายใหญ่ขึ้นทุกที่ด้วยการนำของกลุ่มเยาวชนสนับสนุนประชาธิปไตยแบบฆราวาสนิยมต่างๆ เช่น กลุ่มเคฟายา (แปลว่า “พอกันที!”) และขบวนการ 6 เมษายน (ชื่อมาจากการนัดหยุดงานทั่วประเทศและการประท้วงในวันดังกล่าวของปี 2008) เมื่อถึงปลายปี 2010 ความไม่พอใจต่อมูบารัคถูกผลักดันด้วยการปราบปรามของรัฐบาลที่เพิ่มขึ้นทุกที่ การฆาตกรรมบล็อกเกอร์ที่มีชื่อเสียงโดยตำรวจเนื่องจากเปิดโปงการคอร์รัปชันของรัฐบาล สภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ลง การเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาที่มีการโกงอย่างโจ่งแจ้ง และส่วนเกี่ยวข้องของกองกำลังความมั่นคงในเหตุระเบิดโบสถ์ ซึ่งดูเหมือนว่าจะถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มความตึงเครียดระหว่างนิกายต่างๆ นักกิจกรรมบางคนเชื่อว่าความรู้สึกของประชาชนในการต่อต้านรัฐบาลฝังรากลึกและแพร่หลายมากพอจนทำให้ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้จริง การลุกฮือที่ประสบความสำเร็จในตูนิเซีย ซึ่งนำไปสู่การล่มสลายของรัฐบาลของเบน อาลี ในวันที่ 14 มกราคม 2011 ทำให้ประชาชนอียิปต์เชื่อว่าการลุกฮือในลักษณะเดียวกันอาจประสบความสำเร็จในประเทศของตนเองเช่นเดียวกัน

การต่อต้าน

การประท้วงกำหนดนัดกันในวันที่ 25 มกราคม 2011 ซึ่งเป็นวันหยุดประจำชาติเพื่อให้เกียรติแก่ตำรวจอียิปต์ (ซึ่งมีชื่อเสียงด้านความโหดร้ายทารุณและการทุจริตฉ้อฉล) ผู้ชนนับร้อยเดินขบวนไปยังสถานที่นัดหมายเริ่มขยายใหญ่ขึ้นตามตรอกซอกต่างๆ ของกรุงไคโร และเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละแยก เมื่อพวกเขาไปถึงจัตุรัสทahrir พวกเขามีจำนวนกว่าหลายหมื่นคน โดยมีผู้ชนอีกหลายแสนคนตามมาสมทบในวันต่อๆ มา ภาพลักษณะเดียวกันเกิดขึ้นตามที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เมื่อประชาชนหลายล้านคนออกมาตามท้องถนนของเมืองหลักๆ ส่วนใหญ่ของอียิปต์ (โปรดดูตาราง 10 หน้า 65) ตำรวจตอบโต้ด้วยความโหดร้ายทารุณ แต่ผู้ประท้วงก็ยังคงปักหลักอยู่ที่จัตุรัสทahrir ในกรุงไคโรและสถานที่สำคัญแห่งอื่นๆ ของประเทศ

ในวันที่ 17 มกราคม รัฐบาลทำการระงับบริการอินเทอร์เน็ตและโทรศัพท์มือถือเกือบทั้งหมด แต่ผู้ชนก็ยังขยายตัวขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าส่วนใหญ่จะชุมนุมสันติ แต่ก็มีการจลาจล การปล้นสะดม และการทำลายอาคารบ้านเรือนบ้างเช่นกัน ในวันที่ 28 มกราคม สำนักงานต่างๆ ของพรรคประชาธิปไตยแห่งชาติ (National Democratic Party) ซึ่งปกครองประเทศอยู่ถูกเผาทำลาย สิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ขณะนั้นคือการปฏิวัติอย่างเต็มรูปแบบ ตำรวจรับมือไม่ไหว และถอนตัวขณะเดียวที่กองทัพถูกเรียกเข้ามาเพื่อพยายามรักษาความสงบเรียบร้อย ในตอนแรก รัฐบาลพยายามเอาใจผู้ประท้วงด้วยการปฏิรูปในประเด็นต่างๆ ที่ไม่สำคัญ มุบารัคทำการแต่งตั้งรองประธานาธิบดีและปรับคณะรัฐมนตรี สามวันต่อมา เขาประกาศว่าจะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งอีกและลูกชายของเขาจะไม่สืบทอดอำนาจต่อจากเขา มุบารัคยังประกาศด้วยว่าเขาจะแก้รัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม ถึงจุดนี้แล้ว ดูเหมือนจะไม่มีอะไรที่สามารถทำให้ผู้ประท้วงพอใจได้นอกจากการล่มสลายของรัฐบาล ผู้ชนขยายตัวกลายเป็นผู้มีเข้าร่วมหลายล้านคนตามเมืองต่างๆ ทั่วทั้งประเทศโดยประชาชนชาวอียิปต์กว่า 12 ล้านคนอยู่บนท้องถนนเพื่อเรียกร้องให้มุบารัคลาออก ในกรุงไคโร เมืองอเล็กซานเดรีย และที่อื่นๆ รัฐบาลมุบารัคปล่อยอันธพาลของตนออกมาเพื่อโจมตีผู้ประท้วง นักข่าว และคนอื่นๆ พลซุ่มยิงของรัฐบาลลอบยิงผู้ประท้วงนับร้อยคนที่ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ความรุนแรง จากที่ตำรวจอยู่ในสภาพปั่นป่วนหลังมีการปล่อยตัวอาชญากรออกจากคุกมาเป็นจำนวนมาก ดูเหมือนว่ารัฐบาลจะตั้งใจสร้างความโกลาหลให้มากพอเพื่อให้ประชาชนอียิปต์เรียกร้องให้รัฐบาลเข้าปราบปรามอย่างเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม ณ ตอนนั้นมียอดตัวเลขผู้เสียชีวิตสูงถึงเกือบ 1,000 คนแล้ว และเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากนานาชาติก็เพิ่มสูงขึ้น รวมถึงสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้สนับสนุนต่างชาติที่สำคัญของมุบารัคด้วย แม้จะลังเลในตอนแรก แต่รัฐบาลโอบามาก็เริ่มผลักดันอย่างเงียบๆ ให้นำนางัดัดการลงจากอำนาจ

รัฐประหารและหลังเหตุการณ์

เนื่องจากการลุกฮือที่ขยายตัวขึ้นอาจไม่เพียงแค่วุ่นวายได้ในช่วงเวลานั้น แต่ยังท้าทายบทบาทนำของกองทัพในประเทศด้วย นายพลอียิปต์จึงบังคับให้มุบารัคลาออกได้สำเร็จในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ และก่อตั้งรัฐบาลทหารชั่วคราวขึ้น โดยใช้ชื่อว่าคณะเหล่าทัพสูงสุด (the Supreme Council of the Armed Forces) ในช่วง 6 เดือนต่อมา การประท้วงขนาดเล็กลงมายังคงดำเนินต่อไปในจัตุรัสทาห์รีร์และที่อื่นๆ เพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นสาระสำคัญมากขึ้น จนกระทั่งกองทัพปราบปรามในเดือนสิงหาคม 2011 การประท้วงเพื่อประชาธิปไตยรอบใหม่ในเดือนพฤศจิกายนก็ถูกกำราบอย่างโหดร้ายทารุณเช่นกัน

ทั้งที่เป็นเช่นนี้ เสรีภาพสื่อและเสรีภาพพลเมืองที่เพิ่มขึ้น ที่มาพร้อมกับการเลือกตั้งรัฐสภาและประธานาธิบดีที่กำลังจะเกิดขึ้น ก็ให้ความหวังแก่ประชาชนชาวอียิปต์หลายคนว่าประชาธิปไตยที่แท้จริงจะมาถึงในที่สุด การเลือกตั้งประธานาธิบดีปี 2012 ในรอบแรกปรากฏออกมาว่ากลุ่มผู้สมัครที่เป็นประชาธิปไตยและฆราวาสนิยมได้เสียงข้างมากอยู่เล็กน้อย ผู้สมัครสองอันดับแรกเป็นตัวแทนของกองทัพและกลุ่มภราดรภาพมุสลิม (อิกวาน) จากมุมมองของกลุ่มผู้นำของการลุกฮือเพื่อประชาธิปไตย นี่เป็นผลการเลือกตั้งที่เลวร้ายที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ มุฮัมมัด มุรซี ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากกลุ่มอิกวาน ได้เป็นประธานาธิบดีหลังชนะในการลงคะแนนรอบที่ 2 ไปอย่างฉิวเฉียด

มุรซี ซึ่งเป็นอนุรักษนิยมเคร่งศาสนา ไม่เปิดให้คนที่ไม่นับถือศาสนาอิสลามเข้ามาเป็นคณะรัฐมนตรี

และพิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นประธานาธิบดีที่ไม่ได้มีความสามารถหรือเป็นที่นิยมมากนัก ในเดือนพฤศจิกายน 2012 คำสั่งประธานาธิบดีที่ให้อำนาจพิเศษแก่ตัวเองถูกมองว่าเป็นการฉกฉวยอำนาจในแบบของเผด็จการ (Beaumont, 2013) แม้ผู้ปกป้องเขาจะเถียงว่าคำสั่งดังกล่าวมีลักษณะชั่วคราวและถูกออกแบบมาเพื่อเพิ่มระดับความเป็นใหญ่ของพลเมืองเหนือกองทัพและตุลาการที่ทุจริต ประชาชนชาวอียิปต์เริ่มออกมาบนท้องถนนอีกครั้งเพื่อเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งใหม่ โดยได้รับการส่งเสริมอย่างกองทัพอย่างลับๆ เมื่อมูรซีปฏิเสธ พวกเขาจึงเรียกร้องให้ขับไล่เขาออกจากตำแหน่ง

เมื่อถึงเดือนกรกฎาคม 2013 ความโกรธของประชาชนที่มีต่อมูรซีส่งผลให้กองทัพถอดถอนเขาด้วยการรัฐประหาร เขาเพิ่งเป็นประธานาธิบดีได้เพียง 1 ปีเท่านั้น กองทัพพูดถึงขนาดของการประท้วงเกินจริงจนน่าเกลียด โดยอ้างว่ามีจำนวนถึง 33 ล้านคน ซึ่งสูงกว่ากระทั่งการประท้วงต่อต้านมูบารัค อย่างไรก็ตาม ในการประท้วงใหญ่ 20 แห่งทั่วทั้งอียิปต์ตั้งแต่วันที่ 30 มิถุนายนถึง 3 กรกฎาคม ตัวเลขประมาณการที่มาจากการใช้วิธีวิทยาในการวัดขนาดฝูงชนแบบมาตรฐานระบุว่าอย่างมากแล้วน่าจะอยู่ที่ระหว่าง 2-3 ล้านคน (la Septième Wilaya, 2013) ตัวเลขโพลล์ที่น่าเชื่อถือที่สุดแสดงให้เห็นว่า แม้จะมีความไม่พอใจเพิ่มมากขึ้น แต่มูรซีก็ยังได้รับการสนับสนุนมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์อยู่เล็กน้อยก่อนการรัฐประหาร (Pew Research Center, 2013) และแม้แต่หลังจากที่สื่อออกมาระบุว่าโศกนาฏกรรมหลังการรัฐประหาร เขาก็ยังคงได้รับคะแนนการสนับสนุนอยู่มากกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ (Zogby Research Services, 2013)

จากนั้นการปราบปรามอย่างโหดร้ายก็ตามมา ผู้สนับสนุนกลุ่มภราดรภาพมุสลิมกว่า 1000 คนถูกสังหารหมู่ ขณะที่เข้าร่วมการนั่งประท้วงยึดพื้นที่อย่างสันติในเดือนต่อมา กลุ่มพลังฝ่ายประชาธิปไตยถูกปราบปรามไปพร้อมกับกลุ่มภราดรภาพและผู้นิยมอิสลามอื่นๆ เช่นกัน ผู้นำการลุกฮือของพลเมืองปี 2011 เพื่อขับไล่มูบารัคหลายคนที่มีอุดมการณ์เอียงซ้ายและเป็นฆราวาสนิยมถูกนำไปอยู่ในเรือนจำ การเลือกตั้งในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2014 ซึ่งถูกวิจารณ์อย่างกว้างขวางว่าทั้งไม่เสรีและไม่เป็นธรรม ส่งผลให้พลเอกอับเดล ฟัตตาห์ อัล ซีซี ซึ่งเป็นผู้บัญชาการที่สั่งการรัฐประหารได้รับเลือกตั้ง อัล ซีซีสั่งห้ามไม่ให้มีการประท้วงและสั่งแบนกลุ่มสนับสนุนประชาธิปไตยที่เคยมีบทบาทนำการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านมูบารัคด้วย

ตั้งแต่การรัฐประหารเป็นต้นมา รัฐบาลที่นำโดยทหารได้ฆ่าผู้ประท้วงไปแล้ว 2000 คนและจับกุมประชาชนไปแล้วหลายหมื่นคน (Dunne and Williamson, 2014) พวกเขาใช้ตรวนสิทธิทางการเมืองอย่างร้ายแรงและสั่งปิดสื่อของฝ่ายต่อต้านด้วย (Youssef, 2013) การ “เลือกตั้ง” ภายใต้ระบอบทหารเป็นการจัดฉากหลอกลวงทั้งหมด เนื่องจากพวกเขาสั่งแบนหรือไม่เช่นนั้นก็ทำลายแต่คู่แข่งทางการเมืองที่สำคัญ (Kirkpatrick, 2014) ขณะที่รัฐธรรมนูญปี 2012 ซึ่งสนับสนุนโดยกลุ่มอิกวาน แม้จะไม่สมบูรณ์แบบแต่มีการปูรากฐานให้กับระบอบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญที่เข้ามาแทนที่ซึ่งผลักดันโดยคณะรัฐบาลทหารในปี 2014 บัญญัติบทบาทของกองทัพอียิปต์ให้เป็นตัวแสดงทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดของประเทศ

รัฐประหารปี 2011 เป็นปฏิกิริยาเพื่อตั้งรับกระแสการประท้วงขนาดใหญ่ของมวลมหาประชาชน ซึ่งเคยทำให้ประเทศไม่สามารถปกครองได้และเป็นภัยคุกคามต่ออำนาจนำดั้งเดิมของกองทัพ มูบารัคคงถูกบังคับให้ลงจากอำนาจแทบแน่นอนอยู่แล้ว ต่อให้ทหารไม่ชิงลงมือก็ตาม ตรงกันข้าม แม้กระแสประชาชนที่ออกมาต่อต้านมูรซีจะแข็งแกร่งและกว้างขวาง แต่กองทัพเองก็มีบทบาทเชิงรุกในการส่งเสริมการประท้วง กองทัพได้ทำการยึดอำนาจทั้งที่รัฐบาลของกลุ่มอิกวานซึ่งได้รับการเลือกตั้งมาตามระบอบประชาธิปไตยยังคงมีฐานเสียงสนับสนุนขนาดใหญ่

จากประชาชน เผชิญกับผู้ประท้วงต่อต้านจำนวนน้อยกว่าครั้งก่อน และอาจยังสามารถอยู่ในอำนาจต่อไปได้แม้จะมีการประท้วงก็ตาม การยึดอำนาจครั้งที่ 2 ของทหารจึงเป็นการรัฐประหารแบบคลาสสิกมากกว่า ซึ่งเรื่องนี้ประจักษ์ชัดเมื่อผู้นำการรัฐประหารเริ่มปราบปรามไม่เพียงแต่ฝ่ายตรงข้ามที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น แต่รวมถึงกลุ่มสนับสนุนประชาธิปไตยแบบฆราวาสนิยมด้วยเพื่อสถาปนาระบอบอำนาจนิยมของตนเอง

ประชาชนอียิปต์จำนวนมาเห็นดีเห็นงามกับระบอบอำนาจนิยมใหม่และสนับสนุนระบอบของซีซี ที่เป็นเช่นนี้เพราะปัจจัย 2 ข้อหลักๆ ปัจจัยแรกคือการต่อต้านกลุ่มภราดรภาพมุสลิมและกลุ่มอิสลามที่สุดโต่งกว่า และปัจจัยที่สองคือความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบเชิงลบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการประท้วงและความระส่ำระสายทางการเมืองหลายปีติดต่อกัน อย่างไรก็ตาม ความไม่พอใจกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต่อต้านทั้งระบอบเผด็จการแบบอิสลามและแบบทหาร พวกเขาต้องการเสรีภาพและความยุติธรรมทางสังคมมากกว่าที่เป็นอยู่ และมีความตระหนักรู้เกี่ยวกับพลังของปฏิบัติไร้ความรุนแรงเชิงยุทธศาสตร์ขนาดใหญ่ในการโค่นล้มระบอบเผด็จการ

ตาราง 10: อียิปต์, 2011 และ 2013

ตัวแสดงหลักในการขัดขึ้นของพลเมือง	กลุ่มประชาสังคมแบบฆราวาสนิยม
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	เผด็จการ
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขัดขึ้นของพลเมือง	การประท้วง การชุมนุม การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะของประชาชน การนัดหยุดงาน
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	ค่อนข้างสูงในช่วงแรกของการลุกฮือ
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	14 เดือนในช่วงแรก จากนั้นอยู่อย่างถาวร
ระยะเวลาการขัดขึ้นของพลเมือง	18 วัน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	ปานกลาง มีการจลาจลอยู่บ้าง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายล้านคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	กลุ่มวิชาชีพ สหภาพแรงงาน กลุ่มผู้นับถืออิสลาม และบางกลุ่มในกองทัพ
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	ปะปนกัน
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	คณะนายพล
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	บังคับให้ประธานาธิบดีลาออก
ระดับของการปราบปราม	รุนแรงก่อนมีการรัฐประหาร ปานกลางในช่วงรักษาการณ์ และรุนแรงมากหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	เผด็จการถูกปลดและจำคุก
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขัดขึ้นของพลเมือง	มีการเปิดเสรีเกิดขึ้นบ้าง มีการเลือกตั้งเสรีในช่วงแรก และเป็นระบอบอำนาจนิยมอย่างรุนแรงหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	ยังคงตื่นตัวหลังการรัฐประหารในช่วงแรก ส่วนใหญ่ถูกปราบหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2

ชูดานและอียิปต์: เปรียบเทียบและสรุป

แม้กรณีทั้งสองจะเป็นรัฐเพื่อนบ้านที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอาหรับและมุสลิมเหมือนกัน แต่ก็มี ความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างอียิปต์ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่า ระดับการพัฒนาสูงกว่า และประชากรเป็นเนื้อเดียวกันมากกว่า และประเทศเพื่อนบ้านที่ติดทางใต้ของอียิปต์ซึ่งยากจนและมีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์ นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังมีความแตกต่างในด้านกระบวนการที่นำไปสู่ความล้มเหลวในการรักษาความก้าวหน้าทาง ประชาธิปไตย ซึ่งได้มาจากการลุกฮือแบบไม่ใช้ความรุนแรงในช่วงแรก การตัดสินใจของกองทัพชูดานเพื่อถอดถอนนิ เเมริมีแรงจูงใจมาจากการรับรู้ระดับของความแปลกแยกในประชาชนทั่วไป ซึ่งนำไปสู่การต่อต้านชัดเจนของพลเมือง ขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม พวกเขาไม่ได้วางแผนที่จะส่งมอบอำนาจการควบคุมให้แก่พลเรือน จนกระทั่งการประท้วง อย่างต่อเนื่องบีบบังคับให้พวกเขาทำเช่นนั้น

ในช่วงสี่ปีต่อมา พวกเขาได้เห็นแล้วว่ารัฐบาลพลเรือนที่ แบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่าประสบปัญหาในการปกครองอย่างไร แนวโน้ม ของเรื่องนี้เลวร้ายลงจากการที่สหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ ล้มเหลวในการสนับสนุนแนวร่วมประชาธิปไตยที่มีความคิดเป็น ตัวของตัวเองมากกว่า ซึ่งกำลังต่อสู้กับปัญหาทางเศรษฐกิจที่รุนแรงและ เป็นมรดกตกทอดมาจากรัฐบาลก่อน การสนับสนุนจากกลุ่มพลเรือน ผู้นำถืออิสลามแบบอนุรักษนิยมเปิดทางให้กลุ่มเจ้าหน้าที่อิสลาม สุดโต่งได้รับการสนับสนุนมากพอในการยึดอำนาจ

ทั้งที่เคยปฏิบัติหน้าที่เป็นนายพลและหัวหน้ากองทัพอากาศของอียิปต์ มุบารัคกลับสูญเสียการสนับสนุน จากกองทัพมากขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงปีท้ายๆ ของเขา โดยเฉพาะตั้งแต่ตอนที่เขาเริ่มพยายามผลักดันให้ลูกชายที่ ไม่ใช่ทหารเป็นผู้สืบทอดของตนเอง ดังนั้น กองทัพจึงไม่ลังเลที่จะบังคับให้เขาลาออกในช่วงที่มีการประท้วงใหญ่และ ช่วงที่สหรัฐอเมริกาถอนการสนับสนุน กลุ่มเพื่อประชาธิปไตยที่สนับสนุนการประท้วงส่วนใหญ่ต้องการเปิดทาง ให้กองทัพเข้ามายึดอำนาจหลังการโค่นล้มมุบารัค ที่เป็นเช่นนี้เพราะปัจจัยสองอย่างหลักๆ รวมกัน ปัจจัยแรกคือ ความไร้เดียงสาที่มีอยู่อย่างแพร่หลายต่อเจตนาของกองทัพ และปัจจัยที่สองคือความเคารพอย่างมากต่อกองทัพ อียิปต์ที่ย้อนกลับไปถึงสมัยนัสเซอร์และขบวนการเจ้าหน้าที่ปลดแอกที่มีส่วนร่วมกับการปฏิวัติในปี 1952 ความกังวลเกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของกลุ่มภราดรภาพมุสลิมซึ่งมีอุดมการณ์อนุรักษนิยม และกลุ่มชาลาฟิสต์ สุดโต่งต่างๆ ซึ่งมีการจัดตั้งและได้รับการสนับสนุนทางการเงินดีกว่ากลุ่มประชาธิปไตยแบบฆราวาสนิยม ส่งผล ให้หลายคนเชื่อว่าการเป็นพันธมิตรกับกองทัพแบบฆราวาสเป็นหนทางเดียวในการหยุดยั้งไม่ให้อียิปต์ตกอยู่ใต้การ ยึดครองของอิสลาม เมื่อกองทัพสถาปนาอำนาจของตนเองและเริ่มปราบปรามผู้สนับสนุนประชาธิปไตยแบบฆราวาส มั่นก็สายไปแล้ว

ในทั้งชูดานและอียิปต์ กองทัพสามารถรวบอำนาจเอาไว้ได้เนื่องจากความอ่อนแอและความแตกแยกระหว่าง กลุ่มผู้นำทางการเมืองของฝ่ายพลเรือน อีกปัจจัยหนึ่งคือเสียงข้างน้อยที่มีนัยสำคัญในทั้งสองประเทศซึ่งหนีภัยหนาย จากปัญหาเศรษฐกิจและอื่นๆ ที่เกิดจากความระส่ำระสายทางการเมืองที่ยาวนานหลายปี ต้องการรัฐบาลเผด็จการ

กองทัพชูดานเดิมทีแล้วไม่ได้วางแผน จะส่งมอบอำนาจการควบคุมให้แก่ พลเรือน จนกระทั่งการประท้วงอย่าง ต่อเนื่องบีบบังคับให้พวกเขาทำเช่นนั้น

ที่เข้มแข็งมากกว่ารัฐบาลประชาธิปไตยที่อ่อนแอ ความล้มเหลวที่สหรัฐอเมริกาและประเทศพันธมิตรอื่นๆ ไม่สนับสนุนกลุ่มพลังฝ่ายประชาธิปไตยอย่างสมอตันเสมอปลายกว่านี้ยังช่วยให้กองทัพเป็นฝ่ายได้เปรียบมากขึ้นในการฟื้นคืนระบอบอำนาจของตนเองด้วย

ปัญหาหลักๆ ในชุดานคือความแตกแยกในฝ่ายต่อต้าน โดยเฉพาะระหว่างฝ่ายขวาวาสนิยมและฝ่ายอิสลาม ซึ่งถูกซ้ำเติมจากความแตกแยกทางชาติพันธุ์ของประเทศ ในกรณีของอียิปต์ ปัญหาคือความไม่เป็นที่นิยมของรัฐบาลภายใต้การควบคุมของกลุ่มภราดรภาพมุสลิมและความไร้เดียงสาของกลุ่มสนับสนุนประชาธิปไตยที่ไปหลงเชื่อกองทัพ ทำให้ระบอบอำนาจนิยมถูกบังคับนำกลับมาอีกครั้ง ในทั้งสองกรณี แม้จะใช้ประโยชน์จากการต่อต้านขัดขืนของพลเมืองและเอาชนะโอกาสฝ่ายแพ้มากมายได้อย่างน่าประทับใจ ส่วนที่ยังเป็นประเด็นคือความล้มเหลวทางการเมืองหลังการลุกฮือที่ส่วนใหญ่ไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งทำลายโอกาสทางประชาธิปไตยที่เปิดขึ้นเพียงชั่วคราว

6. การขัดขืนของพลเมืองที่ต่อต้านการรัฐประหารแล้วไม่สำเร็จ

ฮอนดูรัส ค.ศ. 2009

ในส่วนนี้จะเป็นการสำรวจ 2 กรณีศึกษา ได้แก่ ฮอนดูรัสและหมู่เกาะมัลดีฟส์ในสถานการณ์แบบที่ 6 (โปรดดูหน้า 16) ซึ่งเป็นกรณีที่มีการขัดขืนของพลเมืองต่อต้านรัฐประหารแล้วไม่ประสบความสำเร็จ ฮอนดูรัสได้ก้าวพ้นออกจากระบอบเผด็จการทหารเมื่อทศวรรษที่ 1980 หลังจากอยู่ในระบอบดังกล่าวมาหลายสิบปี เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วไม่ต้องเจอกับสงครามกลางเมืองเหมือนในประเทศเพื่อนบ้าน ฮอนดูรัสจึงสามารถจัดเลือกตั้งแข่งขันกันได้อย่างสม่ำเสมอ มีสื่อที่เสรีโดยเปรียบเทียบ และขบวนการประชาสังคมที่พลิบาน แม้ว่ารัฐบาลส่วนใหญ่ของฮอนดูรัสมีมาก่อนข้างเป็นอนุรักษ์นิยมในเชิงนโยบายและมีผู้นำประเทศเป็นพวกพ้องของคนรวยก็ตาม

แม้ว่ามานูเอล เซลายา ซึ่งได้รับการเลือกตั้งในปี 2005 จะเป็นเจ้าของธุรกิจตัดไม้และฟาร์มปศุสัตว์ที่ร่ำรวยและสังกัดพรรคเสรีนิยมที่มีอุดมการณ์สายกลาง แต่เขาก็ปรับรัฐบาลของเขาให้มีอุดมการณ์แบบซ้ายมากขึ้นในช่วง 4 ปีที่เขาดำรงตำแหน่ง ในสมัยของเขา เขาได้เพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ จัดให้มีอาหารเที่ยงฟรีสำหรับโรงเรียนและนมฟรีสำหรับเด็ก เบี้ยสำหรับคนชรา เพิ่มทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน สร้างโรงเรียนใหม่ อุดหนุนระบบคมนาคมสาธารณะ รวมถึงโครงการสวัสดิการสังคมอื่นๆ ด้วย แม้ว่าในสิ่งเหล่านี้จะไม่มีส่วนใดเป็นการเปลี่ยนแปลงระดับรากฐานเป็นพิเศษ แต่มันกลับรบกวนจิตใจของชนชั้นนำทางทหารและชนชั้นนำทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวยของประเทศ

สิ่งที่น่ากลัวยิ่งกว่าคือเซลายาพยายามจัดตั้งสมัชชาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญใหม่แทนฉบับปี 1982 ซึ่งเขียนขึ้นในช่วงเวลาที่มีมรดกภายใต้ระบอบของโปลิการ์โป ปาส การ์เซีย เผด็จการทหารซึ่งได้รับการหนุนหลังจากสหรัฐอเมริกา ประชามติแบบไม่มีผลผูกมัดเพื่อรับฟังความเห็นว่าการมีสมัชชาร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่ถูกกำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 28 มิถุนายน 2009 แต่ต้องถูกยกเลิกไปเมื่อกองทัพก่อการยึดอำนาจ ปีให้เซลายาต้องลี้ภัย และแต่งตั้งให้ประธานรัฐสภาโรแบร์โต มิเชลเลตติเป็นประธานาธิบดี

การต่อต้าน

ทันใดนั้น ผู้ประท้วงหลายพันคนก็ออกมาตามท้องถนนในกรุงเตกูซิกัลปาซึ่งเป็นเมืองหลวงและเมืองอื่นๆ หลังจากกองทัพประกาศคำสั่งเคอร์ฟิวและข้อห้ามต่างๆ เกี่ยวกับสื่อและการประท้วงในที่สาธารณะ การประท้วงและการนัดหยุดงานแพร่กระจายไปทั่วทั้งประเทศ (โปรดดูตาราง 11 หน้า 71) ในระดับระหว่างประเทศ สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติและองค์การนาารัฐอเมริกันออกมาประณามการก่อรัฐประหาร ขณะที่รัฐบาลต่างชาติอื่นๆ ก็เริ่มเรียกเอกอัครราชทูตของตนกลับประเทศ ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2009 ประชาชนประมาณ 100,000 คนออกมาประท้วงในกรุงเตกูซิกัลปา การประท้วงยังคงดำเนินต่อไปในเมืองหลวงในวันถัดมา เช่นเดียวกับที่เมืองซานเปโดรซูลา ตาลันกา ลาเซบา เอลโพรเกรสโซ โซลูเตกา และเมืองอื่นๆ

หลังการรัฐประหาร ประชาชนฮอนดูรัสจากหลากหลายภาคส่วนของสังคมออกมารวมตัวกันบนท้องถนนของกรุงเตกูซิกัลปาและที่อื่นๆ เป็นประจำทุกวัน เพื่อเรียกร้องให้นารัฐบาลจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยกลับคืนมา ซึ่งในกรณีส่วนใหญ่แล้วต้องพบกับแก๊สน้ำตาและไม้ตะบอง นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยหลายสิบคนถูกสังหารในช่วงสัปดาห์แรกๆ แต่แทนที่จะปล่อยให้การลอบสังหารเหล่านี้สร้างความตื่นตระหนกและนำไปสู่การยอมจำนนของประชาชน ฝ่ายต่อต้านได้เปลี่ยนงานศพของกลุ่มผู้เสียชีวิตให้เป็นการประชุมทางการเมือง ความยินยัยดของพวกเขาก่อให้เกิดคำถามทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับการอ้างความชอบธรรมต่างๆ ของรัฐบาล

**ปฏิบัติการต่อต้านอย่างมุ่งมั่นและ
ห้าวหาญบีบบังคับให้รัฐบาลชั่วคราว
ต้องพยายามปราบปรามอย่างมุ่งมั่น
และเปิดโปงให้เห็นความเสแสร้งของ
รัฐบาลทหารที่อ้างว่าเจตนาดี**

ขบวนการต่อต้านของฮอนดูรัสประกอบด้วยกลุ่มคนเปกัันของนักสหภาพแรงงาน ชาวนาจากชนบท ชาวฮอนดูรัสเชื้อสายแอฟริกัน ครู เภมินิสต์ นักศึกษา และอื่นๆ นอกจากการยืนยันสิทธิของประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งในการกลับคืนสู่ตำแหน่งแล้ว พวกเขายังมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการสร้างสังคมให้เป็นธรรมมากขึ้นด้วย ก่อนการรัฐประหารในฮอนดูรัสไม่เคยมีการรวมพลังในระดับประเทศที่ยาวนานเกิน 1 สัปดาห์ ที่นานเกิน 4 เดือนยังไม่เคยเกิดขึ้นเลย

เซลายาที่ถูกบังคับให้ลี้ภัยประกาศว่าเขาจะพยายามกลับมายังประเทศฮอนดูรัสเพื่อทวงคืนความเป็นประธานาธิบดีของเขา และเรียกร้องให้ผู้สนับสนุนดำรงความเป็นสันติวิธีเอาไว้ โดยกล่าวว่า “อย่านำอาวุธออกมาทำในสิ่งที่ผมเชื่อมาเสมอ นั่นคือการใช้ความรุนแรง ปล่อยให้พวกเขาเป็นฝ่ายที่ใช้ความรุนแรง อาวุธ และการปราบปราม” (Weissert, 2009) ประชาชนหลายหมื่นคนเดินทางมาที่สนามบินเพื่อต้อนรับเซลายาขณะที่เขากำลังพยายามเดินทางกลับจากการลี้ภัย อย่างไรก็ตาม กองทัพได้สกัดทางขึ้นลงเครื่องบินเพื่อป้องกันไม่ให้เครื่องบินลงจอดได้ และโจมตีผู้ประท้วงอย่างทารุณ ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตจำนวน 2 ราย มีผู้ถูกจับกุมเกิน 600 คน

ขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านโดยไม่ใช้ความรุนแรงที่ยังคงดำเนินต่อไปอย่างต่อเนื่องสามารถยับยั้งรัฐบาลชั่วคราวที่ก่อตั้งขึ้นหลังการรัฐประหารในวันที่ 28 มิถุนายนไม่ให้ยึดอำนาจได้อย่างสมบูรณ์ในช่วงแรก การประท้วงต่างๆ ยังคงดำเนินต่อไปทั่วประเทศพร้อมกับการปิดทางด่วนที่สำคัญ แม้ขบวนการยังขาดการจัดกระบวนอย่างเป็นระบบและความชัดเจนทางยุทธศาสตร์ แต่ปฏิบัติการต่อต้านอย่างมุ่งมั่นและห้าวหาญก็บีบบังคับให้รัฐบาลชั่วคราว

ต้องพยายามปราบปรามอย่างทะลือทะล่า และเปิดโปงให้เห็นความเสแสร้งของรัฐบาลทหารที่อ้างว่าเจตนาดี การต่อต้านเพียงแค่อำรงอยู่ต่อไป ก็สามารถหยุดยั้งไม่ให้ประเทศเกิดความรู้สึกปกติขึ้นซ้ำขึ้นได้ ความสับสนอลหม่าน ในกิจกรรมทางการเมืองก่อให้เกิดข้อเสนอนี้ประนีประนอมจำนวนหนึ่ง

ในวันที่ 21 กันยายน เซลาเยาแอบกลับเข้ามาในประเทศและสามารถขอหลบภัยในสถานทูตบราซิลได้สำเร็จ ทำให้ขบวนการเพื่อประชาธิปไตยฟื้นคืนชีวิตกลับมาอีกครั้ง รัฐบาลของมิเชลเลเตตเกิดอาการตื่นตระหนกในช่วงแรก และระงับสิทธิพลเมืองขั้นพื้นฐาน สั่งปิดสถานวิทยุและโทรทัศน์ของฝ่ายต่อต้าน และประกาศเคอร์ฟิวตลอด 24 ชั่วโมง การหยุดชะงักครั้งนี้ส่งผลให้แรงสนับสนุนจากประชาคมธุรกิจต่อรัฐบาลโดยพฤตินัยชุดนี้เสื่อมถอยลง กระทรวงต่างประเทศในยุคนักของโอบามา ซึ่งยังคงค่อนข้างเหนียวแน่นในการกดดันเผด็จการจนถึงจุดนั้นเริ่มผลักดันมากขึ้นให้เกิดข้อตกลง แม้จะมีข้อยกเว้นเป็นการก่อกวนขนาดเล็กเกิดขึ้นบ้าง ขบวนการเคลื่อนไหวโดยส่วนใหญ่ยังคงรักษาวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง ทั้งที่ถูกขู่เหยี่ยงอย่างหนักจากตำรวจและทหารที่รับใช้รัฐบาลชั่วคราว ขบวนการก็ยังคงตระหนักว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธถือเป็นสิ่งที่เปล่าประโยชน์และจะส่งผลตรงกันข้ามกับผลลัพธ์ที่หวังไว้อย่างสิ้นเชิง

ในวันที่ 30 ตุลาคม มีการบรรลุข้อตกลงว่าเซลาเยาจะได้รับอนุญาตให้กลับคืนสู่อำนาจชั่วคราวระหว่างรอการเลือกตั้ง โดยเขาจะไม่ลงเป็นผู้สมัคร แต่คณะเผด็จการก็ไม่ปฏิบัติตามสัญญาและจัดการเลือกตั้งระดับชาติในวันที่ 30 พฤศจิกายน ขณะที่ประเทศลาตินอเมริกาส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการจัดเลือกตั้งขณะที่การลิดรอนสิทธิพลเมืองยังคงอยู่ ประเทศโคลอมเบีย และรัฐบาลอนุรักษนิยมของประเทศอื่นๆ ดูเหมือนจะยอมรับการเลือกตั้งดังกล่าวด้วยความเต็มใจ เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา

การเลือกตั้งที่จัดขึ้นภายใต้การปกครองของทหารและถูกทำให้ต่างปร้อยโดยความรุนแรงและการปิดสื่อ (Weisbrot, 2009) แทบไม่มีความเสรีหรือเป็นธรรมเหลืออยู่เลย (Vickers, 2009) สหภาพประชาชาติอเมริกาใต้ (UNASUR) ประกาศว่าจะไม่ยอมรับการเลือกตั้งที่จัดขึ้นภายใต้รัฐบาลโดยพฤตินัยชุดดังกล่าว องค์การนานารัฐอเมริกันได้ร่างมติเพื่อปฏิเสธการยอมรับผลเลือกตั้งฮอนดูรัสที่จัดขึ้นภายใต้ระบอบเผด็จการ แต่สหรัฐอเมริกากลับขัดขวางไม่ให้มติดังกล่าวถูกนำมาใช้ ผู้สมัครเลือกตั้งจากฝ่ายอนุรักษนิยมที่สนับสนุนการรัฐประหารชนะการเลือกตั้งโดยจำนวนผู้มาใช้สิทธิ์ลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งน้อยกว่า 50 เปอร์เซ็นต์

กลุ่มผู้ประท้วง ณ สถานที่แห่งหนึ่งที่ไม่ถูกเปิดเผยในฮอนดูรัส 29 มิถุนายน 2009
ที่มา: ผู้ใช้ Flickr ยามิล กอนซาเลส (CC BY-SA 2.0)

หลังเหตุการณ์

ในปีต่อๆ มา การปราบปรามยังคงดำเนินไป นักกิจกรรมพื้นเมือง ผู้นำชาวนา นักสหภาพแรงงาน นักข่าว นักสิ่งแวดล้อม ผู้พิพากษา ผู้สมัครทางการเมืองของฝ่ายค้าน นักกิจกรรมเพื่อสิทธิมนุษยชน และคนอื่นๆ ถูกลอบสังหารไปกว่าหลายพันคน การปราบปรามทางการเมืองยังคงดำเนินต่อไป และสถิติการฆาตกรรมที่พุ่งสูงขึ้น โดยปัจจุบันสูงเป็นอันดับสองของโลก (UNDOC, 2015) ส่งผลให้ผู้ลี้ภัยหลายหมื่นคนต้องหนีออกจากประเทศเพื่อความปลอดภัย

ทั้งที่เป็นเช่นนี้ ขบวนการประชาสังคมยังคงผลักดันต่อไปเพื่อสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม การเลือกตั้งในปี 2013 ส่งผลให้พรรคแห่งชาติ (National Party) ซึ่งมีอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมได้รับเลือกอีกสมัย หลังจากที่ครองอำนาจมาตั้งแต่ปี 2009 โดยขัดแย้งกับผู้สมัครจากฝ่ายค้านที่มีอุดมการณ์แบบสายกลางและแบบเสรีนิยม อย่างไรก็ตาม มีข้อกังวลอย่างยิ่งเกี่ยวกับความยุติธรรมของการลงคะแนนอันเนื่องมาจากความรุนแรงต่อนักกิจกรรมของพรรคฝ่ายค้านที่ลุกลามไปทั่ว บทบาทที่เพิ่มขึ้นของทหารในกิจการหน้าที่ของตำรวจ อำนาจของกลุ่มผู้ปกครองในการผูกขาดควบคุมทหาร ตุลาการ และคณะกรรมการการเลือกตั้ง (Carasick, 2013) ความพยายามของฆวน ออร์ลันโด เอร์นันเดซ ประธานาธิบดีฝ่ายขวาคนปัจจุบันและผู้สนับสนุนคนสำคัญของการรัฐประหารในปี 2009 ในการขโมยการเลือกตั้งในปี 2017 เปรียบเทียบการต่อต้านชัดเจนของพลเมืองอย่างกว้างขวาง

ตาราง 11: ฮอนดูรัส, 2009	
ตัวแสดงหลักในการขจัดขึ้นของพลเมือง	ผู้สนับสนุนประธานาธิบดีที่ถูกปลด
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	กองทัพ พรรคอนุรักษ์นิยมฝ่ายค้าน
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของการขจัดขึ้นของพลเมือง	การประท้วง การปิดสถานที่ การไม่ให้ความร่วมมือ
ระดับของการวางแผน/การคิดเชิงยุทธศาสตร์	น้อย
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	ดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน
ระยะเวลาการขจัดขึ้นของพลเมือง	5 เดือน
ระดับของระเบียบวินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง	สูง
ขนาดของขบวนการความหลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ
พันธมิตรภายในประเทศ/การย้ายฝ่าย	นักสหภาพแรงงาน สมาชิกของพรรคที่ถูกปลด กลุ่มคนพื้นถิ่นและฝ่ายซ้าย
พันธมิตร/ประชาคมระหว่างประเทศ	ปะปนกัน ประเทศส่วนใหญ่ต่อต้าน สหรัฐอเมริกาสนับสนุน
ลักษณะ/ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้นำรัฐสภา
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจของทหาร	ประธานาธิบดีถูกจับกุมและต้องลี้ภัย
ระดับของการปราบปราม	ปานกลางถึงรุนแรง
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	พวกพ้องของโจรปล้นอำนาจที่ยังคงมีอำนาจอยู่
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบระยะยาวจากการขจัดขึ้นของพลเมือง	การเลือกตั้งบกพร่อง ระบบกึ่งเผด็จการ
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	กลุ่มประชาสังคมยังคงตื่นตัว แม้จะตกเป็นเป้าหมายของการล่าสังหารอย่างต่อเนื่อง

มัลดีฟส์ ค.ศ. 2012

ช่วงเวลาหลายปีของการต่อต้านขัดขึ้นโดยไม่ใช้ความรุนแรงอย่างกว้างขวางเพื่อต่อสู้กับระบอบการปกครองของเมามูน อับดุล กายูม ประธานาธิบดีเผด็จการและฉ้อฉลของมัลดีฟส์ที่อยู่มานานถึง 30 ปี ในที่สุดก็บีบบังคับให้ผู้นำเผด็จการต้องยอมจัดให้มีการเลือกตั้งอย่างเสรีขึ้นในปี 2008 ซึ่งเขาต้องพบกับความพ่ายแพ้

เมื่อผู้นำฝ่ายต่อต้านเพื่อประชาธิปไตยและอดีตนักโทษการเมืองมุฮัมหมัด นาซิดได้ขึ้นสู่ตำแหน่งประธานาธิบดี เขาต้องพบกับงานท้าทายในการซ่อมแซมสายใยทางสังคมของประเทศที่เสียหายจากการปกครองที่ผิดพลาดมานานหลายสิบปี ขณะที่รีสอร์ทหรูหรารุดขึ้นราวกับดอกเห็ดตามเกาะต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลของมัลดีฟส์ ประชากรส่วนใหญ่กลับต้องทุกข์ทรมานอยู่ในความยากจนที่จริงแล้ว มรดกตกทอดที่กายูมทิ้งไว้คือชุมชนที่แตกสลาย ความยากไร้ อาชญากรรม และการใช้ยาเสพติดอย่างแพร่หลาย แม้จะพยายามที่สุดแล้ว แต่นาซิดและพันธมิตรฝ่ายประชาธิปไตยของเขายังถูกขัดขวางจากระบบตุลาการซึ่งยังถูกรองรับโดยผู้พิพากษาที่ฉ้อฉลและได้รับการคัดเลือกโดยอดีตผู้นำเผด็จการ และการประท้วงที่ใช้ความรุนแรงของกลุ่มผู้นับถือศาสนาอิสลามสุดโต่งที่โกรธแค้นนโยบายทางสังคมที่ผ่อนปรนของรัฐบาลประชาธิปไตย ขณะเดียวกันกับที่มีการต่อสู้ขับเคี่ยวกันภายในประเทศ นาซิดกลายเป็นผู้นำของโลกในการในการผลักดันให้มีมาตรการระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศอย่างเป็นรูปธรรม เพราะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้ระดับน้ำทะเลสูงขึ้นและเป็นภัยคุกคามต่อการดำรงอยู่ของประเทศของเขาโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่กล้าหาญและได้รับความนิยมนานาซิดในการกำจัดมรดกตกทอดจากระบอบเผด็จการของกายูมนั้นเป็นภัยคุกคามของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ของผู้มีอำนาจ ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2012 ตำรวจและกองกำลังความมั่นคงคนอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กับระบอบเก่า และจับมือเป็นพันธมิตรกับรองประธานาธิบดีมุฮัมหมัด วาซิด ได้บังคับให้ประธานาธิบดีนาซิดลงนามในจดหมายลาออก หลักฐานที่ปรากฏในเวลาต่อมาทำให้แทบไม่ต้องสงสัยเลยว่านาซิดเรียกสิ่งที่เกิดขึ้นได้ถูกต้องแล้วว่า เป็นการรัฐประหาร รองประธานาธิบดีวาซิดซึ่งดูเหมือนมีส่วนร่วมในแผนการได้ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี และสั่งปลดคณะรัฐมนตรีของนาซิดในทันที โดยแทนที่รัฐมนตรีเหล่านั้นด้วยผู้นับถือศาสนาอิสลามแบบอนุรักษนิยมที่ต่อต้านการปฏิรูปแบบเสรีนิยมของนาซิด และบุคคลสำคัญจากระบอบเผด็จการเก่าอีก 9 คน รวมถึงลูกชายและลูกสาวของกายูมด้วย (Kurukulasuriya, 2012)

สหรัฐอเมริกายอมรับรัฐบาลชุดใหม่ในทันทีและปฏิเสธไม่รับรู้เกี่ยวกับการรัฐประหารโดยเรียกการขับไล่ประธานาธิบดีที่มาจากการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยว่าเป็นเพียง “การถ่ายโอนอำนาจ” ในทำนองเดียวกัน วิกตอเรีย นูแลนด์ โฆษกกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ยังกล่าวชื่นชมด้วยว่า คณะกรรมาธิการสอบสวนที่มีปัญหาอย่างมากและอ้างว่าการลาออกของนาซิดไม่ได้เกิดจากการบังคับ เป็นคณะกรรมาธิการที่ “ถั่วและถั่วเป็นข้อสรุปแล้ว” ทั้งที่คณะกรรมการดังกล่าวมิได้พิจารณาหลักฐานสำคัญที่บ่งชี้ไปในทางตรงข้ามหรือเปิดโอกาสให้กับพยานปากสำคัญ (Naseem, 2012)

การต่อต้าน

หลังนาซิดถูกบังคับถอดถอน การประท้วงต่าง ๆ ก็ปะทุขึ้นทันทีทั่วทั้งหมู่เกาะ ประชาชนหลายพันคนออกมาประท้วงเป็นประจำทุกวันเพื่อสนับสนุนรัฐบาลตามระบอบรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นการตอบโต้ ผู้ประท้วงโดยสันติ

กว่า 2000 คนถูกจับกุม ซึ่งถือว่าเป็นตัวเลขที่สูงมากสำหรับประเทศที่มีประชากรเพียง 350,000 คน ในจำนวนนี้หลายคนถูกทรมานอย่างสาหัสโดยฝีมือของเจ้าหน้าที่กองกำลังความมั่นคง (โปรดดูตาราง 12 หน้า 74) แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนลเรียกสถานการณ์ในประเทศมัลดีฟส์ว่าเป็น “วิกฤตการณ์ทางด้านสิทธิมนุษยชน” โดยบันทึกความโหดร้ายของกองกำลังความมั่นคงและการจับกุมอย่างปราศจากกฎหมาย (Amnesty International, 2016a) ผู้นำคนสำคัญจากพรรคการเมืองของนาซิดถูกจับกุมในข้อหาต่าง ๆ โดยมีแรงจูงใจมาจากการเมือง และสื่อถูกสั่งเซ็นเซอร์ ทั้งที่การปราบปรามเพิ่มมากขึ้นภายใต้รัฐบาลชั่วคราว นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยก็ยังคงต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงต่อไป และบีบบังคับให้เผด็จการยอมจัดการเลือกตั้งครั้งใหม่ในเดือนกันยายน 2013 แม้จะมีการข่มขู่คุกคามและการกักขังเป็นระยะ นาซิดยังคงสามารถจัดการรณรงค์หาเสียงได้ โดยเน้นไปที่สิทธิตามระบอบประชาธิปไตย การปฏิรูปภาษี และการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากการที่ปรากฏว่ามีบัตรเลือกตั้งมากกว่าจำนวนผู้มาใช้สิทธิและกระบวนการฉ้อโกงอื่นๆ อย่างชัดเจนตามบันทึกของนักข่าวอิสระและผู้สังเกตการณ์ฝ่ายอื่นๆ นาซิดจึงได้คะแนนน้อยกว่ากึ่งหนึ่งเพียงเล็กน้อยและมีการสั่งยกเลิกการลงคะแนนรอบสอง การเลือกตั้งรอบที่สองภายใต้สภาพการณ์ที่น่ากังขาส่งผลให้เขาพ่ายแพ้ในเดือนกุมภาพันธ์ 2015 เพียงไม่กี่วันก่อนที่เขาจะนำการประท้วงครั้งใหญ่เพื่อต่อต้านรัฐบาล นาซิดถูกจับกุมในข้อหา “ก่อการร้าย” ที่เกิดขึ้นมา และถูกสั่งจำคุกเป็นเวลา 13 ปี การประท้วงระลอกต่อมาที่กำหนดจัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายนของปีเดียวกันถูกปราบปราม โดยรัฐบาลประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินและสั่งห้ามไม่ให้มีการชุมนุมทางการเมืองของฝ่ายต่อต้าน

หลังเหตุการณ์

การปราบปรามทำให้การต่อต้านหยุดชะงัก เนื่องจากฝ่ายต่อต้านถูกจำคุกในข้อหาต่างๆ ที่มีแรงจูงใจมาจากการเมือง มีการสั่งห้ามเดินทาง และการควบคุมสื่ออย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน การคว่ำบาตรในด้านการท่องเที่ยวจากนานาชาติได้รับการสนับสนุนอยู่บ้าง และแม้ว่าในช่วงแรกรัฐบาลต่างชาติจะแสดงการสนับสนุนแก่รัฐบาลที่มีทหารหนุนหลัง รัฐบาลชาติต่างๆ ก็เริ่มแสดงความกังวลเกี่ยวกับการปกครองแบบเผด็จการที่ดำเนินอยู่ ประเทศมัลดีฟส์ถอนตัวจากเครือจักรภพของอังกฤษเพื่อตอบโต้กระแสวิพากษ์วิจารณ์ที่เพิ่มมากขึ้นจากประเทศสมาชิกเกี่ยวกับสถานการณ์สิทธิมนุษยชนที่เลวร้ายลงทุกที (Amnesty International, 2016b) แม้นโยบายเศรษฐกิจล้มเหลวอย่างร้ายแรง แต่ความช่วยเหลือจากรัฐบาลซาอุดีอาระเบียที่มีอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมสุดขั้วก็ช่วยให้รัฐบาลยังคงมีเงินเพียงพอและเศรษฐกิจยังพุดำอยู่ได้

ภูมิศาสตร์ของประเทศที่เป็นหมู่เกาะประกอบด้วยเกาะขนาดเล็กหลายร้อยแห่งทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมจำกัดการเดินทางได้โดยง่าย กรุงมาเลซึ่งเป็นเมืองหลวงตั้งอยู่บนเกาะที่มีขนาดไม่ถึง 6 ตารางกิโลเมตร ทำให้สามารถค้นหาผู้เห็นต่างได้ง่าย การติดยาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่ โดยตัวเลขประมาณการณ์บางแห่งแสดงให้เห็นว่าในกลุ่มคนอายุน้อยกว่า 30 ปีมีผู้ใช้เฮโรอีนสูงถึง 40% ซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างมากต่อความสามารถในการจัดตั้งกลุ่มประชากรที่แต่เดิมแล้วมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย (Radio Netherlands Worldwide) อย่างไรก็ตาม การต่อสู้ก็ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และจากที่เคยโค่นล้มระบอบของกาอูมมาแล้วในปี 2008 นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยยังคงหวังว่าจะได้รับชัยชนะในที่สุด

ตาราง 12: มัลดีฟส์, 2012

ตัวแสดงหลักในการจัดขึ้น ของพลเมือง	ผู้สนับสนุนประธานาธิบดีที่ถูกปลด
ตัวแสดงหลักในการรัฐประหาร	กองทัพ พรรคอนุรักษ์นิยมฝ่ายค้าน
ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของ การจัดขึ้นของพลเมือง	การประท้วง การไม่ให้ความร่วมมือ
ระดับของการวางแผน/ การคิดเชิงยุทธศาสตร์	น้อย
ระยะเวลาของการรัฐประหาร	ดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน
ระยะเวลาการจัดขึ้นของพลเมือง	เกิดขึ้นเป็นช่วงๆ โดยกินระยะเวลาเกิน 2 ปี
ระดับของระเบียบวินัย ในการไม่ใช้ความรุนแรง	สูง
ขนาดของขบวนการ ความหลากหลายของขบวนการ เคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐประหาร	หลายพันคน ส่วนใหญ่อยู่ในเมืองหลวง
พันธมิตรภายในประเทศ/ การย้ายฝ่าย	กลุ่มประชาสังคม สมาชิกของพรรคที่ถูกปลดจากอำนาจ
พันธมิตร/ ประชาคมระหว่างประเทศ	ส่วนใหญ่วางตัวเป็นกลาง
ลักษณะ/ ตำแหน่งยศของผู้นำการรัฐประหาร	รองประธานาธิบดี
วิธีการ/แผนการยึดอำนาจ ของทหาร	ประธานาธิบดีถูกบังคับให้ลาออก
ระดับของการปราบปราม	ปานกลางถึงรุนแรงมาก
กลไกของการเปลี่ยนแปลง	โจรปล้นอำนาจยังคงมีอำนาจอยู่
ผลลัพธ์ระยะสั้นและผลกระทบ ระยะยาวจากการจัดขึ้นของพลเมือง	การเลือกตั้งบกพร่อง ระบบกึ่งเผด็จการ
สิ่งที่เกิดขึ้นกับขบวนการ	กลุ่มประชาสังคมอ่อนแอลง แต่ยังคงตื่นตัวทั้งที่มีการปราบปรามอย่างต่อเนื่อง

ฮอนดูรัสและมัลดีฟส์: เปรียบเทียบและสรุป

ในกรณีของประเทศมัลดีฟส์และฮอนดูรัส ขบวนการภาคประชาสังคมที่ค่อนข้างเข้มแข็งกลับไม่สามารถโค่นล้มการรัฐประหารได้ การระดมกำลังในมัลดีฟส์ถูกขัดขวางส่วนหนึ่งเพราะข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ที่ประเทศเป็นหมู่เกาะของเกาะขนาดจิ๋วต่างๆ ส่วนกรณีของฮอนดูรัส กลุ่มกึ่งทหารต่างๆ ที่เป็นพันธมิตรกับระบอบเผด็จการก็การับการระดมกำลังด้วยการลอบสังหารและการข่มขู่ว่าจะฆ่า

ปัญหาหนึ่งที่สร้างความเจ็บปวดให้กับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยของทั้งสองประเทศ คือการขับไล่ประธานาธิบดีที่มาจากทางเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยนั้นไม่เข้ากันกับโมเดลการยึดอำนาจแบบคลาสสิกของทหาร เนื่องจากโจรปล้นอำนาจที่มีบทบาทสำคัญเป็นพลเรือนที่ใช้ข้ออ้างทางกฎหมายสำหรับการยึดอำนาจของตน แม้จะสามารถหาเหตุผลอันหนักแน่นมาเพื่ออธิบายความไม่ชอบธรรมของการรัฐประหารทั้งสองครั้งได้ แต่ฝ่ายตรงข้ามทั้งในประเทศและต่างประเทศของรัฐบาลพลเรือนที่ถูกขับไล่ก็สามารถใช้สิ่งที่ถูกมองว่าเป็นความคลุมเครือทางกฎหมายเพื่อความได้เปรียบของตนเอง

เช่นเดียวกับผู้ต่อต้านการรัฐประหารกลุ่มอื่นๆ ที่นำมาพิจารณาในเรื่องความนี้ กลุ่มพลังฝ่ายประชาธิปไตยในสองประเทศเหล่านี้เผชิญกับความท้าทายในการต้องระดมกำลังอย่างรวดเร็วภายใต้สถานการณ์ที่มีการปราบปราม พวกเขายังถูกบังคับให้ต้องจัดการกับประชาชนที่แบ่งขั้วทางการเมืองและไม่ได้รับการสนับสนุนจากนานาชาติอย่างเพียงพอ ปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้ทำให้ผู้ต่อต้านรัฐประหารในฮอนดูรัสและมัลดีฟส์ไม่สามารถบรรลุถึงชัยชนะได้ ขณะเดียวกัน ทั้งที่มีอุปสรรคมากมายเหล่านี้ ผู้ต่อต้านก็สามารถเพิ่มต้นทุนที่ผู้ก่อการรัฐประหารต้องจ่ายได้อย่างมีนัยสำคัญ และทำให้ประชาชนพลเมืองและประชาคมระหว่างประเทศสามารถตั้งคำถามกับความชอบธรรมของระบอบเผด็จการได้

ส่วนที่ 2

ข้อค้นพบทั่วไปจากการวิเคราะห์
กรณีศึกษา

กรณีศึกษาทั้ง 12 ประเทศที่นำมาเรียบเรียงและเปรียบเทียบในตารางที่ 13 ในหน้าถัดๆ ไปช่วยให้เห็นถึงข้อเสนอของชาร์ปและเจนกินส์ว่า มีความแตกต่างที่สำคัญระหว่างการควบคุมอาคารทำการต่างๆ ของรัฐบาลในทางเชิงกายภาพและการใช้อำนาจควบคุมรัฐโดยสัมฤทธิ์ผล แม้แต่ในกรณีของอาร์เจนตินาและรัสเซียที่กลุ่มโจรปล้นอำนาจสามารถยึดสถานที่ที่สำคัญได้ ก็ปรากฏในเวลาต่อมาว่าพวกเขาไม่สามารถควบคุมส่วนอื่นๆ ของประเทศได้เนื่องจากขาดการสนับสนุนของประชาชน

ขบวนการที่ต่อต้านการรัฐประหารทั้งหมดในเรื่องความนี้ใช้บางส่วนของยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่ชาร์ปและเจนกินส์พูดถึงในระดับแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ไม่มีใครเลยที่ใช้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์ ในแต่ละกรณีประชากรส่วนน้อยเท่านั้นที่มีส่วนร่วมทางตรงกับการต่อต้านชัดเจน ทว่าสำหรับกรณีที่ประสบความสำเร็จ เพียงแค่การแข็งขันและไม่ให้ความร่วมมือในระดับที่จำกัดก็เพียงพอแล้วที่จะป้องกันโจรปล้นอำนาจไม่ให้สามารถยึดรวอำนาจได้

กรณีที่ประสบความสำเร็จเหล่านี้ดูเหมือนจะยืนยันเนื้อหาส่วนใหญ่ในงานวรรณกรรมเกี่ยวกับการต่อต้านชัดเจนของพลเมือง ที่เรียบเรียงจากกรณีศึกษาของปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเชิงยุทธศาสตร์เพื่อต่อต้านระบอบเผด็จการที่ปกครองมายาวนาน นอกจากข้อค้นพบของชาร์ปเกี่ยวกับความสำคัญของการไม่ให้ความร่วมมือ (1973) การศึกษากรณีต่างๆ เหล่านี้ยังยืนยันงานวิจัยเมื่อไม่นานนี้ด้วย เช่น ปรากฏการณ์ “สะท้อนกลับ (backfire)” ที่ซึ่งการปราบปรามของรัฐเพิ่มความเข้มแข็งให้กับขบวนการสนับสนุนประชาธิปไตยแทนที่จะทำให้อ่อนแอลง (Martin, 2007) ความสำคัญของความสามารถในการฟื้นคืนสภาพของขบวนการเมื่อเผชิญกับการปราบปรามและการข่มขู่คุกคาม และอำนาจการคัดง้างที่ตามมาจากความสามารถนั้น (Schock, 2005) ขนาดของการประท้วงในฐานะปัจจัยที่กำหนดผลลัพธ์ (Chenoweth and Stephan, 2011) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ (หรือการย้ายฝ่ายออกจาก) กองทัพเมื่อเผชิญกับความท้าทาย และบทบาทของสถาบันศาสนาต่างๆ (Nepstad, 2011)

ขณะที่ตัวแปรจำนวนหนึ่งส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการต่อสู้เหล่านี้ การใช้การต่อต้านชัดเจนของพลเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อท้าทายความพยายามในการยึดอำนาจของกลุ่มต่างๆ ที่ไร้ความเป็นประชาธิปไตยดูเหมือนจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้การรัฐประหารประสบความสำเร็จล้มเหลว

ตารางที่ 13: เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา

	ตัวแสดงหลักในการต่อต้าน ขัดแย้งของพลเมือง	ตัวแสดงหลักที่การต่อต้านขัดแย้ง ของพลเมืองมุ่งต่อต้าน
สหภาพโซเวียต, 1991	ผู้นำทางการเมืองฝ่ายปฏิรูป กลุ่มประชาสังคมที่เป็น เสรีนิยม พลเมืองและเจ้าหน้าที่ของสาธารณรัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลข่าน	กลุ่มผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ฝ่ายอนุรักษนิยม
ประเทศไทย, 1992	ผู้นำทางการเมืองฝ่ายพลเรือน กลุ่มวิชาชีพต่างๆ ผู้นำสื่อศาสนาพุทธ และนักกิจกรรมเพื่อ ประชาธิปไตย	คณะเผด็จการทหาร
ฝรั่งเศส, 1961	ผู้นำพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง ประชาสังคม สหภาพแรงงาน ทหารชั้นผู้น้อย	โจรปล้นอำนาจที่เป็นทหาร และชาวฝรั่งเศส ผู้อาศัยในอาณานิคมแอลจีเรีย
อาร์เจนตินา, 1987	ผู้นำพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง ประชาสังคม สหภาพแรงงาน	โจรปล้นอำนาจที่เป็นทหาร
โบลีเวีย, 1978	นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตย นักสหภาพแรงงาน ชนชั้นแรงงานในเมือง นักการเมืองพลเรือน	คณะเผด็จการทหาร
บูร์กินาฟาโซ, 2015	นักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตย นักการเมืองพลเรือน ทหารบางส่วน	คณะเผด็จการทหาร ผู้นำของอดีตกลุ่มที่ปกครองประเทศ
เวเนซุเอลา, 1958	องค์กรประชาสังคม	เผด็จการทหาร
มาลี, 1991	พรรคฝ่ายค้านหลักๆ นักเรียนนักศึกษา	เผด็จการทหาร
ซูดาน, 1985 และ 1989	องค์กรประชาสังคม นักสหภาพแรงงาน	เผด็จการ
อียิปต์, 2011 และ 2013	กลุ่มประชาสังคมแบบฆราวาสนิยม	เผด็จการ
ฮอนดูรัส 2009	ผู้สนับสนุนประธานาธิบดีที่ถูกปลด	กองทัพ พรรคอนุรักษนิยมฝ่ายค้าน
มัลดีฟส์ 2012	ผู้สนับสนุนประธานาธิบดีที่ถูกปลด	กองทัพ พรรคอนุรักษนิยมฝ่ายค้าน

ตารางที่ 13: เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา

	ยุทธศาสตร์และกลยุทธการต่อต้าน บัดขึ้นของพลเมือง	ระดับของการวางแผน/การคิดเชิง ยุทธศาสตร์
สหภาพโซเวียต, 1991	การไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วง การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ	รัสเซีย: ปานกลาง (ส่วนใหญ่เกิดขึ้นตาม สัญญาณเตือน มีการนำโดยนักการเมืองฝ่ายปฏีรูป) บอลติก: สูง
ประเทศไทย, 1992	การยื่นข้อเรียกร้อง การประท้วง การอดอาหาร การไม่ให้ความร่วมมือ	สูง
ฝรั่งเศส, 1961	การไม่ให้ความร่วมมือ การนัดหยุดงาน	ปานกลาง
อาร์เจนตินา, 1987	การไม่ให้ความร่วมมือ การปิดล้อม การประท้วงบนท้องถนน การนัดหยุดงาน	ปานกลาง
โบลีเวีย, 1978	การไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วง การนัดหยุดงาน การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ	สูง (เป็นการระดมกำลังของกลุ่มพลังต่างๆ อีกครั้ง จากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่เพิ่งผ่านมาได้ ไม่นาน)
บูร์กินาฟาโซ, 2015	การประท้วง การปิดล้อม การนัดหยุดงาน การไม่ให้ความร่วมมือ	ปานกลาง (เป็นการระดมกำลังของกลุ่มพลังต่างๆ อีกครั้งจากการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยที่เพิ่ง ผ่านมาได้ไม่นาน)
เวเนซุเอลา, 1958	การประท้วง การนัดหยุดงานทั่วไป การเผชิญหน้ากับกองกำลังความมั่นคง	ปานกลาง (องค์กรใต้ดิน การเรียกร้องให้มี การนัดหยุดงานทั่วไป)
มาลี, 1991	การประท้วง การชุมนุม การนัดหยุดงานทั่วไป	ปานกลาง (องค์กรใต้ดินที่มีการกระจายตัว การสร้างความตระหนักรู้)
ชูดาน, 1985 และ 1989	การประท้วง การชุมนุม การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ ของประชาชน การนัดหยุดงาน	สูง
อียิปต์, 2011 และ 2013	การประท้วง การชุมนุม การแย่งชิงพื้นที่สาธารณะ ของประชาชน การนัดหยุดงาน	สูง
ฮอนดูรัส 2009	การประท้วง การปิดล้อม การไม่ให้ความร่วมมือ	ปานกลาง
มัลดีฟส์ 2012	การประท้วง การไม่ให้ความร่วมมือ	ปานกลาง

ตารางที่ 13: เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา

	ระยะเวลาของการก่อการ/ การปกครองโดยทหาร	ระยะเวลาของการต่อต้าน ขัดขึ้นของพลเมือง	ระดับของระเบียบวินัยใน การไม่ใช้ความรุนแรง
สหภาพโซเวียต, 1991	3 วัน	3 วัน	สูง
ประเทศไทย, 1992	15 เดือน	41 วัน	ปานกลาง (มีการวางเพลิง และการจลาจลอยู่บ้าง)
ฝรั่งเศส, 1961	4 วัน	4 วัน	สูง
อาร์เจนตินา, 1987	3 วัน	3 วัน	สูง
โบลีเวีย, 1978	16 วัน	16 วัน	ปานกลาง (มีการจลาจลอยู่บ้าง)
บูร์กินาฟาโซ, 2015	7 วัน	7 วัน	สูง (ผ่านการใช้หน่วยทหารที่ภักดี ในการจับกุมผู้นำรัฐประหาร)
เวเนซุเอลา, 1958	11 เดือน	3 สัปดาห์	ปานกลาง (จลาจล และปะทะกับ กองกำลังของรัฐบาล)
มาลี, 1991	13 เดือน	5 วัน	ปานกลาง (มีการจลาจลอยู่บ้าง)
ซูดาน, 1985 และ 1989	12 เดือนในช่วงแรก อยู่ถาวรในช่วงต่อมา	12 วัน	สูง (มีการจลาจลอยู่บ้าง)
อียิปต์, 2011 และ 2013	14 เดือนในช่วงแรก อยู่ถาวรในช่วงต่อมา	18 วัน	ปานกลาง (มีการวางเพลิง การจลาจล และการปะทะอยู่บ้าง)
ฮอนดูรัส 2009	อยู่มาถึงปัจจุบัน	5 เดือน	สูง
มัลดีฟส์ 2012	อยู่มาถึงปัจจุบัน	เกิดขึ้นเป็นช่วงๆ เกิน 2 ปี	สูง

ตารางที่ 13: เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา

	ขนาดและความหลากหลาย ของขบวนการ	พันธมิตรในประเทศและ การย้ายฝั่งสมาชิก
สหภาพโซเวียต, 1991	หลายแสนคน หลักๆ แล้วอยู่ในเมืองใหญ่ และสาธารณรัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก	กลุ่มเสรีนิยมในพรรคคอมมิวนิสต์ รัฐบาลต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก สื่อ
ประเทศไทย, 1992	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ	กลุ่มประชาสังคม
ฝรั่งเศส, 1961	หลายล้านคน	หลากหลายภาคส่วนของสังคมฝรั่งเศส
อาร์เจนตินา, 1987	หลายล้านคน หลักๆ แล้วอยู่ในเมืองหลวง	หลากหลายภาคส่วนของสังคมอาร์เจนตินา
โบลิเวีย, 1978	เกือบ 1 ล้านคน นับเป็นเกือบ 1 ใน 5 ของประชากร ในประเทศ รวมไปถึงคนพื้นถิ่นและคนเชื้อสาย พื้นถิ่นผสมขาว	หลากหลายภาคส่วนของสังคมโบลิเวีย
บูร์กินาฟาโซ, 2015	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ	กลุ่มประชาสังคม สหภาพแรงงาน นักการเมืองส่วนใหญ่ และบางกลุ่มในกองทัพ
เวเนซุเอลา, 1958	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ	พรรคการเมืองฝ่ายค้าน กลุ่มวิชาชีพ ศาสนจักร สหภาพต่างๆ บางกลุ่มในกองทัพ
มาลี, 1991	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ	กลุ่มวิชาชีพที่ยังอายุน้อย สหภาพแรงงาน บางกลุ่มในกองทัพ
ซูดาน, 1985 และ 1989	มากกว่า 1 ล้านคน หลักๆ แล้วอยู่ในเมืองหลวง และเมืองใกล้เคียง	กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มผู้นับถืออิสลาม บางกลุ่มในกองทัพ
อียิปต์, 2011 และ 2013	หลายล้านคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ	กลุ่มวิชาชีพ สหภาพแรงงาน กลุ่มผู้นับถืออิสลาม บางกลุ่มในกองทัพ
ฮอนดูรัส 2009	หลายแสนคน ตามเขตชุมชนเมืองของประเทศ	นักสหภาพแรงงาน สมาชิกของพรรคที่ถูกปลด กลุ่มคนพื้นถิ่น ฝ่ายซ้าย
มัลดีฟส์ 2012	หลายพันคน ส่วนใหญ่อยู่ในเมืองหลวง	กลุ่มประชาสังคม สมาชิกของพรรคที่ถูกปลด

ตารางที่ 13: เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา

	ปฏิกิริยาของนานาชาติต่อการรัฐประหาร	ลักษณะ/ตำแหน่งของผู้นำการรัฐประหาร	วิธีการยึดอำนาจของกองทัพ
สหภาพโซเวียต, 1991	ต่อต้านการรัฐประหารเกือบทั้งหมด	จอมพลของกองทัพโซเวียตและผู้นำคอมมิวนิสต์สุดโต่ง	ยึดอาคารที่ทำการต่างๆ ของรัฐบาล
ประเทศไทย, 1992	ส่วนใหญ่เป็นกลาง	ผู้นำทหาร	ยึดอาคารที่ทำการต่างๆ ของรัฐบาลและกลไกรัฐ
ฝรั่งเศส, 1961	ต่อต้านอย่างกว้างขวาง	นายพลปีกขวาของกองทัพ	ยึดฐานทัพอากาศและที่ทำการของรัฐบาลในแอลจีเรีย
อาร์เจนตินา, 1987	ต่อต้านอย่างกว้างขวาง	นายพลปีกขวาของกองทัพ	ยึดฐานทัพอากาศ
โบลีเวีย, 1978	ส่วนใหญ่เป็นกลาง	นายพลกองทัพ	ยึดอาคารทำการต่างๆ ของรัฐบาล โจมตีฐานที่มั่นของฝ่ายต่อต้าน
บูร์กินาฟาโซ, 2015	ส่วนใหญ่เป็นเชิงลบ การต่อต้านนำโดยองค์กรระดับภูมิภาค	นายพลของหน่วยรักษาความปลอดภัยของประธานาธิบดี	ยึดอาคารทำการต่างๆ ของรัฐบาล จับเจ้าหน้าที่ระดับสูงเป็นตัวประกัน
เวเนซุเอลา, 1958	วางตัวเป็นกลาง	นายพลและผู้บัญชาการของกองทัพ	บังคับให้ประธานาธิบดีลาออก
มาลี, 1991	วางตัวเป็นกลาง	พันโท	ยึดอาคารที่ทำการต่างๆ ของรัฐบาล
ซูดาน, 1985 และ 1989	วางตัวเป็นกลาง	คณะนายพล	บังคับให้ประธานาธิบดีลาออก
อียิปต์, 2011 และ 2013	ปะปนกัน	คณะนายพล	บังคับให้ประธานาธิบดีลาออก
ฮอนดูรัส 2009	ปะปนกัน ประเทศส่วนใหญ่ต่อต้าน สหรัฐอเมริกาสนับสนุน	ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้นำรัฐสภา	ประธานาธิบดีถูกจับกุมและต้องลี้ภัย
มัลดีฟส์ 2012	ส่วนใหญ่เป็นกลาง	รองประธานาธิบดี	บังคับให้ประธานาธิบดีลาออก

ตารางที่ 13: เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา

	ระดับของการปราบปราม	กลไกของการเปลี่ยนแปลง
สหภาพโซเวียต, 1991	ปานกลาง	ถูกบังคับให้ลาออกเนื่องจากขาดการสนับสนุน
ประเทศไทย, 1992	ปานกลางถึงสูง	การลาออกของผู้นำที่ถูกแต่งตั้ง ถอนกำลังกลับกรมกอง
ฝรั่งเศส, 1961	ต่ำ	จับกุมผู้นำ
อาร์เจนตินา, 1987	ต่ำ	จับกุมผู้นำ
โบลีเวีย, 1978	ปานกลางถึงสูง	ถูกบังคับให้ลาออกเนื่องจากการไม่ให้ความร่วมมือระดับมวลชน
บูร์กินาฟาโซ, 2015	ปานกลางถึงสูง	ถอนกำลังกลับกรมกอง ต่อมาถูกจับกุม
เวเนซุเอลา, 1958	สูงก่อนการรัฐประหาร น้อยมากหลังจากนั้น	ปฏิเสธที่จะปราบปรามการลุกฮือ เรียกร้องให้ประธานาธิบดีออกไป
มาลี, 1991	สูงก่อนการรัฐประหาร น้อยมากหลังจากนั้น	เผด็จการถูกปลดและจำคุก
ซูดาน, 1985 และ 1989	ปานกลางถึงสูงก่อนการรัฐประหาร น้อยมากในช่วงเปลี่ยนผ่าน สูงหลังการรัฐประหารครั้งที่สอง	เผด็จการถูกปลด
อียิปต์, 2011 และ 2013	ปานกลางถึงสูงก่อนการรัฐประหาร ปานกลางในช่วงเปลี่ยนผ่าน ร้ายแรงหลังการรัฐประหารครั้งที่สอง	เผด็จการถูกปลดและจำคุก
ฮอนดูรัส 2009	ปานกลางถึงสูง	พันธมิตรของโจรปล้นอำนาจยังคงอยู่ในอำนาจ
มัลดีฟส์ 2012	ปานกลางถึงสูง	โจรปล้นอำนาจยังคงอยู่ในอำนาจ

ตารางที่ 13: เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา

	ผลกระทบและระยะยาว	สิ่งที่เกิดขึ้นกับกระบวนการ
สหภาพโซเวียต, 1991	การยุบพรรคที่ปกครองประเทศอยู่ สาธารณรัฐ ส่วนกลางล่มสลาย ระดับความเป็นประชาธิปไตย ระบอบเผด็จการ และกึ่งเผด็จการคละกันไปใน สาธารณรัฐๆ ที่สืบทอดต่อมา	ผู้นำขึ้นสู่อำนาจ
ประเทศไทย, 1992	ต่อมามีการเลือกตั้งและสถาบันที่เป็นประชาธิปไตย เป็นเวลา 14 ปีเต็ม ตามมาด้วยช่วงของการรัฐประหาร การขัดขืนของพลเมือง การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตย ปัจจุบันอยู่ภายใต้การปกครองของทหาร	กลุ่มภาคประชาสังคมยังคงตื่นตัว
ฝรั่งเศส, 1961	รักษาประชาธิปไตยเอาไว้ได้ และป้องกันไม่ให้เกิด สงครามกลางเมืองที่อาจเกิดขึ้นได้	กลุ่มภาคประชาสังคมยังคงตื่นตัว
อาร์เจนตินา, 1987	คงรักษาประชาธิปไตยเอาไว้ได้	กลุ่มภาคประชาสังคมยังคงตื่นตัว
โบลีเวีย, 1978	กลับคืนสู่ประชาธิปไตยเป็นเวลา 21 เดือน ตามมา ด้วยการรัฐประหารที่สำเร็จ ซึ่งถูกโค่นล้มในที่สุด ใน เวลา 3 ปีให้หลัง และเป็นประชาธิปไตยในเวลาต่อมา	ยังคงแข็งแกร่ง ทำลายการรัฐประหารที่อันตราย กว่าเดิมในเวลา 2 ปีต่อมา
บูร์กินาฟาโซ, 2015	การเลือกตั้งและสถาบันตามระบอบประชาธิปไตย ยังคงอยู่	กลุ่มภาคประชาสังคมยังคงตื่นตัว
เวเนซุเอลา, 1958	การเลือกตั้งและสถาบันตามระบอบประชาธิปไตย พัฒนาขึ้น	กลุ่มประชาสังคมต่างๆ ยังคงอยู่ แม้จะมีส่วนร่วม ทางการเมืองน้อยลง
มาลี, 1991	การเลือกตั้งและสถาบันตามระบอบประชาธิปไตย ยังคงแข็งแกร่งจนกระทั่งปี 2012 และยุ่งเหยิงขึ้น ในช่วงหลัง	กลุ่มภาคประชาสังคมยังคงตื่นตัว
ซูดาน, 1985 และ 1989	มีการเปิดเสรีเกิดขึ้นบ้าง มีการเลือกตั้งเสรีในช่วงแรก และเป็นระบอบอำนาจนิยมอย่างรุนแรงหลังการ รัฐประหารครั้งที่ 2	ยังคงตื่นตัวหลังการรัฐประหารในช่วงแรก ส่วน ใหญ่ถูกปราบหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2
อียิปต์, 2011 และ 2013	มีการเปิดเสรีเกิดขึ้นบ้าง มีการเลือกตั้งเสรีในช่วง แรก และเป็นระบอบอำนาจนิยมอย่างรุนแรงหลัง การรัฐประหารครั้งที่ 2	ยังคงตื่นตัวหลังการรัฐประหารในช่วงแรก ส่วนใหญ่ถูกปราบหลังการรัฐประหารครั้งที่ 2
ฮอนดูรัส 2009	การเลือกตั้งมีข้อบกพร่อง ระบบกึ่งเผด็จการ	กลุ่มประชาสังคมยังคงตื่นตัว แม้จะตกเป็นเป้า หมายของการล่าสังหารอย่างต่อเนื่อง
มัลดีฟส์ 2012	การเลือกตั้งมีข้อบกพร่อง ระบบกึ่งเผด็จการ	กลุ่มประชาสังคมอ่อนแอลง แต่ยังคงตื่นตัวแม้ จะมีการปราบปรามอย่างต่อเนื่อง

การรัฐประหารที่ถูกล้มล้างคือการรัฐประหารที่พลเมืองประสบความสำเร็จในการปฏิเสธความชอบธรรมของโจรปล้นอำนาจ และต่อต้านความพยายามในการปกครองของโจรปล้นอำนาจด้วยการไม่ให้ความร่วมมือและการแข็งขัน ยิ่งกว่านั้น การมีส่วนร่วมเชิงรุกของประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึง การใช้การต่อต้านขัดขืนของพลเมือง ยังดูเหมือนว่าจะเป็นตัวแปรสำคัญในการสร้างความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่นหลังการล่มสลายของการรัฐประหารด้วย การปฏิเสธไม่ให้ความร่วมมือผู้มีอำนาจที่ขาดความชอบธรรมโดยรัฐบาลท้องถิ่น สถาบันสังคมอิสระ และประชาชนทั่วไป สามารถทำให้โจรปล้นอำนาจไม่สามารถยึดรวอำนาจได้เป็นผลสำเร็จและสถาปนาอำนาจการควบคุมประเทศอย่างมีประสิทธิภาพได้

ทั้งที่เผชิญกับความยากจนและความแตกแยกทางชาติพันธุ์อย่างมากในประเทศของตนเอง ขบวนการต่อต้านในโบลิเวียและบูร์กินาฟาโซก็สามารถใช้ประโยชน์จากเครือข่ายที่มี ประสบการณ์จากอดีตในการต่อต้านขัดขืนของพลเมือง และแสดงให้เห็นเจตจำนงค์ของประชาชนที่อยากเห็นอนาคตที่เป็นประชาธิปไตย เพื่อโค่นล้มความพยายามในการรัฐประหารได้สำเร็จโดยใช้เวลาเพียงไม่กี่วัน สังคมที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่าในรัสเซียและไทย แม้จะไม่มีกรลุกฮือลักษณะนั้นในช่วงก่อนหน้าไม่นาน ก็สามารถขจัดเขยข้อด้วยนี้ด้วยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ กล่าวคือ โทรศัพท์มือถือในกรณีของประเทศไทย และสื่อกระจายข่าวในกรณีของรัสเซีย เพื่อส่งสารข้อมูลเกี่ยวกับการต่อต้านที่กำลังขยายตัวขึ้นออกไป ทั้ง 4 ขบวนการสามารถส่งเสริมให้เกิดการไม่ให้ความร่วมมือและการต่อต้านได้สำเร็จในกลุ่มคนที่ทำงานให้กับรัฐบาลและสื่อ และเกลี้ยกล่อมให้หน่วยที่สำคัญในกองกำลังมาเข้าฝั่งตนเอง

การรัฐประหารที่ถูกล้มล้างคือการรัฐประหารที่พลเมืองประสบความสำเร็จในการปฏิเสธความชอบธรรมของโจรปล้นอำนาจ และต่อต้านความพยายามในการปกครองของโจรปล้นอำนาจด้วยการไม่ให้ความร่วมมือและการแข็งขัน

ในกรณีของอียิปต์และซูดาน ซึ่งกองทัพช่วยขับไล่เผด็จการที่หมดความน่าเชื่อถือออกไปในตอนแรก แต่ต่อมายึดอำนาจในการรัฐประหารครั้งที่ 2 กองทัพสามารถใช้ประโยชน์จากความปรารถนาของสาธารณชนที่โหยหาความสงบเรียบร้อยหลังช่วงเวลาของความแตกแยก ฉวยใช้ความแตกแยกระหว่างกลุ่มฆราวาสนิยมหัวก้าวหน้าและกลุ่มอนุรักษ์นิยมทางศาสนา และจับมือเป็นพันธมิตรกับกลุ่มพลเรือนที่สำคัญ ตรงกันข้าม ผู้นำของทหารในเวเนซุเอลาและมาลีตระหนักว่าพวกเขาไม่สามารถทำให้การสนับสนุนจากประชาชนที่มีต่อพวกเขาเพิ่มมากขึ้นได้ หรือทำให้การสนับสนุนของประชาชนที่มีต่อกลุ่มสนับสนุนประชาธิปไตยอ่อนแอลงได้ ดังนั้น พวกเขาจึงถูกบีบให้นำไปสู่ข้อสรุปว่าไม่ว่าการปกครองอภิบาลในระบอบประชาธิปไตยอาจจะส่งผลให้พวกเขาถูกจำกัดอำนาจและอิทธิพล พวกเขาที่ไม่มีพลังอำนาจที่จะสามารถทวงคืนอำนาจกลับมาได้โดยง่าย

กรณีการต่อต้านขัดขืนและการพัฒนาความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่นที่ประสบความสำเร็จล้วนมีผู้เข้าร่วมจำนวนมากพอที่จะเป็นสัดส่วนที่มองเห็นได้เมื่อเทียบกับประชากรของประเทศ รวมถึงมาจากกลุ่มภาคส่วนในสังคมที่กว้างขวางและหลากหลาย ข้อยกเว้นบางส่วนคือกรณีของสหภาพโซเวียต ที่โดยสัดส่วนแล้วมีตัวเลขน้อยกว่าขบวนการต่อต้านรัฐประหารอื่น ๆ แต่ได้รับปัจจัยหนุนจากการระดมกำลังจำนวนมหาศาลในศูนย์กลางของเขตชุมชนเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในรัสเซีย (โดยส่วนใหญ่แล้วอยู่ในกรุงมอสโกและเลนินกราด) และสาธารณรัฐของโซเวียตที่อื่นๆ เช่น รัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก การมีส่วนร่วมในระดับสูงบังคับให้ผู้นำคอมมิวนิสต์

ท้องถิ่นในสาธารณรัฐเหล่านี้ประกาศเอกราชเพื่อแข่งขันต่อโจรปล้นอำนาจ

กรณีการโค่นล้มรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จทั้งหมดล้วนแต่มีการชุมนุมใหญ่ในที่สาธารณะและการไม่ให้ความร่วมมือเป็นส่วนหนึ่ง การนัดหยุดงานทั่วไปมีบทบาทสำคัญในโบลิเวีย บูร์กินาฟาโซ ฝรั่งเศส อาร์เจนตินา มาลี และการลุกฮือของซูดานและอียิปต์ในช่วงแรก การปิดล้อมและการแย่งชิงพื้นที่สาธารณะของประชาชน ซึ่งทำให้เศรษฐกิจและการเดินทางตามปกติหยุดชะงัก มีบทบาทสำคัญในโบลิเวีย บูร์กินาฟาโซ อาร์เจนตินา มาลี ซูดาน และอียิปต์ อย่างไรก็ตาม สิ่ง que ทุกการลุกฮือมีส่วนร่วมคือการไม่ให้ความร่วมมือ การประท้วงในที่สาธารณะแสดงให้เห็นการต่อต้านของสาธารณะชนและ “ความรู้สึกตามท้องถิ่น” และการปิดล้อมเป็นขัดขวางการปฏิบัติงานตามปกติให้หยุดชะงัก แต่สิ่งที่ทำให้โจรปล้นหมดอำนาจลงจริงๆ คือเมื่อพวกเขาเผชิญกับปริมาณการไม่ให้ความร่วมมือที่มากเพียงพอ

การลุกฮือที่ประสบความสำเร็จเกือบทั้งหมดขับไล่หรือยุติการรัฐประหารโดยใช้เวลานั้นๆ เพียง 3-16 วันเท่านั้น ส่วนที่เป็นข้อยกเว้นคือประเทศไทย ซึ่งในช่วงแรกหลงเชื่อข้ออ้างว่าการปกครองของทหารเป็นเพียงมาตรการชั่วคราว และฝ่ายประชาธิปไตยเพิ่งเริ่มระดมกำลังหลังจากข้อเสนอการแก้รัฐธรรมนูญเผยให้เห็นแผนการของกองทัพที่จะรักษาอำนาจต่อไป หลังคณะเผด็จการเสวยสุขอยู่ในอำนาจอย่างเงิบ ๆ มาเกิน 1 ปี ต่อมาจึงต้องใช้การประท้วงถึง 40 วันเพื่อบังคับให้รัฐบาลลงจากอำนาจ

ในการรัฐประหารที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประชาธิปไตยแต่ละกรณี กลุ่มผู้วางแผนก่อการรัฐประหารจะมีเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูงร่วมอยู่ด้วยเสมอ ยกเว้นสหภาพโซเวียตที่ผู้ริเริ่มก่อการรัฐประหารคือผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ฝ่ายอนุรักษนิยม (แม้จะได้รับการสนับสนุนจากจอมพลของกองกำลังโซเวียตก็ตาม) การรัฐประหารจะริเริ่มโดยกลุ่มนายพลของกองทัพ หรือในกรณีของมาลีเป็นนายพลผู้บัญชาการหน่วยอารักขาประธานาธิบดี ส่วนที่มีนัยสำคัญคือการรัฐประหารที่โจรปล้นอำนาจสามารถรับมือกับการต่อต้านชัดเจนของพลเรือนได้ คือการรัฐประหารที่ผู้นำหลักเป็นพลเรือนที่มีความคิดเป็นเผด็จการอนุรักษนิยม โดยคนเหล่านี้จะใช้รัฐธรรมนูญเป็นฉากหน้าในการยึดอำนาจผ่านการใช้ผู้พิพากษาและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติที่ฉ้อฉล แม้ว่าจะได้รับการหนุนหลังจากเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูงด้วยก็ตาม

โดยภาพรวมแล้ว ดูเหมือนว่าการรณรงค์ต่อต้านชัดเจนของพลเมืองที่ประสบความสำเร็จในการต่อสู้กับการรัฐประหารจะช่วยสร้างสถาบันประชาธิปไตยที่ยั่งยืนได้จริงๆ และดูเหมือนว่าจะช่วยเพิ่มแนวโน้มโอกาสสำหรับความสงบเรียบร้อยของระบอบประชาธิปไตยในประเทศภายในช่วงประมาณ 5 ปีแรกหลังการเปลี่ยนแปลง โดยประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ (โปรดดูตาราง 14 หน้า 86) จากข้อมูลแนวโน้มของระบอบการปกครองแบ่งตามรายประเทศ ซึ่งจัดทำโดยโครงการโพลิตีโฟร์ (Polity IV Individual Country Regime Trends) เพื่อประเมินระดับสิทธิอำนาจของระบอบประชาธิปไตยในสถาบันการปกครองต่างๆ ประเทศที่ขบวนการประชาชนเคยโค่นล้มการรัฐประหารได้จะมีคะแนนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมากในช่วง 5 ปีต่อมา และประเทศที่ขบวนการประชาชนยับยั้งการรัฐประหารได้ระหว่างที่กำลังก่อการยึดอำนาจยังมีคะแนนอยู่ในระดับสูงเช่นเดิมเหมือนอย่างที่เคยเป็นมาอยู่ก่อนแล้ว

ตาราง 14 ประเมินความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยที่ได้มา

ประเทศที่ประสบกับ รัฐประหารและการต่อต้าน ขั้วขึ้นของพลเมือง	คะแนนสิทธิอำนาจของระบอบ ประชาธิปไตยก่อนการรณรงค์ ต่อต้านขั้วขึ้นของพลเมือง	คะแนนสิทธิอำนาจของ ระบอบประชาธิปไตย 5 ปีต่อมา	ผลรวมความเปลี่ยนแปลงในสิทธิอำนาจของ ระบอบประชาธิปไตย
รัสเซีย (สหภาพโซเวียต)	0 (1990)	3 (1995)	+3
ไทย	-1 (1992)	9 (1997)	+10
ฝรั่งเศส	5 (1961)	5 (1996)	0
อาร์เจนตินา	8 (1987)	7 (1992)	-1
โบลิเวีย	-7 (1986)	8 (1981)	+15
บูร์กินาฟาโซ	ไม่พบข้อมูล	0 (2015)	ไม่พบข้อมูล
เวเนซุเอลา	-3 (1958)	6 (1963)	+9
มาลี	-7 (1991)	7 (1996)	+14

ที่มา: <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4x.htm>

ใน 8 ประเทศ การลุกฮือเพื่อประชาธิปไตยสามารถยับยั้งการรัฐประหารหรือนำไปสู่การรัฐประหารเพื่อโค่นล้มเผด็จการที่ดำรงอำนาจอยู่ได้ และถึงที่สุดแล้วมีการส่งมอบอำนาจให้กับพลเรือนที่เชื่อในประชาธิปไตยจาก 8 ประเทศดังกล่าวมี 6 ประเทศที่เป็นระบอบประชาธิปไตยแบบเลือกตั้งมาจนถึงปัจจุบัน โบลิเวียเผชิญกับการรัฐประหารอีกครั้งหลังโค่นล้มการรัฐประหารของนาตัสซ บุสซังไม่ถึง 2 ปี แต่การต่อต้านขั้วขึ้นของพลเมืองที่ยังดำเนินการต่อเนื่องก็ฟื้นฟูประชาธิปไตยกลับมาได้ในที่สุดใน 3 ปีต่อมา การรัฐประหารในมาลีเมื่อปี 2012 ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่า 20 ปี ถึงที่สุดแล้วก็ถูกโค่นล้ม แม้ว่าความขัดแย้งทางทหารกับกลุ่มอิสลามสุดโต่งที่ยังดำเนินอยู่จะทำให้สถาบันประชาธิปไตยอ่อนแอลงบ้างก็ตาม ประเทศไทยอยู่ในการปกครองอภิบาลของพลเรือนภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในช่วง 15 ปีแรกหลังโค่นล้มรัฐประหารในปี 1991 ได้สำเร็จอย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการทหารเนื่องจากหลายปีถัดมาเกิดการรณรงค์ต่อต้านขั้วขึ้นของพลเมืองเพื่อต่อสู้กับภัยระหว่างฐานเสี่ยงเลือกตั้งที่แบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลักๆ ซึ่งทำให้ประเทศเกิดการแบ่งขั้วทางการเมืองและนำไปสู่การขับไล่รัฐบาลจากการเลือกตั้ง 2 ชุดโดยกองทัพ

ขณะที่รัสเซียซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นรัฐที่สืบทอดมาจากสหภาพโซเวียตจะปกครองระบอบเผด็จการแต่ประเทศ 8 ประเทศจาก 14 สาธารณรัฐของอดีตโซเวียตเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบเลือกตั้ง โดยยูเครน จอร์เจีย และคีร์กีซสถานในเวลาต่อมาพบกับการลุกฮือเพื่อประชาธิปไตยและต่อต้านการปกครองแบบกึ่งเผด็จการของตน ไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่สาธารณรัฐต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก ได้แก่ ลิทัวเนีย ลัตเวีย และเอสโตเนีย ซึ่งเคยมีขบวนการต่อต้านขั้วขึ้นของพลเมืองเข้มแข็งที่สุดก่อนการล่มสลายของสหภาพโซเวียต จะเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยงอกงามที่สุดในพื้นที่ที่เคยเป็นของโซเวียต

ส่วนที่ 3 สำหรับนักปฏิบัติการ เฉพาะกลุ่ม

นักกิจกรรมและกลุ่มภาคประชาสังคม

สำหรับนักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยและกลุ่มภาคประชาสังคม กรณีศึกษาเหล่านี้ช่วยให้เห็นว่าการประท้วงเชิงรุก แม้จะเป็นเพียงการชุมนุมบนท้องถนนและการกระทำต่อต้านอื่นๆ ที่มองเห็นได้ก็ตาม สามารถมีบทบาทสำคัญในการส่งสัญญาณว่าประชาชนทั่วไปไม่ยอมรับการรัฐประหารได้ การทำเช่นนี้ทำให้กลุ่มต่างๆ ในรัฐบาล กองกำลังความมั่นคง และตัวแสดงระหว่างประเทศมีความกล้าออกมาต่อต้านการยึดอำนาจมากขึ้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่มีนัยสำคัญกว่าคือการระดมแนวร่วมขนาดใหญ่เพื่อไม่ยอมรับและไม่ให้ความร่วมมือกับการอ้างสิทธิของโจรปล้นอำนาจในอำนาจการปกครอง ขณะที่การยึดอาคารที่ทำการของรัฐบาลในทางกายภาพหรือจุดที่มีความสำคัญทางภูมิศาสตร์อาจมีประโยชน์ในเชิงสัญลักษณ์ แต่สิ่งที่สำคัญคือการรักษาระบบรัฐธรรมนูญเอาไว้ ไม่ใช่การรักษาตึกอาคารใดอาคารหนึ่ง ที่จริงแล้ว เป้าหมายของการต่อต้านชัดเจนเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยควรเป็นการปกป้องสังคม ไม่ใช่สถานที่ทางกายภาพแห่งใดแห่งหนึ่ง และการปกป้องสังคมภายใต้ภัยคุกคามจากการรัฐประหารจะต้องพึ่งพาการระดมกำลังอย่างกว้างขวาง การสร้างพันธมิตร วินัยในการไม่ใช้ความรุนแรง และการปฏิเสธไม่ยอมรับสิทธิอำนาจที่ไม่ชอบธรรม

การสร้างขีดความสามารถของสังคมในการต่อต้านรัฐประหาร

หากมองว่าในกรณีศึกษาเหล่านี้ (ยกเว้นกรณีสาธารณรัฐโซเวียตต่างๆ ในคาบสมุทรบอลติก) ไม่มีกรณีใดเลยที่ได้รับประโยชน์จากการวางแผนล่วงหน้า คำถามจึงมีอยู่ว่าการรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จในช่วงที่ผ่านมาจะถูกยับยั้งหรือโค่นล้มอย่างรวดเร็วได้กี่ครั้ง หากประชาชนถูกเตรียมความพร้อมในการต่อต้าน โขคร้ายที่ประชาชนน้อยคนนักจะรู้จักกรณีศึกษาต่างๆ เหล่านี้ สิ่งที่สามารถเรียนรู้จากกรณีเหล่านี้ได้ยังมีคนรู้น้อยลงไปอีก ประเทศต่างๆ ใช้เงินมากมายมหาศาลไปกับการเตรียมทำสงครามต่อสู้กับศัตรูต่างชาติหรือการปราบปรามผู้ก่อการร้ายภายในประเทศ แต่กลับไม่เตรียมป้องกันกรรัฐประหาร ซึ่งในทางประวัติศาสตร์แล้วเป็นภัยคุกคามที่จับต้องได้กว่ามาก ความตระหนักรู้ของสาธารณชน เมื่อรวมกับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการระดมกำลังของพลเมืองจะทำให้การโค่นล้มรัฐประหารง่ายขึ้นได้และอาจทำหน้าที่เป็นเครื่องป้องปรามความพยายามในการก่อรัฐประหารได้อีกด้วย หากคนที่กำลังจะเป็นผู้วางแผนก่อการรัฐประหารรู้ว่าประชาชนถูกเตรียมความพร้อมในการต่อต้าน พวกเขาจะมีแนวโน้มความพยายามในการยึดอำนาจน้อยลง

การสร้างขีดความสามารถของสังคมเพื่อต่อต้านรัฐประหารสามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ตัวอย่างเช่น

การเขียนแผนผังจุดแข็งและจุดอ่อนของภาคประชาสังคมอิสระและการระดมสมองเพื่อดูสิ่งที่สามารถนำมาพัฒนาได้เพื่อให้พลเมืองสามารถเป็นผู้นำในการระดมกำลังได้อย่างรวดเร็วและเป็นอิสระ โรงเรียนสามารถเสนอบทเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมของพลเมืองและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงได้ โดยมีกิจกรรมเสริมหลังเลิกเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพลเมืองและการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการรณรงค์อย่างมีประสิทธิภาพ เราสามารถจัดการฝึกฝนเฉพาะทางสำหรับตัวแสดงที่สำคัญในภาคประชาสังคมได้ เช่น คนที่ทำงานด้านขนส่ง การสื่อสาร การศึกษา อุตสาหกรรมที่สำคัญ และภาคส่วนที่สำคัญอื่นๆ การฝึกฝนควรมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความเข้าใจที่ครอบคลุมขึ้นต่อแนวคิดเกี่ยวกับการต่อต้านขัดขืนของพลเมือง การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ การสร้างแนวร่วม ทำให้สามารถจัดวางกำลังของเครือข่ายพลเมืองและวิชาชีพได้อย่างรวดเร็ว และการช่วยระดมทรัพยากรวัสดุต่างๆ การรณรงค์สร้างความตระหนักของสาธารณะชนสามารถใช้ภาพยนตร์ วรรณกรรม รายการเพื่อความบันเทิงและการศึกษาบนโทรทัศน์ วิทยู หรือโซเชียลมีเดียเพื่อให้การศึกษาประชาชนเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำหากการรัฐประหารเกิดขึ้น เครือข่ายของตัวแสดงภาคประชาสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ซึ่งเคยมีส่วนร่วมในการรณรงค์ของพลเมืองรูปแบบต่างๆ สามารถเตรียมพร้อมเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็วและปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์ได้เพื่อป้องกันและต่อต้านการยึดอำนาจของทหาร

กองกำลังความมั่นคงและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนของรัฐบาล

สำหรับผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายความมั่นคงและคนทำงานของรัฐบาล บทเรียนที่สำคัญก็คือ เพื่อโค่นล้มการรัฐประหาร โจรปล้นอำนาจจะต้องถูกปฏิเสธความชอบธรรมและความร่วมมือ แม้ว่าโจรปล้นอำนาจจะสามารถควบคุมตึกอาคารของรัฐบาล ศูนย์กลางคมนาคม ศูนย์กลางสื่อ และสถานที่ทางภูมิศาสตร์ที่มีความสำคัญอื่นๆ ได้ในทางกายภาพ แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าพวกเขาควบคุมประชากรหรือแม้แต่สถาบันต่างๆ ของรัฐบาลได้เสมอไป รวมถึงกองกำลังความมั่นคงด้วย หากความชอบธรรมของพวกเขาไม่ได้รับการยอมรับ โจรปล้นอำนาจจะปฏิบัติงานในฐานะรัฐบาลได้ ก็จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากตำรวจ ทหาร ผู้คุมเรือนจำ ข้าราชการ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง ผู้มีความรู้กว้างขวาง และกลุ่มที่ปรึกษาต่างๆ พวกเขาจะบังคับใช้คำสั่งของพวกเขาได้ ก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ทนายความ และผู้พิพากษา พวกเขาจะสื่อสารกับประชาชนที่อยู่ใต้ปกครองได้ ก็จำเป็นต้องใช้บริการจากนักข่าว ผู้ถ่ายทอดออกอากาศ และช่างเทคนิคที่เป็นส่วนสำคัญในการทำงานของสื่อ การไม่ให้ความร่วมมือในเรื่องเหล่านี้จะทำให้การปกครองไม่มีวันเกิดขึ้นได้

เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนของรัฐบาลสามารถถูกฝึกฝนให้ปฏิเสธความร่วมมือหรือกระทำการในการลดประสิทธิภาพการทำงานลงอย่างจงใจเมื่อเผชิญกับการยึดอำนาจของทหาร เรื่องนี้สามารถเริ่มได้ด้วยการให้การศึกษากว้างๆ ว่าเจ้าหน้าที่ของสาธารณะต้องให้ความสำคัญกับประโยชน์ของสังคมเป็นอันดับแรก ไม่ใช่ผลประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นนำเพียงไม่กี่คน จากนั้นอาจขยายไปให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวอย่างและความเป็นไปได้ต่างๆ ในการปฏิบัติการต่อต้านขัดขืนในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่ม ทั้งในทางเปิดเผยและในทางลับ เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร และวิธีการที่พวกเขาอาจใช้เพื่อทำงานร่วมมือร่วมใจกับประชาชนในฝ่ายต่อต้าน

ตัวแสดงรัฐภายนอก ประชาคมระหว่างประเทศ

เนื่องจากการยอมรับความชอบธรรมของรัฐบาลชุดหนึ่งๆ จากชุมชนระหว่างประเทศมีความสำคัญ และประชาคมระหว่างประเทศมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในความสัมพันธ์ทางการทูตตามปกติและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจได้ ปฏิกริยาจากประชาคมระหว่างประเทศต่อการรัฐประหารและความพยายามในการก่อรัฐประหารจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในกรณีของโบลิเวีย ปฏิกริยาของประชาคมระหว่างประเทศนั้นเรียบง่าย และโจรปล้นอำนาจก็คงจะได้การยอมรับความชอบธรรมหากพวกเขาสามารถยึดอำนาจได้สำเร็จ ประเทศไทยเมื่อปี 1992 รัฐบาลทหารได้รับการยอมรับจากประเทศส่วนใหญ่หลังก่อการยึดอำนาจในช่วงแรก ก่อนที่การรณรงค์ต่อต้านขั้วขึ้นของพลเมืองจะเกิดขึ้นภายหลังในปีถัดมา ปฏิกริยาของประชาคมระหว่างประเทศค่อนข้างปะปนกันเมื่อเกิดการรัฐประหารครั้งที่ 2 ขึ้นในชูดานและอียิปต์ ขณะที่ความพยายามก่อการรัฐประหารในกรณีของบูร์กินาฟาโซ สหภาพโซเวียต ฝรั่งเศส และอาร์เจนตินา เผชิญกับการคัดค้านอย่างรุนแรงจากนานาชาติ แม้การคัดค้านของนานาชาติต่อการปราบปรามทางการเมืองในมัลดีฟส์จะเพิ่มมากขึ้น การยึดอำนาจและการเลือกตั้งประธานาธิบดีที่ล่าช้าก็ยังคงได้รับการยอมรับว่าชอบธรรมจากตัวแสดงระหว่างประเทศที่สำคัญ ขณะที่ในช่วงแรกการคัดค้านต่อการรัฐประหารในฮอนดูรัสจะสูงกว่า แต่ก็ยังมีการสนับสนุนที่เพียงพอต่อการเลือกตั้งที่น่ากังขาและต่อมาได้รับการยอมรับว่าชอบธรรม โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีอำนาจอย่างมากต่อกิจการในทวีปอเมริกากลาง

การสนับสนุนจากนานาชาติต่อกลุ่มที่สนับสนุนประชาธิปไตย โดยเฉพาะเมื่อคำนึงถึงช่วงเวลาเพียงสั้นๆ ที่เปิดโอกาสให้ประชาสังคมป้องกันไม่ให้รัฐประหารยึดรวอำนาจได้สำเร็จ เป็นปัจจัยสำคัญแต่ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดในการโค่นล้มการรัฐประหาร ผู้สนับสนุนขบวนการประชาธิปไตยในต่างประเทศสามารถมีบทบาทในการส่งเสริมรัฐบาลของตนให้สนับสนุนกลุ่มพลัดฝ่ายประชาธิปไตยหรืออย่างน้อยก็ปฏิเสธที่จะยอมรับรัฐบาลของโจรปล้นอำนาจได้ ยิ่งการขจัดขึ้นของพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหารเป็นที่ยอมรับมากขึ้นเท่าไร รัฐบาลต่างชาติยิ่งยากที่จะให้ความชอบธรรมแก่การปกครองของโจรปล้นอำนาจมากขึ้นเท่านั้น ที่จริงแล้ว ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและโซเชียลมีเดียในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาที่มีส่วนช่วยในการขยายการต่อต้านขั้วขึ้นของพลเรือนเช่นกัน

ในแง่ของการวางมาตรการป้องกัน รัฐประชาธิปไตยต่างๆ มีช่องโอกาสที่เป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือระหว่างกองทัพต่อกองทัพกับรัฐที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและกองทัพของรัฐเหล่านี้ ในการช่วยเหลือปลูกฝังคุณค่าประชาธิปไตยและจริยธรรมของอาชีพในการรับใช้ประเทศชาติ ไม่ใช่ผู้มีอำนาจในปัจจุบัน (Blair, 2013)

เรียงความชิ้นนี้ในฐานะเครื่องมือการศึกษาต่อต้านรัฐประหาร

ความพยายามในการก่อรัฐประหารต่างๆ โดยทั่วไปแล้วถูกสร้างขึ้นก็ต่อเมื่อโจรปล้นอำนาจเชื่อว่าพวกเขาจะเผชิญกับการต่อต้านเพียงเล็กน้อย ดังนั้นประชาชนในประเทศที่อาจเปราะบางต่อการรัฐประหารจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและจัดตั้งอย่างเป็นระบบมากพอเพื่อให้ผู้ที่อาจเป็นโจรปล้นอำนาจตระหนักว่าความจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้ ยิ่งความตระหนักเกี่ยวกับการโค่นล้มการรัฐประหารที่ประสบความสำเร็จมีเพิ่มขึ้น และยิ่งเหตุผลที่นำไปสู่ความสำเร็จของการโค่นล้มรัฐประหารเป็นที่รับรู้มากขึ้นเท่าใด ประเทศประชาธิปไตยยิ่ง

มีแนวโน้มในการป้องกันตัวจากภัยคุกคามภายในประเทศรูปแบบดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ที่จริงแล้ว งานวิจัยระบุเช่นเดียวกับที่ทฤษฎีเกมทำนายว่า การตัดสินใจของทหารและเจ้าหน้าที่ว่าจะสนับสนุนหรือต่อต้านรัฐประหาร ไม่ได้มาจากอุดมการณ์เท่ากับความรู้สึกของพวกเขาต่อโอกาสที่การรัฐประหารจะสำเร็จหรือล้มเหลว และการรัฐประหารจะส่งผลต่อพวกเขาอย่างไรในทางส่วนตัว (Singh, 2014) ดังนั้น การขยับขยายความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการที่ประชาชนสามารถใช้ในการโค่นล้มรัฐประหารและวิธีการที่ประชาสังคมสามารถระดมกำลังเพื่อต่อต้านความพยายามในการก่อรัฐประหารได้จึงช่วยเพิ่มแนวโน้มที่กลุ่มสำคัญๆ ในกองทัพจะปฏิเสธการสนับสนุนความพยายามในการก่อรัฐประหาร จากการพยายามเข้าใจพลวัตและความสำคัญของการต่อต้านชัดเจนขึ้นของพลเมืองเพื่อต่อสู้กับการยึดอำนาจอย่างผิดกฎหมายโดยกลุ่มพลังที่เป็นปฏิปักษ์กับประชาธิปไตย เรียงความชิ้นนี้พยายามบรรลุเป้าหมายเชิงปฏิบัติสถานในการให้การศึกษาและส่งเสริมให้ผู้อ่านลองคิดว่าพวกเขา ชุมชนของพวกเขา และสังคมของเขา จะสามารถเตรียมความพร้อมของตนเองให้ดีขึ้นเพื่อสามารถผลักดันกองทัพ ส่วนต่างๆ ของกองทัพ หรือหุ่นเชิดของกองทัพที่เป็นพลเรือนให้ออกไปได้อย่างไรโดยไม่ใช้ความรุนแรง เมื่อพวกเขาก่อการยึดอำนาจทางการเมืองและจำกัดสิทธิเสรีภาพของพลเมือง

ឧបសគ្គ

Amnesty International, “Maldives: State of emergency an alarming development in continuing crackdown on human rights,” November 4, 2015, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/11/maldives-state-of-emergency-an-alarming-development-in-continuing-crackdown-on-human-rights/>.

Amnesty International, “Maldives: Stop blaming others for rights record,” October 13, 2016, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/10/maldives-stop-blaming-others-for-rights-record/>.

Bartkowski, Maciej (2015), *Nonviolent Civilian Defense to Counter Russian Hybrid Warfare* (published white paper). Washington, DC: Johns Hopkins University.

Beaumont, Peter, “Protests erupt across Egypt after presidential decree,” *The Guardian*, November 23, 2012, <https://www.theguardian.com/world/2012/nov/23/protests-egypt-presidential-decree>.

Bertrand, Eloise, “Popular resistance to the Burkina Faso coup: who, where and what next?” *African Arguments*, September 21, 2015.

Blair, Dennis, “Military Engagement: Influencing Armed Forces Worldwide to Support Democratic Transitions”. Washington, DC: Brookings Institution Press, 2013.

Bonkougou, Mathieu and Bavier, Joe, “Burkina Faso presidential guard should be disbanded, panel says”. *Reuters*, September 14, 2015, <http://uk.reuters.com/article/uk-burkina-army-idUKKCN0RE2BN20150914>.

Bonkougou, Mathieu and Nadoun Coulibaly, “Burkina Faso army heads for capital to disarm coup leaders”, *Reuters*, September 21, 2015, <https://www.yahoo.com/news/burkina-armed-forces-move-capital-disarm-presidential-guard-143755435.html>.

Boserup, A. and Mack, A. (1974). *War Without Weapons: Nonviolence in National Defence*. London: Frances Pinter.

Burrowes, Robert J. (1996). *The Strategy of Nonviolent Defense: A Gandhian Approach*. Albany, NY: SUNY Press.

Callahan, William, A. (1998). *Imaging Democracy: Reading “the events of May” in Thailand*. Singapore: Institute of South East Asian Studies.

Carasick, Lauren, “Honduras’ political violence threatens to undermine its November elections,” *Al Jazeera*, November 3, 2013, <http://america.aljazeera.com/articles/2013/11/3/honduras-electionspoliticalviolence.html>.

Cha-fee, Lyman G. (1993). *Political Protest and Street Art: Popular Tools for Democratization in Latin America*. Greenwood.

Chenoweth, Erica and Maria J. Stephan (2011). *Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*. New York: Columbia University Press.

Da Silva, P. Jose Luis, "Venezuelan Democracy in the 20th Century: The Struggle Between the Military and the Non-Military," *Politeja*, May 1, 2013.

Drosdo-ff, Daniel, "Disgruntled officers protesting human rights trials ended a three-day rebellion," April 17, 1987, UPI, <http://www.upi.com/Archives/1987/04/17/Disgruntledocers-protesting-human-rights-trials-ended-a-three-day/6372545630400/?spt=su>.

Drosdo-ff, Daniel, "Alfonsin Used People Power to Defeat Revolt," April 20, 1987, UPI, <https://www.upi.com/Archives/1987/04/20/Alfonsin-used-people-power-todefeat-revolt/3047545889600/>.

Dunne, Michele and Williamson, Scott, "Egypt's Unprecedented Instability by the Numbers" *Carnegie Endowment for International Peace*. March 24, 2014, <http://carnegieendowment.org/2014/03/24/egypt-s-unprecedented-instability-by-numberspub-55078>.

Eglitis, Ologerts (1992). *Nonviolent Action in the Liberation of Latvia* (Albert Einstein Institution Monograph Series #5). Cambridge, MA: The Albert Einstein Institution.

Flynn, Daniel, "Burkina Faso presidential guard seize president and PM". *Reuters*, September 16, 2015, <http://www.reuters.com/article/us-burkina-armyidUSKCN0RG2HZ20150916>.

Fort, Patrick and Romaric Ollo Hien, "Mooted amnesty deal for Burkina coup leaders branded 'shameful'", *Agence France-Presse*, September 20, 2015, <https://www.yahoo.com/news/burkina-mediators-propose-return-president-amnestyputchists-203558138.html>.

Fort, Patrick and Romaric Ollo Hien, "Burkina president resumes power after week-long coup", *Agence France-Presse*, September 23, 2015, <https://www.yahoo.com/news/burkinas-interim-leader-says-resuming-power-coup-101202420.html>.

Franklin, Stephen, "In Egypt, Arab World's 'Largest Social Movement' Gains Steam Among Workers," *In These Times*, June 28, 2010.

Galván, Javier A. (2013). *Latin American Dictators of the 20th Century: The Lives and Regimes of 15 Rulers*, London: McFarland & Co.

Hien, Romaric Ollo, "African Union suspends Burkina Faso, slaps sanctions on coup junta", *Agence France-Presse*, September 18, 2015, <https://www.yahoo.com/news/african-union-suspends-burkina-faso-over-military-coup-171407973.html>.

Huxley, S.D. (1990). *Constitutionalist Insurgency in Finland: Finnish "Passive Resistance" Against Russification as a Case of Nonmilitary Struggle in the European Resistance Tradition*. Helsinki: Finnish Historical Society.

Jullian, Maud, "Burkina Faso army reaches capital to quell coup", *BBC News*, 22 September 2015. <http://www.bbc.com/news/world-africa-34321961>.

Kirkpatrick, David D., “International “Observers Find Egypt’s Presidential Election Fell Short of Standards” *New York Times*, May 29, 2014, https://www.nytimes.com/2014/05/30/world/middleeast/international-observers-find-fault-with-egypt-vote.html?_r=2.

King-Hall, Stephen (1958). *Defence in the Nuclear Age*. London: Gollancz.

Kurukulasuriya, Lasanda. “Maldives Commission Report – will it bring calm or storm?” *Sunday Times*, September 2, 2012, <http://www.sundaytimes.lk/120902/columns/maldives-commission-report-will-it-bring-calm-or-storm-10614.html>.

La Septieme Wilaya, “Egypt: Debunking the Egyptian Military Narrative of Popular Uprising”, July 14, 2013, <https://laseptiemewilaya.wordpress.com/2013/07/14/egyptdebunking-the-egyptian-military-narrative-of-popular-uprising-how-egyptians-didreally-protest-morsi-on-the-june-30th-protests/>.

Le Monde Afrique, “Burkina Faso : le président et le premier ministre retenus par des militaires En savoir plus sur,” September 16, 2015, http://www.lemonde.fr/afrique/article/2015/09/16/burkina-faso-le-president-et-le-premier-ministre-retenus-par-desmilitaires_4759872_3212.html.

Martin, Brian (2007). *Justice Ignited: The Dynamics of Backfire*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Miniotaite, Grazina (2002). *Nonviolent Resistance in Lithuania: A Story of Peaceful Liberation* (Albert Einstein Institution Monograph Series #8). Boston, MA: The Albert Einstein Institution.

Naseem, Azra, “Coni and the Coupe: Constructing the Truth” *Dhivehi Sitee*, September 22, 2012, <http://www.dhivehisitee.com/executive/making-coup-legal/>.

Nelson, Bret, “Even When Coups Fail, the Effects Often Linger for Years,” *Freedom House*, April 4, 2016, <https://freedomhouse.org/blog/even-when-coups-fail-effects-often-linger-years>.

Nepstad, Sharon Erickson (2011). *Nonviolent Revolutions: Civil Resistance in the Late 20th Century*. New York: Oxford University Press.

Ouedraogo, Brahim, “Burkina Faso junta frees interim president after coup”, *Associated Press*, September 18, 2015.

Ouedraogo, Brahim, “Burkina Faso mediators propose November vote after coup”, *Associated Press*, September 20, 2015.

Pew Research Center, “Egyptians Increasingly Glum”, May 16, 2013, <http://www.pewglobal.org/2013/05/16/egyptians-increasingly-glum/>.

Powell, Jonathan M., and Clayton L. Thyne (2011). “Global Instances of Coups from 1950 to 2010: A New Dataset.” *Journal of Peace Research* 48(2).

Radio Netherlands Worldwide, “Heroin Flooding the Maldives”, <https://www.rnw.org/archive/heroin-flooding-maldives>.

Roberts, Adam (ed.) (1968). *Civilian Resistance as a National Defence: Non-violent Action Against Aggression*. Harrisburg, PA: Stackpole Books. (Originally published as *The Strategy of Civilian Defence*,

London, Faber and Faber, 1967).

Roberts, Adam “Civil Resistance to Military Coups,” *Journal of Peace Research*, 1975; 12; 19-36.

Russell, Bertrand (1915). “War and Non-Resistance” *Atlantic Monthly*, Vol. 116, No. 2 (August) 266–274.

Scheina, Robert L. (2003). *Latin America’s Wars Volume II: The Age of the Professional Soldier, 1900-2001*.

Schmid, Alex (1985). *Social Defence and Soviet Military Power: An Inquiry into the Relevance of an Alternative Defence Concept*. Leiden: Center for the Study of Social Conflict, State University of Leiden.

Schock, Kurt (2005). *Unarmed Insurrections: People Power Movements in Nondemocracies*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Sharp, Gene (1973). *The Politics of Nonviolent Action*. Boston: Porter Sargent.

Sharp, Gene (1965). *The Political Equivalent of War: Civil Defense*. New York: Carnegie Endowment for International Peace.

Sharp, Gene (1985). *Making Europe Unconquerable: The Potential of Civilian-Based Deterrence and Defense*. Cambridge, MA: Ballinger Publishing Company.

Sharp, Gene (1990). *Civilian-Based Defense: A Post-Military System*. Princeton NJ: Princeton University Press.

Sharp, Gene and Bruce Jenkins (2003). *The Anti Coup*. Boston: Albert Einstein Institution.

Singh, Naunihal (2014). *Seizing Power: The Strategic Logic of Military Coups*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Solomon, Andrew, “At the Barricade,” *The Moth*, http://player.themoth.org/#/?actionType=ADD_AND_PLAY&storyId=558.

Taoko, Herve, “An apology and a vow to end Burkina Faso coup”, *New York Times*, September 21, 2015.

Tarrow, Sidney (1998). *Power in Movement*, second edition. Cambridge: Cambridge University Press.

Trinkunas, Harold A. (2005). *Crafting Civilian Control of the Military in Venezuela: A Comparative Perspective*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

UNDOC, “Intentional homicide, counts and rates per 100,000 population, 2015 <https://data.unodc.org/#state:1>

Vickers, George, “The Sham Elections in Honduras,” *Foreign Policy*, November 29, 2009.

Weisbrot, Mark, “Honduran Elections Marred by Police Violence, Censorship, International Non-Recognition,” *Truthout*, November 30, 2009.

Weissert, Will, “Exiled Honduran president vows return on Sunday”. *Associated Press*, July 4, 2009.

Wsws.org “This Week In History: April 9-15”, April 9, 2012, <https://www.wsws.org/en/articles/2012/04/twih-a09.html>.

Youssef, Ahmed Magdy, “Egypt Shuts Down More Media Channels”. *Open Democracy*. October 2, 2013, <https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/ahmed-magdy-youssef/egypt-shuts-down-more-media-channels>.

Zogby Research Services, “ZRS Releases September 2013 Egypt Poll”. November 26, 2013, <http://www.zogbyresearchservices.com/blog/2013/11/26/zrs-releasesseptember-2013-egypt-poll>.

สารบัญรูปแบบสถานการณ์และตาราง

สถานการณ์รูปแบบที่ 1.....	14
สถานการณ์รูปแบบที่ 2.....	14
สถานการณ์รูปแบบที่ 3.....	15
สถานการณ์รูปแบบที่ 4.....	15
สถานการณ์รูปแบบที่ 5.....	16
สถานการณ์รูปแบบที่ 6.....	16
ตาราง 1 – สหภาพโซเวียต, 1991.....	25
ตาราง 2 – ไทย, 1992.....	28
ตาราง 3 – ฝรั่งเศส, 1961.....	33
ตาราง 4 – อาร์เจนตินา, 1987.....	37
ตาราง 5 – โปลิเวีย, 1978.....	41
ตาราง 6 – บุร์กินาฟาโซ, 2015.....	46
ตาราง 7 – เวเนซุเอลา, 1958.....	51
ตาราง 8 – มาลี, 1991.....	55
ตาราง 9 – ชูดาน, 1985 และ 1989.....	60
ตาราง 10 – อียิปต์, 2011 และ 2013.....	65
ตาราง 11 – ฮอนดูรัส, 2009.....	71
ตาราง 12 – มัลดีฟส์, 2012.....	74
ตาราง 13 – เปรียบเทียบ 12 กรณีศึกษา.....	77
ตาราง 14 – ประเมินความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยที่ได้มา.....	86

ชาติต่างๆ ไม่ได้สิ้นไร้หนทาง

หากกองทัพตัดสินใจทำการรัฐประหาร จากเหตุการณ์หลายสิบครั้งในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาพบว่า แม้ต้องเผชิญกับสภาพที่ผู้นำทางการเมืองถูกข่มขู่ คุกคามและความไม่แยแสของนานาชาติ แต่ประชาสังคมก็ลุกขึ้นมาท้าทายโจรปล้นอำนาจรัฐผ่านปฏิบัติการไร้ความรุนแรงทางตรงและการไม่ให้ความร่วมมือเป็นวงกว้างได้ พลเมืองที่ปราศจากอาวุธสามารถระดมคนได้รวดเร็วอย่างมากจนเอาชนะกองทัพที่ทรงพลังอำนาจและมุ่งมั่นตั้งใจยึดอำนาจการควบคุมของรัฐบาลได้อย่างไร อะไรเป็นปัจจัยต่อความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการต่อต้านแบบไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อโค่นล้มการรัฐประหารและสร้างความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยให้เป็นปึกแผ่น

งานเรียงความชิ้นนี้นำเสนอกรณีศึกษาและการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับประโยชน์เชิงยุทธวิธีของการขัดขวางของพลเมืองเพื่อต่อต้านการยึดครองของกองทัพ ลักษณะของการระดมกำลังที่เกิดขึ้นในการขัดขวางของพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหาร และบทบาทที่การขัดขวางของพลเมืองเพื่อต่อต้านการรัฐประหารมีผลต่อความพยายามในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา (หรือความล้มเหลวในเรื่องดังกล่าว) งานชิ้นนี้แนะนำบทเรียนสำคัญสำหรับนักกิจกรรมเพื่อประชาธิปไตยและสังคมต่างๆ ที่เปราะบางต่อการยึดอำนาจของกองทัพ กลุ่มข้าราชการพลเรือนและทหารระดับชาติ รัฐบาลนอก หรือองค์กรไม่ใช่รัฐที่สนับสนุนประชาธิปไตย และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหัวข้อนี้ในอนาคต

สำหรับงานตีพิมพ์อื่นๆ ในซีรีส์เรียงความของศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งไร้ความรุนแรง สามารถเข้าชมได้ที่ www.nonviolent-conflict.org

ดร. สตีเฟน ชูนส์ เป็นศาสตราจารย์วิชาการเมืองและการระหว่างประเทศที่มหาวิทยาลัยซานฟรานซิสโก เขาทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลักสูตรวิชาตะวันออกกลางอยู่ที่มหาวิทยาลัยดังกล่าว และปัจจุบันดำรงตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายอาวุโสของโครงการจับตามองนโยบายต่างประเทศของสถาบันนโยบายศึกษา รองบรรณาธิการวารสาร Peace Review บรรณาธิการร่วมของ Tikkun และที่ปรึกษาฝ่ายวิชาการของศูนย์นานาชาติเพื่อความขัดแย้งไร้ความรุนแรง เขาเป็นผู้เขียนบทความสำหรับผู้อ่านทั้งในระดับวิชาการและระดับทั่วไปในประเด็นเกี่ยวกับการเมืองตะวันออกกลาง นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเชิงยุทธศาสตร์ การก่อการร้ายระหว่างประเทศ การไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ และสิทธิมนุษยชน เขาเป็นบรรณาธิการหลักให้กับหนังสือ Nonviolent Social Movements [ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบไม่ใช้ความรุนแรง] (Blackwell Publishers, 1999) ผู้เขียน Tinderbox: U.S. Middle East Policy and the Roots of Terrorism [วัตถุไวไฟ: นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อตะวันออกกลางและรากเหง้าของการก่อการร้าย] (Common Courage Press, 2003) และผู้ร่วมเขียนหนังสือ (กับเจคอบ มันดี) เรื่อง Western Sahara: War, Nationalism and Conflict Irresolution [ซาฮาราตะวันตก: ชาตินิยมและความขัดแย้งที่ยังไม่คลี่คลาย] (Syracuse University Press, 2010).

ISBN 978-1-943271-09-2

9 0000 >

9 781943 271092